

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENT VE ÇEVRE BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE VE KENTSEL GELİŞME: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Hasan Ege SÖĞÜT

Ankara, 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENT VE ÇEVRE BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE VE KENTSEL GELİŞME: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Doktora Tezi
Hasan Ege SÖĞÜT

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL

Ankara, 2024

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENT VE ÇEVRE BİLİM DALI**

ÜNİVERSİTE VE KENTSEL GELİŞME: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1-Prof. Dr. Tayfun ÇINAR

2-Prof. Dr. Kıvılcım ERTAN

3-Prof. Dr. Hikmet KAVRUK

4-Prof. Dr. Sefa USTA

5-Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL

Tez Savunma Tarihi

19/01/2024

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL danışmanlığında hazırladığım “Üniversite ve Kentsel Gelişme: Eskişehir Örneği (Ankara, 2024)” adlı doktora tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

14.02.2024

Hasan Ege SÖĞÜT

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında kıymetli bilgilerini ve görüşlerini esirgemedен benimle paylaşan, sonuçlanmasına kadar olan her zorlu aşamada içtenlikle yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL'e; tez izleme süreci boyunca, engin deneyimleriyle çalışmaya farklı yönlerden bakmamı sağlayan Prof. Dr. Ayşegöl Mengi'ye, Prof. Dr. Tayfun Çınar'a ve Prof. Dr. Kıvılcım Ertan'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Lisans eğitimimde ve yüksek lisans dönemindeki akademik çalışmalarında emeği geçen, başta Prof. Dr. Hikmet Kavruk olmak üzere tüm hocalarıma verdikleri destek ve katkılar için şükranlarımı sunarım. 10 yıla yakındır akademik desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Sefa Usta hocama da ayrıca teşekkür ederim. Son olarak, bu zorlu süreçte hep yanımda olan eşim ve kızıma sonsuz sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
TABLOLAR LİSTESİ	vii
GRAFİKLER LİSTESİ	viii
FOTOĞRAF LİSTESİ	ix
GİRİŞ.....	1
Çalışmanın Konusu ve Amacı	1
Çalışmanın Önemi, Kapsamı ve Sınırlılıkları	4
Çalışmanın Yöntemi	8
Çalışmanın Hipotez ve Araştırma Soruları	9

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE VE KENT İLİŞKİSİ: ÜNİVERSİTE-ÖĞRENCİ KENTLERİ

1.1. Kent, Kentleşme ve Kentsel Gelişme	11
1.2. Küreselleşme ve 21. Yüzyılda Kent ve Kentsel Mekân	26
1.3. Yeni Bir Kent Tipolojisi: Üniversiteler ve Öğrenci Kentleri	29
1.4. Üniversite – Öğrenci Kentinin Yapısı ve Özellikleri	39
1.4.1. Fiziki Yapısı ve Özellikleri	40
1.4.2. Ekonomik Yapısı ve Özellikleri	47
1.4.3. Sosyal Yapısı ve Özellikleri	48
1.5. Dünyadan Üniversite-Öğrenci Kenti Örnekleri.....	49

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTELERE YÖNELİK POLİTİKALAR VE KENTSEL GELİŞMELERE ETKİSİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİNDE YEREL VE KENTSEL AKTÖRLERİN İNCELENMESİ

2.1. Türkiye’de Üniversite Politikası ve Kentleşmesiyle Olan İlişkisi: Kalkınma Planları Üzerinden Bir Analiz	57
--	----

2.2. 21. Yüzyıl Türkiye'sinde Neoliberal Politikalar Ekseninde Üniversite ve Kent İlişkisi	60
2.3. Üniversite ve Öğrenci Kenti Eskişehir	64
2.3.1. Eskişehir Hakkında Genel Bilgiler	64
2.3.2. Eskişehir'in Kentsel Gelişim Süreci	65
2.3.2.1. Cumhuriyet Sonrası Sanayi Kentinin Temelleri (1927-1960).....	66
2.3.2.2. Planlı Kalkınma Sonrası Dönemde Kentin Gelişimi (1960-2000)	67
2.3.2.3. 2000 Sonrası Öğrenci Kenti Eskişehir.....	68
2.4. Eskişehir'de Yerel Yönetimlerin Stratejik Planlarının Üniversite ve Kentsel Gelişim Ekseninde Değerlendirilmesi	72
2.4.1. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi	74
2.4.2. Eskişehir Odunpazarı Belediyesi	74
2.4.3. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi	75
2.5. Eskişehir'de Üniversitelerin Stratejik Planlarının Üniversite ve Kentsel Gelişim Ekseninde Değerlendirilmesi	75
2.5.1. Anadolu Üniversitesi	76
2.5.2. Osmangazi Üniversitesi	77
2.5.3. Eskişehir Teknik Üniversitesi	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE/ÖĞRENCİ KENTİNE YÖNELİK ESKİŞEHİR İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Konusu	81
3.2. Araştırmanın Önemi	81
3.3. Araştırmanın Amacı	82
3.4. Araştırmanın Deseni	83
3.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	84
3.6. Araştırma Soruları	85
3.7. Araştırmanın Yöntem ve Yaklaşımı	86
3.8. Araştırma Bulgularının MaxQuda Analizi ile Yorumlanması	88
3.8.1. Katılımcı Öğrenciler Hakkında Genel Bilgiler	89
3.8.2. Kent Özellikleri Teması	91
3.8.3. Eskişehir'in Özellikleri Teması	95

3.8.4. Kent Tercihini Etkileyen Faktörler Teması	97
3.8.5. Geline Yer ile Farklılıklar Teması	102
3.8.6. Eskişehir’de Yaşamak Teması.....	108
3.8.7. Zaman Geçirilen Yerler Teması	119
3.8.8. Yerel Halkın Tutumu Teması	122
3.8.9. Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler Teması.....	125
3.8.10. Üniversitenin Etkileri Teması	130
3.8.11. Gelecek Planı Teması	132
3.8.12. Çağrışımlar Teması.....	135
SONUÇ	144
KAYNAKÇA.....	153
EKLER	165
EK1. Katılımcılara Yöneltilen Sorular	165
ÖZET	166
ABSTRACT	167

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AÜ	: Anadolu Üniversitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
ESTÜ	: Eskişehir Teknik Üniversitesi
GZFT	: Güçlü Zayıf Fırsat Tehdit
M.Ö.	: Milattan Önce
OGÜ	: Osmangazi Üniversitesi
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
YY.	: Yüzyıl

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Eskişehir Kentinin Kentsel Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler.....	89
Şekil 2.	Kent Özellikleri Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi.....	91
Şekil 3.	Eskişehir'in Özellikleri Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi	96
Şekil 4.	Kent Tercihini Etkileyen Faktörler Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi	98
Şekil 5.	Gelenek Yer ile Farklılıklar Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi	102
Şekil 6.	Eskişehir'de Yaşamak Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi	109
Şekil 7.	Zaman Geçirilen Yerler Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi	120
Şekil 8.	Yerel Halkın Tutumu Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi	123
Şekil 9.	Şehrin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi	126
Şekil 10.	Üniversitenin Etkileri Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi	130
Şekil 11.	Gelecek Planı Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi	133
Şekil 12.	Çağrışımlar Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi.....	135
Şekil 13.	Kod Bulutu.....	142
Şekil 14.	Kod Haritası.....	143

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	ÜNİAR Yıllara Göre Öğrenci Dostu Şehirler Sıralaması.....	71
Tablo 2:	Katılımcı Öğrenciler Hakkında Genel Bilgiler	90
Tablo 3:	Katılımcılara Göre Kent Özellikleri	95
Tablo 4:	Katılımcılara Göre Eskişehir'in Özellikleri	97
Tablo 5:	Katılımcılara Göre Kent Tercihini Etkileyen Faktörler	102
Tablo 6:	Katılımcılara Göre Geline Yer ile Farklılıklar.....	108
Tablo 7:	Katılımcılara Göre Eskişehir'de Yaşamak	117
Tablo 8:	Katılımcılara Göre Kentte Zaman Geçirilen Yerler	121
Tablo 9:	Katılımcılara Göre Yerel Halkın Tutumu.....	125
Tablo 10:	Katılımcılara Göre Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler.....	128
Tablo 11:	Katılımcılara Göre Üniversitenin Etkileri.....	132
Tablo 12:	Katılımcılara Göre Gelecek Planı	134

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.	Kentte Zaman Geçirilen Yerler Göstergesi	120
Grafik 2.	Eskişehirspor Kodların İstatistiği.....	136
Grafik 3.	Hamamyolu Kodların İstatistiği.....	136
Grafik 4.	Üniversite Caddesi/Bağlar Kodların İstatistiği	137
Grafik 5.	Yılmaz Büyükerşen Kodların İstatistiği	137
Grafik 6.	Üniversite Kenti Kodların İstatistiği.....	138
Grafik 7.	Öğrencilik/Öğrenci Hayatı Kodların İstatistiği.....	138
Grafik 8.	Porsuk/Adalar Bölgesi Kodların İstatistiği	139
Grafik 9.	Kentsel Gelişim Kodların İstatistiği	140
Grafik 10.	Eskişehir Kodların İstatistiği	140
Grafik 11.	Kent Kodların İstatistiği.....	141
Grafik 12.	Üniversite Kodların İstatistiği.....	142

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Eskişehir Bağlar Caddesi’nde Yoğun Bulunan Apart Evlerden Dış Görüntü	118
Fotoğraf 2: Eskişehir Öğrenci Apartlarından İç Mekan Fotoğrafları	119
Fotoğraf 3: Üniversite Caddesi, Bağlar Caddesi ve Espark’tan Manzaralar	122
Fotoğraf 4: Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Tarafından Sunulan Hizmet.....	129
Fotoğraf 5: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi’nce Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Etkinlik.....	129

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu ve Amacı

Öğrenci kenti, bir kentin nüfusunun önemli bir bölümünü öğrencilerin oluşturduğu, öğrenci kültürü ve yaşam tarzının kent kimliğine yansıdığı, öğrencilerin kentteki sosyal, ekonomik ve siyasi etkinliklere katıldığı ve kentin gelişimine katkıda bulunduğu yeni bir kent türünü ifade etmektedir. Öte yandan öğrenci kentleri, üniversiteyle ilişkisi olmayan insanlar için de yaşamak için tercih edilebilir özelliktedir. Genç nüfusun yoğunluğu, sosyal ve kültürel aktivitelerin fazlalığı, yaşam maliyetlerinin uygunluğu gibi sebepler bu durumda etkili olmaktadır. Tarihsel süreçte genellikle üniversitelerin kurulduğu veya yoğunlaştığı kentlerde ortaya çıkan öğrenci kentleri, hem öğrencilerin hem de kentlerin faydalanabileceği birçok avantaj sunmaktadır. Eğitim, kültür, sanat, spor, sağlık, ulaşım ve sosyal hizmet olanakları sağlamakta, öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Öğrenci kentleri, aynı zamanda kentlere canlılık, dinamizm, yenilikçilik, yaratıcılık, çeşitlilik, katılımcılık, özgürlük, dayanışma ve sürdürülebilirlik gibi değerler kazandırmakta, kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Öte yandan tarihte öğrencilerin yoğun bulunduğu kimi kentler veya semtler bazı sorunlarla ilişkilendirilmiş veya problemlerin kaynağı olduğu da iddia edilmiştir.

Öğrenci kenti kavramının ilk önce ne zaman kullanıldığıyla ilgili net bir bilgi bulunmamakla beraber, kavramın zaman içerisinde organik bir biçimde oluştuğu varsayılmaktadır. Öğrenci kenti kavramının kuramsal temelleri ise kentleşme ve eğitim politikalarıyla da yakından ilgilidir. Kentin değişim ve dönüşümü, işlevleri, sorunları, kimliği, yaşam biçimi ve mimarisi yanında ülkenin yükseköğrenim ve gençlik politikaları da öğrenci kentlerinin çözümlenip incelenmesinde önemli rol oynamaktadır. Kentleşme ve üniversiteler arasındaki ilişkinin mekâna yansımaları olarak kabul edebileceğimiz

öğrenci kentlerinin gerek dünya üzerindeki örneklerinde, gerekse de Türkiye’de fiziki, ekonomik ve sosyal etkileri son yıllarda çok fazla tartışılan konulardan birisi olmuştur. Bu yansımanın üniversite öğrencileri tarafından algılanışı ve davranışlara yansımaları ise çok fazla üzerinde durulan bir konu değildir.

Kente başka bir kentten/kasabadan/köyden göç yoluyla gelen bireylerin yeni kentteki toplumsal ve bireysel varoluşları, günlük yaşam pratikleri, davranış ve düşünce şekilleri yeni geldikleri kentin toplumsal ve çevresel/kentsel şartlarından etkilenecek eskiye göre farklılaşmaktadır. Bu toplumsal gruplar içerisinde “eğitim göçmeni” olarak adlandırabileceğimiz, üniversite öğrencilerinin yoğun olduğu da bir gerçektir. Bu gerçeklik zamanla Türkiye’de de bazı kentlerin “üniversite kenti” veya “öğrenci kenti” şeklinde tanımlanmalarına neden olmuştur.

Neoliberal kentleşme, eleştirmenler tarafından sosyal eşitsizlikleri artırma, toplumsal dışlanmayı güçlendirme ve kentsel yaşam kalitesini düşürme gibi çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Neoliberal kentleşme sürecinde kentlerin ticaret ve yatırım odaklı olarak yeniden şekillendirilme etkisi, zaman içerisinde üniversiteler ve öğrenci yoğunluklu kentlerde de kendini göstermiştir. Kentlerin sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal özellikleri kimi zaman zorunlu politik kararlarla kimi zaman da kent tarihinin doğal akışı içerisinde değişime uğramıştır. Üniversiteler ve öğrencilerin, kentin ekonomik gelişmesinde mutlak bir aktör olacağı fikrinin ağır basması neticesinde, asli işlevleri olan rasyonel bilgi ve bilim üretmeden uzaklaşarak kenti kalkındırmak zorunda olan aktörler haline getirilmiştir. Bu durum öğrencileri bazı kentlerde kimi zaman pek de istenmeyen ama vazgeçilemeyen toplumsal kesimler içerisinde dahil etmiştir.

Türkiye’de özellikle 1992 ve 2006 üniversitelerin yoğun şekilde kurulduğu dönem yılları olmuştur. 1980’lerden itibaren sıkça dillendirilen “Her ilde bir üniversite, her ilçeye bir meslek yüksekokulu” politikası nicel anlamda 2023 yılı itibarıyla neredeyse nihayete erdirilmiş gözükmektedir. Bu süreçte ihmal edilen en önemli nokta ise kentlerin

altyapısının buna hazır olup olmadıkları ve öğrencilerin üniversite tercihlerinde eğitim alacakları kentte onları nelerin beklediğinin belirsizliğidir. Türkiye’de 1963 yılından bu yana devlet tarafından hazırlanarak ekonomi, sağlık, eğitim, ulaşım, sosyal güvenlik, adalet, vb. konularda gelişme ve kalkınmayı hedefleyen ve kamuda uygulanacak siyaseti belirleyen kalkınma planlarında da üniversite ve kentsel gelişme arasındaki ilişkiye ve üniversite öğrencilerinin kentteki problemlerine ve beklentilerine gerektiği önem verilmemiştir. Benzer durumun belediyelerin vizyon, misyon, amaç ve hedeflerinin belirlendiği yol haritası sayılan stratejik planlar için de geçerli olduğu görülmektedir. Yedi milyona yakın üniversite öğrencisinin bulunduğu Türkiye’de kentleşme, üniversite ve öğrencilik ilişkisi hem merkezi idare hem de yerel yönetimler açısından önem arz eden bir konudur.

Temel misyonları araştırma, eğitim ve öğretim dışında kentin sosyal, ekonomik ve kültürel sermayesine de katkı yapan üniversiteler ve öğrencileri, bulundukları kentin tarihinden, coğrafi ve fiziki özelliklerinden, geçirdiği dönüşümden, sosyal sınıflarından, yerel siyaset dinamiklerinden bağımsız düşünülmemelidir. Bu bağlamda öğrencilerin üniversite seçiminde akademik bölüm tercihi dışında, üniversitenin bulunduğu kentin ve o kente dair algının çok önemli bir işleve sahip olduğu gözden kaçmaktadır.

İstanbul ve Ankara’dan sonra Anadolu’da temelleri atılan ilk üniversitelerden birisi olan Anadolu Üniversitesi, tarım kentinden sanayi kentine, sanayi kentinden de üniversite ve öğrenci kentine evrilen Eskişehir kenti için ayrı bir öneme ve istisnai örnek bir özelliğe sahiptir. Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören ve başka kentlerden öğrenci kenti Eskişehir’e gelmiş öğrencilerin, yaşadıkları kenti deneyimlemelerine yönelik bu çalışmanın amacı, öğrencilerin üniversite ve kent seçimindeki belirleyicileri ortaya çıkartarak, bir kentin öğrenci kenti olma niteliklerini öğrencilerin görüşleri, kıyaslamaları, yaşam pratikleri ve deneyimleri üzerinden tartışmaktır.

Öte yandan Türkiye’de yakın geçmişte yaşanan pandemi durumu ve yaşanmakta olan güncel sosyo-ekonomik krizler, öğrenci kentlerinin geleceğinde ayrı bir sorgulamaya yol açmaktadır. Özellikle pandemi döneminde çevrimiçi uzaktan eğitimin üniversitelerde tecrübe edilmiş olması, gelecek yıllarda kimi koşullar altında zorunlu olarak ya da isteğe bağlı şekillerde yine tekrarlanma veya kalıcı hale gelmesi ihtimaline açıktır. Böyle bir durumda öğrenci kenti kimliğine sahip bazı kentlerin bu kimliklerini kısmen, geçici veya kalıcı şekilde kaybedebilecekleri muhtemeldir. Bunun yanında, yaşam maliyetlerinin artması, konut kiralardaki fahiş artışlar, barınamama veya sağlıklı barınma koşulları, kentsel güvenlik endişesi, öğrenci işgücünün istismarı gibi göze çarpan sebepler, gençliğin ve özgürlüğün simgesi sayılabilecek öğrenci kentlerinin cazibesini yitirmesi ve kentsel bir krize dönüşme riskini kendi içerisinde ayrıca barındırmaktadır.

Çalışmanın Önemi, Kapsamı ve Sınırlılıkları

Uluslararası alan yazına bakıldığında, bu alandaki araştırmaların daha çok üniversitelerle öğrencilerin kent ekonomisindeki işlevlerini ve etkilerini inceledikleri anlaşılmaktadır (Arbo ve Eskelinen, 2003; Goldstein ve Renault, 2004; Lazzeretti ve Tavoletti, 2005; Carrol ve Smith, 2006; Bonner, 2007; Siegfried, Sanderson ve McHenry, 2007; Drucker, 2007; Bramwell ve Wolfe, 2008; An-Jager, 2008; Kim, 2008; Garrido-Yserte ve Gallo-Rivera, 2010; Srevatsan, 2011; Goldstein ve Glaser, 2012; Breznitz ve Feldman, 2012; Bagchi-Sen ve Lawton Smith, 2012; Silva, Freitas, Paranhos ve Hasenclever, 2012; Pastor vd., 2013; Reveiu ve Dardala, 2013). İktisadi etkilerin, özellikle harcama temelli gelir ve istihdam artışının, nispeten kolay ölçülebilir olması nedeniyle araştırmacıların dikkatlerini daha çok bu noktada topladıkları düşünülmektedir (Wilson ve Raymond 1973; Drucker ve Goldstein, 2007; Breznitz ve Feldman, 2012). Ekonomik boyutlu çalışmalar dışında ise; üniversitenin kent kültürüne etkisini (Chatterton, 2000), kentsel mekânlarla taşınmaz piyasalarına etkilerini (Perry ve Wiewel, 2005; Valverde ve Briggs, 2015), hayat boyu eğitim hizmetleri ile beşeri sermaye

üzerindeki etkilerini (Albulescu ve Albulescu, 2014; Duke ve Hinzen, 2014) ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Toplumsal, kültürel ve iktisadi rollerini (Rykun, Yuzhaninov ve Vychuzhanina, 2015), sosyal değişim-üniversite ilişkilerini (Weinberg, 2002; Silver, 2007; Brennan, 2008), tarihi bakışla kent-üniversite arasındaki ilişkileri (Brockliss, 2000), halkla ilişkilerden kent-üniversite ilişkilerini (Bruning, McGrew ve Cooper, 2006) ele alan araştırmalar da uluslararası literatürde karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’deki alan yazın incelendiğinde konuyla ilgili olarak karşımıza aşağıdaki çalışmalar çıkmaktadır:

Öğrencilerle üniversitelerin bütçelerinden yaptıkları harcamaların kentin ekonomik yaşamına doğrudan/dolaylı istihdamla gelir etkilerini ele alan (Görkemli, 2005; Çatalbaş, 2007; Tugay ve Başgöl, 2007; Kaşlı ve Serel, 2008; Dalğar, Tunç ve Kaya, 2009; Çalışkan, 2010; Akçakanat, Çarıkçı ve Dulupçu, 2010; Öztürk, Torun ve Özkök, 2011; Yıldız ve Talih, 2011; Selçuk, 2012; Yılmaz ve Şeker, 2012; Selçuk ve Başar, 2012; Tösten, Çenberlitaş ve Gökoğlan, 2013; Demireli ve Taşkın, 2013; Yayar ve Demir, 2013; Sönmez ve Başkaya, 2013; Arslan, 2014; Korkmaz, 2015; Altuntaş ve Erilli, 2015; Büyükdoğan, Afşar ve Gedik, 2015; Binici ve Koyuncu, 2015)

Üniversiteyle sanayi iş birliğini ele alan (Erdil, Pamukçu, Akçomak ve Erden, 2013; Adıgüzel ve Sönmez Özkan, 2013; Yıldırım, 2014).

Üniversitelerin kentsel ve bölgesel gelişmeye sosyo-ekonomik etkilerini araştıran (Durman, 1998; Tezekici, 1998; Karataş, 2002; Bilginoğlu, Atik, Türker, Pamuk ve Düzgün, 2002; Gültekin, Çelik ve Nas, 2008; Taşcı vd., 2008; Altıntaş, 2015; Erjem, 2015).

Üniversitelerin kentsel mekân, çevre, kentleşme kentsel planlama ya da göç üstündeki tesirleri (Sargın, 2006; Oktay, 2007; Işık, 2008a; Işık, 2008b; Özcan, 2008;

Işık, 2009; Öztürk, 2009; Yılmaz, 2011; Sağır ve Dikici, 2011; Ünal, 2012; Akengin ve Kaykı, 2013; Kaya, 2014).

Kentin üniversite algısıyla üniversitelerden beklentilerinin ele alındığı (Torun, 2005; Torun, Öztürk ve Gelibolu, 2009; Yılmaz ve Kaynak, 2011; Taşcı vd., 2011; Sağır ve İnci, 2013; Boyacıoğlu ve Oğuzhan, 2013; Sankır ve Demir Gürdal, 2014; Kavili Arap, 2014).

Çalışmaya konusuyla ilgili ulusal alan yazın incelendiğinde; mevcut çalışmaların ağırlıklı olarak nispeten yeni kurulan üniversiteler ve bunların bulundukları kentlere ilişkin olduğu yönündedir. Yapılmış benzer konudaki çalışmalarda dikkati çeken bir diğer özellik ise nitel araştırma yöntemlerinden ziyade nicel yöntemlere ve ağırlıklı olarak ekonomik işlevler ve etkiler üzerine olduğudur.

Eskişehir kentinin tarım kentinden sanayi kentine, sanayi kentinden de öğrenci kentine evrilme sürecindeki sosyal, ekonomik, kültürel, mekânsal ve siyasal özelliklerinin, kentsel gelişme ve kentsel dönüşüm pratiklerinin hem neoliberal politikalar, hem de Türkiye’deki kentleşme ve üniversite politikaları ışığında ele alınıyor olması bu çalışmayı diğerlerinden özgün kılan bir özelliktir. Bu durum, Eskişehir özelinde üniversite, kentsel gelişme, mekân, üniversite öğrenciliği konularının birlikte ele alınarak, öğrenci kenti kimliği esasında nitel olarak analiz edilmesi gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmanın dayandığı yaklaşım ve araştırma modelinin, ilerleyen zamanda Türkiye’nin diğer kentlerinde yapılabilecek üniversite, kent ve öğrencilik ilişkisiyle ilgili benzer çalışmalara rehber olacağı ümit edilmektedir.

Araştırma, giriş ve sonuç bölümlerinin dışında 3 ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın amacı ve konusu; kapsamı, önemi ve sınırlılıkları; yöntemi; hipotez ve araştırma sorularına yer verilecektir. Çalışmanın birinci bölümünde ilk olarak çalışmanın temel kavramları olan kent, kentleşme, kentsel gelişme ve üniversite, kavramsal çerçevede ele alınarak bir öğrenci kentinin tanımlanması uğraşına girilecektir.

Bu kapsamda konu ile alakalı kavramsal, kuramsal yaklaşımlar ve tartışmalara yer verilecektir. Bölüm içerisinde bir öğrenci kenti tipolojisinin fiziki, sosyal ve ekonomik özelliklerden bahsedilecektir. Dünya’da öğrenci kenti olarak nitelendirilen kentlerden örnekler verilerek bölüm tamamlanacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’de üniversite ve kent ilişkisi yükseköğrenim ve kentleşme politikaları ekseninde ve tarihsel süreç içerisindeki değişimlerle beraber ele alınacaktır. On Birinci ve On İkinci Kalkınma Planlarında üniversite, kent ve öğrenci etkileşiminin inceleneceği başlığı takiben neoliberal politikaların bu etkileşime yansımaları değerlendirilecektir. Bölümün devamında Eskişehir kenti hakkında genel bilgilerden ve Eskişehir’in kentsel gelişim sürecinden bahsedilecektir. Bölümün sonunda çalışma konusuyla ilgili olarak, Eskişehir’deki temel kentsel aktörlerden belediyelerin ve üniversitelerin güncel stratejik planlarında üniversite ve kent ilişkileri değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsünde eğitim gören ve Eskişehir’e başka kentlerden gelmiş 25 üniversite öğrencisiyle yapılan odak grup görüşmesi çalışmasına ve bulgularına yer verilecektir. Çalışmanın amacına uygun bir şekilde çalışmanın yöntemi ve alan araştırmasının uygulanışı ile MaxQDA (Max Qualitative Data Analysis) nitel veri analizi yazılımı aracılığıyla elde edilen araştırma bulgular yorumlanacaktır. Çalışmada kartopu örnekleme (Snowball sampling) yöntemine göre seçilen gruplarla odak grup görüşmesi yapılmıştır. Çalışmanın alan araştırması 01.04.2020-06.05.2023 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise araştırma bulguları ışığında bir değerlendirme yapılarak üniversite, kentsel gelişme ve öğrenci kenti ilişkileri ekseninde birtakım tespit ve önerilere yer verilecektir.

Çalışmanın Yöntemi

Tezin kavramsal ve kuramsal tartışmasının yer aldığı birinci bölümde alanyazın taraması yöntemi ile kent, kentleşme, kentsel gelişme ve öğrenci kentleri birincil ve ikincil veri kaynaklarından yararlanılarak anlatılacaktır. Bu kapsamda yerli ve yabancı kitap, makale, bildiri ve görsel materyallerden yararlanılmıştır. İkinci bölümde tarihsel bir sınıflandırma ile yine alanyazın taraması yöntemi kullanılarak, Türkiye’deki üniversite-kent ilişkisi yükseköğrenim ve kentleşme politikaları ekseninde anlatılacaktır. Devamında Anadolu Üniversitesi’ne ev sahipliği yapan Eskişehir kentinin tarihsel süreçteki kentleşme deneyimi ve üniversitenin etkisi alanyazın taraması yöntemiyle incelenecektir. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, Odunpazarı Belediyesi ve Tepebaşı Belediyesi, Anadolu Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi ve Eskişehir Teknik Üniversitesi stratejik planlarında üniversite ve kent ilişkisi de bu kapsamda değerlendirilecektir. Alan araştırmasının yer aldığı kısımda ise nitel araştırma yöntemlerinden biri olarak bilinen odak grup görüşmesi ve katılımlı gözlem tekniklerinden faydalanılmıştır. Odak grup görüşmesi, belirli bir konu hakkında en az 4 en çok 12 kişi ile yapılan etkili bir görüşme türüdür. Kartopu örneklem yöntemiyle seçilen katılımcılarla üç farklı oturumda yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş; daha sonra çözümlenmiştir. Kartopu örnekleme yönteminde araştırmayı yapanların bazen çalışmaya dâhil edecekleri katılımcılara doğrudan ulaşması zorlaşmakta, bu tür durumlarda çalışmaya uygun bir ya da birkaç katılımcı belirlenerek bunlardan sağlanan bilgilerden ya da önerilerden yola çıkılmakta ve öteki katılımcılara ulaşılmaktadır. Elde edilen katılımcılarla aynı özelliklere sahip farklı katılımcılara da ulaşmak böylece mümkündür (Gürbüz ve Şahin, 2017, 133). Yapılacak görüşmelerden elde edilen veriler, MaxQDA nitel veri yazılım programı ile oluşturulan kodlar üzerinden analiz edilecektir. Analiz sonucunda, araştırma sorularından hareketle elde edilen bulgular yorumlanarak çalışmadaki hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı ortaya çıkacaktır.

Çalışmanın Hipotez ve Araştırma Soruları

Çalışmanın araştırma kısmına ilişkin hipotezler aşağıda belirtildiği gibidir:

- H1: Eskişehir’de Anadolu Üniversitesi’nin kuruluşu ile Eskişehir’in kentsel gelişimi arasında pozitif bir ilişki vardır.
- H2: Eskişehir’in öğrenci kenti imajı ve algısı, Eskişehir kentinin özellikle 2000 yılı sonrası geçirdiği kentsel değişim ve dönüşümlerle yakından ilgilidir.
- H3: Neoliberal kentsel politikaların etkisi bir öğrenci kenti olan Eskişehir’de ekonomik, sosyal ve mekânsal alanlarda kendisini göstermektedir.
- H4: Eskişehir’in yükseköğrenim için tercih edilmesinde, üniversite ve bölüm faktöründen ziyade Eskişehir’in öğrenci kenti kimliği daha önemli bir etkindir.
- H5: Eskişehir’in öğrenci kenti haline gelmesi sürecinde, kentin sosyal, fiziki ve ekonomik yapısı değişim geçirmiş; buna bağlı olarak da kentte sosyal-mekânsal ayrışmalar ortaya çıkmıştır.
- H6: Eskişehir özelinde, öğrenci kenti kimliği kazanmasında yerel yönetimlerin, özellikle de Eskişehir Büyükşehir Belediyesi’nin etkisi diğer kentsel aktörlere göre daha fazladır.
- H7: Pandemi süreci ve buna bağlı ortaya çıkan ekonomik problemler Eskişehir’deki üniversite öğrencilerinin gündelik yaşam pratiklerini ve tercihlerini olumsuz etkilemiştir.

Alan araştırmasının temel amacı çerçevesinde şu sorulara cevap aranmaktadır:

- S1: Öğrencilerin kişisel özellikleri (cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm, memleket, aylık harcamaları ve ikamet ettikleri konut türü) hakkında bilgiler nelerdir?
- S2: Homojen bir kentsel grup olan üniversite öğrencilerine göre “kent” nedir?
- S3: Öğrencilerin Eskişehir’i tanımlama biçimleri nasıldır?

- S4: Başka kentlerden gelen öğrencilerin Eskişehir'i tercih sebepleri nelerdir?
- S5: Öğrenciler memleketleriyle Eskişehir'i kıyasladıklarında ne gibi farklar vardır?
- S6: Bir üniversite öğrencisi için Eskişehir'in avantajları ve dezavantajları nelerdir?
- S7: Üniversite öğrencileri kentteki diğer toplumsal kesimlerle veya kent içinde herhangi bir sorunla (ötekileştirme, ayrıştırma, baskı, menfaatler dolayısıyla kötüye kullanma, sosyal-mekânsal ayrılmaya maruz kalma vb.) karşılaşılıyorlar mı?
- S8: Öğrencilerin gündelik yaşam pratikleri ve zaman geçirdikleri yerlerin tercihleri nasıl ve hangi koşullar altında şekillenmektedir?
- S9: Öğrencilere göre Eskişehir'in kentsel gelişiminde en önemli aktörler kimlerdir?
- S10: Öğrencilere göre Eskişehir sadece bir öğrenci kenti olmanın ötesinde uzun vadede yaşanabilir bir kent midir? Yoksa geçici bir misafirliğin mekânı mıdır? Öğrencilik süresi bittiğinde Eskişehir'de yaşamayı düşünüyorlar mı?
- S11: Eskişehir ve kentle ilgili bazı önemli kavramlar öğrencilere neler çağrıştırmaktadır? (Üniversite, kent, Eskişehir, kentsel gelişim, öğrencilik/öğrenci hayatı, üniversite kenti, Yılmaz Büyükerşen, Porsuk/Adalar Bölgesi, Üniversite Caddesi/Bağlar Caddesi, Hamamyolu Caddesi, Eskişehirspor)

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE VE KENT İLİŞKİSİ: ÜNİVERSİTE-ÖĞRENCİ KENTLERİ

1.1. Kent, Kentleşme ve Kentsel Gelişme

Toplu halde yaşayan insanların yerleşik hayata geçmesi ve toplumlaşmasıyla basitlikten karmaşıklığa evrilmesinin öznesi ve nesnesi olan, sadece nüfusun sayısı ve yoğunluğundan ibaret olmayan kent adı verilen yerleşimler, insanlık ve dünya tarihinde dönüm noktasıdır. Toplumsal olan her şeyin mekânı haline gelen kentler kimi zaman ayırıştırıcı, kimi zaman birleştirici olmuştur. Avcılık, toplayıcılık ve ufak ölçekli tarımsal uğraşların baskın olduğu köy denilebilecek yerleşmelerin ardından, insanlık tarihinin ilk büyük nüfus ve yerleşme hareketlerinin görüldüğü Mezopotamya, Çin, Ortadoğu ve Mısır'da kent yerleşimleri, Avrupa kıtasında eski Yunan, daha sonra Roma'da önemini artırmış, Ortaçağ'da ise Avrupa'da savunma endişesiyle surların içine kapanmış ve önceki atalarından farklı olarak büyüme eğilimini azaltmıştır. 10. yüzyıldan sonra ticaretin ve buna bağlı olarak liman ve ticaret yollarının gelişmesiyle özellikle Avrupa'da tekrar yükselişe geçen kentlerin bugünkü anlamıyla asıl ortaya çıkışı ise sanayi devriminin başlangıcında ve özelliklerinde saklıdır. Geniş tarım alanlarının sulanmasıyla elde edilen fazla ürünün depolandığı ve korunduğu, ürün fazlasının ticaretle değerlendirildiği, işbölümü ve uzmanlaşmanın başladığı, yazının, hukukun, temel fen, matematik ve sosyal bilimlerin geliştiği, yöneten ve yönetilen kesimin yani toplumsal sınıfların ortaya çıktığı ilk mekânlar olan kentler, bir paragrafta bu anlatılanlardan çok daha fazlası, binlerce yıllık birikimin, değişim ve dönüşümün eseridir. Bu sebeple, kentin ne anlama geldiği, nerelerde, ne zaman, hangi koşullar altında geliştiğini daha ayrıntılı incelenmeye değerdir.

Yunanca “polis”, Arapça “Medine”, Fransızca “cite”, Latince de ise “yurttaşlık” anlamına gelen “urbs” ile “civitas” kelimeleri ile ilgisi olan kent (Benevolo, 1995: 19, Holton, 1999: 13), Farsça da ise “şehr” kelimesi, çalışma çağındaki nüfusun çoğunluğunun ticaret, sanayi ve yönetim vb. işler ile ilgilendiği büyük yerleşimleri karşılamaktadır. Türkçede XI. yüzyıldan başlayarak halkın dilinde “şar” şeklinde telaffuz edilen kent sözcüğünün karşılığı olarak, eski doğu İran lehçesi olan Soğdca’dan gelen kentle (kant) “kale ve saray” vb. anlamlarına da sahip olan balık sözcüğü kullanılmıştır (Küçükbaşcı, 2010: 441). Anadolu’da ortak bir yazı dilinin olmadığı dönemlerde, 19’uncu yüzyılın başlarına kadar birçok belgede “kend” ve “kent” kelimesine rastlanmaktadır (Tuna, 1961: 642). Zülfikar’a göre, Cumhuriyet dönemine kadar Anadolu’da yerleşim yerlerinin isimleri yabancı kelimelerle karşılanmış, Cumhuriyetten sonra 1930’lu yıllarda kent kelimesi gündeme gelmiştir. O dönemdeki ismi ile Türk Dili Tetkik Cemiyeti olan Türk Dil Kurumunca 1934 yılında yayınlanmış olan *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi* isimli eserde “kent” sözcüğü “şehir” sözcüğünün karşılığında verilmiştir (Zülfikar, 2003: 695). Günümüz Türkçesinde kent ve şehir kelimelerinin çoğunlukla aynı anlama gelecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan, algısal olarak şehir kelimesinin klasik ve kadim olanı akla getirdiği, kentin ise daha modern ve yeni olanı çağrıştırdığı (Taşçı, 2014: 23) gibi fikirler olsa da, şehir kelimesi, kentin eski karşılığı, kent ve kentleşme de, şehir ve şehirleşme kelimelerinin öz Türkçesidir (Keleş, 2016: 109). Kentin ne olduğu ve tanımlanması aşamasında tek bir faktörün yeterli olmadığı, kentin karmaşık yapısının sade tanımlarla açıklanamayacağı genel kabul gören bir gerçektir (Uğurlu, 2013, 27).

Kentbilim Terimleri Sözlüğünde, devamlı sosyal gelişme içerisinde olan ve toplumun “yerleşme, gidişgel, barınma, dinlenme, çalışma, eğlenme vb.” ihtiyaçlarının giderildiği, pek az insanın tarımla ilgilendiği, köylere göre nüfus açısından daha yoğun olan ve küçük topluluklardan müteşekkil yerleşim birimi (Keleş, 1998: 75) şeklinde tanım

ekonomik ve demografik faktörler üzerinden yapılmıştır. Toplumsal bir varlık olarak, heterojen bireylerin geniş bir sahada, yoğunluklu bir şekilde ve süreklilik arz eden biçimde yerleştiği yer (Wirth, 2002: 85, Keleş, 2016: 111) tanımında ise sosyolojik faktör vurgusu ön plandadır.

Fiziki yönden değişik amaçlara yönelik olarak kullanılmakta olan birçok bina ve insanın ulaşımını temin eden yollardan oluşan kent, işlevsel açıdansa iktisadi, toplumsal ve kültürel etkinliklerin yapıldığı yerleşim birimidir (İspir, 1991: 5). Weber'e göre kentin, kalesi, pazaryeri, özel hukuk sistemi veya mahkemesi, kısmi özerkliği ve birlik biçiminin bulunması gereklidir (Weber, 2003: 105).

Kenti kırdan farklı kılan demografik, ekonomik, toplumsal, kültürel, yönetsel ve siyasal bazı ölçütler bulunmaktadır (Keleş ve Mengi, 2017: 19). İlk olarak kırdan farklı olarak kentlerin belirli bir nüfus büyüklüğüne sahip olması, ekonomik etkinliklerin tarımdan ziyade sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde yoğunlaşması, toplumsal ve ekonomik alanda iş bölümü, uzmanlık ve meslek çeşitliliğinin artması, kente özgü davranışların, yaşam biçimlerinin ve kültürün ağırlık kazanması (Keleş ve Mengi, 2017: 21-23), anıtsal kamu yapıları, sınıflı toplum kesimleri, tahmin ve ölçüme dayalı disiplinler, betimsel sanat, uzak mesafeli ticaretle organizasyonlar (Çevik, 2005: 7), kent ve kır ayrımında önemli kıstaslar oluşturmaktadır. Yörükan'a göre ise, köy ve kent gibi iki farklı sosyal dünya arasındaki bu ve buna benzer kıstaslar ileri toplumlarda yavaş yavaş ortadan kalkmakta, ulaşım, haberleşme ve teknolojik gelişmeler bu farklılıkları azaltmaktadır (Yörükan, 2006: 55). Nüfusa göre, büyüklüğü belli bir seviyeyi aşmış; yönetsel ve siyasal ölçütlere dayalı olarak, belli bir idari yapıyla sınır içerisinde kalan; iktisadi ölçüte dayalı olarak sanayi imalatının ağırlıklı olduğu; sosyolojik ölçütler çerçevesinde insanların davranışlarının hem özgürleştiği hem de sınırlandırıldığı farklı ilişki ağlarına sahip toplulukların yerleşim yerleri (Ertürk ve Sam 2011: 41-44'den akt. Akkoyunlu Ertan, 2014: 7) ifadesi kentin temel faktörlerini içeren bir tanımlamadır.

Kent, Aristo'ya göre insanların sosyal, ekonomik, kültürel açıdan daha iyi bir yaşam sürmek için toplandıkları (Karaman, 2008: 6), insanların birbirleri ile karşılaştığı, ürünlerin değiş tokuş edildiği ve düşüncelerin yayıldığı ilişkilerle kararlar alanıdır (Huot, 2000: 14). Engels'in sanayi merkezleri, Gordon Childe'in uygarlıkların beşiği, Castells'in emeğin toplu tüketim araçları sayesinde yeniden üretildiği kolektif tüketim alanı, Harvey'in artı ürünün coğrafi olarak yoğun olduğu alanlar (sermaye birikimi, sınıfsal yapılar ve mekânsal farklılaşmalar üçlemesinin de yer aldığı), Sassen'in küresel ekonominin merkezleri (Şentürk 2008: 13-15'ten akt. Akkoyunlu Ertan, 2014: 14) olarak tanımladığı kentler, birlikte yaşam kültürünün üretildiği, bir yandan işbölümü ve üretimin arttığı, zenginliğin ve refahın yaratıldığı, diğer yandan da üretime katılmayan fakat üretimden pay alan sınıfların var olmasının neden olduğu eşitsizliklerin üretildiği ve derinleştiği alanlar da olmaktadır (Tekeli, 2011: 202).

Kenti hem olumlu hem olumsuz yönleriyle kapitalist gelişmenin, sermaye birikiminin, sınıf çatışmalarının ekseninde ele alan K. Marx, kentleri üretim ve tüketimin merkezine koymuş; yüksek zevklerin ve kültürün mekânı olarak değerlendirirken, kırsalı (köyü) çaresizliğin, yalnızlığın, güçsüzlüğün mekânı olarak tanımlamıştır (Holton, 1999: 34-35). Bookchin'e göre "insanın saldırgan, zorba karakterinin cisimleştiği ve insan yaratıcılığının olağanüstü ürünleri" (Bookchin, 1999: 14-15) olan kentler, kimileri tarafından ilerlemenin, uygarlaşmanın, aydınlanmanın, çağdaşlığın temeli, bazılarınca ise ahlaki çöküntünün, toplumun bozulmasının nedeniyken, bu zıtlıkların bir arada var olup yaşayabileceği bir üçüncü yaklaşımın olduğu ise inkâr edilemez (Holton, 1999: 49). Nihayetinde kent, insanlığın tüm gelişiminin, başarı ya da başarısızlıklarının (Alkan ve Duru, 2002: 7) bir sonucu ve ürünüdür.

Kent, medeniyet kavramıyla yakından ilişkilidir. Çok eski tarihlerdeki kentlerle ilgili bilgilerin sınırlılığına rağmen tarihsel süreçte farklı medeniyetlerce farklı tarihlerde,

farklı şekillerde ve amaçlarda kentler kurma çabası içinde bulunulduğu, bunların birbirini etkilediği anlaşılmaktadır. Bu noktada kentlerin ilk ne zaman, nerede, niçin, hangi toplumsal, ekonomik ve coğrafi şartlar altında ortaya çıktığını görmek; tarihsel süreçte nasıl bir değişim ve gelişim izlediğine cevap üretmek bu çalışmanın temel kavramlarından biri olan kentin anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Kent, neolitik çağ kültürü ve bu çağdan önceki paleolitik çağ kültürünün birleşiminin en önemli ürünüdür (Mumford, 2007: 41). Lewis Mumford'a göre, ortaya çıkan ilk kentler yaşayanların değil, ölülerin şehridir (Gottdiener ve Hutchinson, 2006: 22). Kentlerin ilk olarak M.Ö. 6000 yıllarında kurulmaya başladığı, M.Ö. 4000 dolaylarında da net olarak kendisini gösterdiği belirtilebilir (Hatt ve Reiss, 2002: 28-29). Basit tarım toplumlarının, dünyanın en az altı bölgesinde (Mezopotamya, Mısır, İndus Vadisi, Kuzey Çin, And Dağları ve Mezoamerika) birbirinden bağımsız olarak, karmaşık kentsel devletlere dönüşmesi (Smith, 2010: 24), ticaret ve diğer insani etkileşimlerle mezralar, köyler, kasabalar, kentler şeklinde düzenli ve sistematik bir şekilde gelişen insan yerleşmeleri (Dezzani ve Chase-Dunn, 2010: 2970) haline gelmeleri sonucunda, Eridu, Ur, Uruk, Nippur gibi Sümer kentleri başta olmak üzere Teb, Heliopolis, Memfis, Babil, Ninova ve Fenike'de ilk kentsel yerleşimler başlamıştır.

Gordon Childe'in 1950 yılında oluşturduğu "Kentsel Devrim" yaklaşımı, ilk yerleşmeleri ilk atalarından ayıran 10 karakteristik özelliğini ve kentlerin yükselişinin hemen hemen tümünün kuramlaştırılmasının temelini oluşturmaktadır: Kısıtlı bir alanda yoğunluklu nüfus, ileri seviyede işbölümü ve uzmanlaşma, tarımsal artı üretim, tapınak, saray, tahkimatlar ve mezarlar başta olmak üzere anıtsal kamu mimarileri, yönetici bir sınıf, ekonomik aktiviteleri, mitleri, olayları ve ideolojik konuları kaydetmek için yazıcılık, tarımsal üretim için aritmetik, matematik, astronomi gibi bilimler, sofistike sanatlar, uzun mesafeli dış ticaret ve bir topluluk duygusu içinde ikamet temelli grup üyeliği ve devlet gibi kriterler şehirciliğinin yükselişini açıklamak için yararlı bir

başlangıç noktasıdır (Gates, 2011: 3, Smith, 2010: 130-131). Tarih öncesinin kentleri için geçerli olan Childe'in kentsel devrim kıstasları, gelenek ve kültür mirası haline dönüşerek günümüz Batı kentleri için de geçerli hale gelmiştir (Tuna, 1987: 42).

Childe'a göre, insanlığın gelişimini anlatan tarihsel süreç dört ana çağdan oluşmakta ve bunlar birbirlerinden üç ayrı devrimle ayrılmaktadır. Neolitik Devrim'le birlikte Eski Taş Çağının avcı toplayıcı toplumları yerleşik tarıma dayalı hayata geçmiş, M.Ö. 4 ve 3'üncü binyılda başlayan Kentsel Devrimle de neolitik toplumdan daha da karmaşık, ticaret temelli ve hiyerarşik toplum yapılarına dönüşüm gerçekleşmiştir. 18 ve 19'uncu yüzyıllarda gelişen Sanayi Devrimi modern zamanların yolunu açmıştır (Childe, 2006: 43). Lefebvre'in dünyanın dönüşümünü genel olarak tarımsal, endüstriyel ve üçüncü olarak kentsel evre şeklinde yaptığı sınıflandırmaya göre bu üç aşama birbiriyle kaynaşmış ve birbirlerini etkilemiştir (Lefebvre, 2009: 279'dan akt. Akkoyunlu Ertan, 2014: 19). Childe için M.Ö. 3000'lü yıllarda Mısır, Mezopotamya ve İndus vadisinde görülen yerleşim şekilleri ve sosyal değişimler Kentsel Devrimdir (Childe, 1990: 41). M.Ö. 4000'den sonra Güney Mezopotamya'da özellikle Eridu kenti ve diğer komşu halkların, toplumsal anıtsal yapı, inşaat mühendisliği, yazı, yazın, heykel, sanat, müzik, eğitim, matematik, hukuk, metalürji gibi birçok medeniyet kazanımlarına ve kentsel devrime öncüllük ettiği bilinmektedir (Kriwaczek, 2014: 20). Öte yandan, Mısır'da Mezopotamya'daki biçimiyle ekonomik etkinliklerin, ticaret, zanaat ve imalat faaliyetleri icra eden kentlerin fazla bulunmaması (Frankfort, 1989: 130), kimi yazarlara göre, Mısır'daki bu kentlerin Nil Nehri altında kalmış olduğuyla açıklanmaktadır (Şenel, 2009: 471).

Tarihte ilk kentleşmenin kimi kaynaklarda M.Ö. 4400'lü yıllardan başlayarak Suriye, Filistin, Mısır ve Mezopotamya'da görüldüğü belirtilmekte ise de yeni arkeolojik çalışmalar Anadolu'da Konya'nın güneydoğusundaki Çatalhöyük'ün M.Ö. 6800 yıllarına dek dayanan kent yerleşmesi olduğunu göstermiştir (Tuncel, 1980: 123). İlk kentlerin

nüfusları üzerinde çalışan Morris'e göre Çatalhöyük'ün M.Ö. 6000'de yaklaşık nüfusu 3binken, M.Ö. 3500'de Uruk'un nüfusu 8000, M.Ö. 2500'de 50 bin civarındadır. Mısır'daki Memfis kentinin nüfusu M.Ö. 2000'de 60 bin, M.Ö. 1750'de Babil nüfusu ise 65 bindir (Morris, 2010: 632). Kentsel bir özellik olarak sosyal iş bölümüyle yalnızca tarım üretimine dayalı olmayan imalat tarzları, uzmanlaşmış mesleki ve yönetici kadroları (rahipler, prensler, profesyonel askerler, zanaatkâr ve memurlar) ile aynı zamanda bürokratik devrim de gerçekleşmiştir (Bumin, 2010: 5). Kentin doğuşunda, tarımsal ürün üretim teknolojisinde ve ayrıca tarım dışı imalat teknolojisinde belirli bir seviyenin aşılması bir ön şartken, gelişmiş bir toplumsal örgütlenmenin de varlığı gereklidir. (Tekeli, 2011: 29)

Yeni Taş Çağında (M.Ö. 8000-5000 arası) aynı bölgede çiftçilik yapan köylülerin oluşturduğu ilk köy yerleşimleri başlangıçta çok küçüktür (Begel, 1996: 7-8). Tarıma dayalı bu yerleşik küçük köy toplulukları, tarımla hayvancılıktaki tekniklerin gelişmesi ile daha geniş çaplı sosyal ve iktisadi birimlere dönüşmeye başlamıştır. Zamanla nüfus artışının yarattığı baskı, çeşitli üretim tekniklerinin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Mezopotamya ırmaklarının düzensiz akışları, daha ileri sosyal organizasyonların kurulmasına sebep olmuş, bölgedeki neolitik köy birimleri M.Ö. 5 binlerden itibaren kent devletleri biçiminde birleşmeye geçmiştir (Sander, 1989: 32).

Tuna'ya göre (1987), ilk kentlerin ortaya çıktığı bu bölgelerde coğrafi koşullar, saldırılar, savaşlar ve yağmalar tarımsal faaliyetleri aksatmış, verimi azaltmıştır. Alınan önlemlerle beraber sağlanan verim artışı ve ürün fazlası yeni bir üretim-denetim örgütlenmesine, merkezileşmeye, yönetici kadroların oluşumuna sebebiyet vererek, salt tarımsal etkinliklerin yapıldığı köy örgütlenmesinden farklı yeni toplumsal birimler olan kentlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Tuna, 1987: 78-86). Bumin'e göre, Mısır, Sümer, Mezopotamya ve Babil kentlerinin ortak bir özelliği de, kendilerini tanrının eli olarak gören tanrı-kralların, despotik yönetim anlayışlarını kent üzerinden

kutsallaştırarak cismanileştirmesi ve bunun kentin dinsel, yönetsel, ekonomik ve toplumsal hayatında açıkça gözlenebilir olduğudur (Bumin, 2010: 1-9).

Artı ürün-hidrolik toplum teorisi, ekonomik teoriler, askeri teoriler ve dinsel teoriler (Carter, 1983: 3, Aslanoğlu, 1998: 17) başta olmak üzere kentlerin ortaya çıkışını açıklayan çeşitli kuramlar bulunmaktadır.

Hidrolik toplum kuramına göre, Neolitik Çağda toprağın işlenmesine imkân veren teknolojilerin çiftçilerce tercih edilmesinin tarımsal ürün fazlasına (artı ürün) neden olduğu, bu durumun da şehrin ortaya çıkışını sağladığı düşünülür (Bookchin, 1999). Ürün fazlasının ortaya çıkması, özel mülkiyetin ortaya çıkmasına imkân verdiği gibi idare şekillerinin gelişmesiyle toplumsal sınıfların oluşmasını da zorunlu kılmıştır (Şenel, 1982: 286). Etkin sulama metotları kullanılarak, büyük ölçekli işbirliği ve işbölümüyle toprağın yoğun şekilde işlenmesi hidrolik toplumların en belirgin özelliğidir (Falay, 1985: 99).

İlk kentlerin, neolitik birer köy olarak ortaya çıkıp sonradan bir şekilde surlarla çevrili kentlere dönüştüğü gerçeği ve istilacıların hâkimiyeti altına aldığı çiftçi toplulukları etrafında, sürekli bir ordu karargâhı şeklinde kurulmuş olması ilk kentlerin tamamının uygulamada primitif köyün tedrici olarak gelişmesi ile değil, müstahkem yer niteliğinde askeri istilaların sonucunda kurulduğu (Begel, 1996: 8-9) savı askeri kuramı destekler niteliktedir. Begel'e göre bir bölgede askeri ve siyasi hâkimiyet kurulması kentin doğuş nedeni olsa da, zamanla kent büyüyerek başka ek işlevler kazanmıştır. Weber'e göre özellikle antikçağ ve ortaçağdaki kentlerin büyük çoğunluğu bir kalenin içinde askeri garnizon olarak kurulmuştur (Weber, 2003: 99). Yerleşim yerlerinin savunma ve askeri işlevlerine örnek olarak Avrupa'daki birçok kentin isminde, Latince'den, Slav dillerinden, eski İngilizce ve eski Cermen dillerinde kale, hisar, burç, savunma, gizlenme ve sığınak anlamına gelen castle, chester, burg, boro, brough, bury, burrow, grad, fort gibi kelimelerin yer alması verilebilir.

Kentler, toplumların teşkilatlanma şekline göre üretilmiş veya ele geçirilmiş olan zenginliklerle söz konusu zenginlikleri teşkil eden ilişkilerin örgütlendiği ve denetlendiği merkezlerde kendini gösterirken (Tuna, 1987: 9) Pirenne’e göre, kenti oluşturan ilk ve en baş faktör ticaret olmakla birlikte, ticaretin ilerlemesiyle de sanayinin gelişimi sağlanmıştır. Pirenne, Ortaçağ kentlerinin başlarda askeri işlevi olan küçük yerleşimler şeklinde oluştuğu, ardından ekonominin ve ticaretin gelişmesiyle gerçek anlamda kentleşmeye başladığı düşüncesindedir (Yörükan, 2006: 61). F. Ratzel, Adam Smith, W. Sombart, S. Rietschel, P. Meuriot ve daha birçokları kentin tanımlanmasında üretim, tüketim, pazar, ticaret ve sanayi gibi ekonomik faktörleri kullanmışlardır (Yörükan, 2006: 45-46, 58). Weber’e göre ekonomik bakışla kent, içinde yaşayanların yaşamlarını tarımdan ziyade, aslında ticaretle ve alışverişle kazanmış oldukları bir yerdir (Weber, 2003: 86). Mumford (2007: 21) kentin ortaya çıkışında kutsallığın ve dinin ekonomik nedenlerden ayrı tutulamayacağından bahsederken, Martindale (2000: 80) kentin kuruluşunda önemli bir noktanın din olduğunu ve kentin bir tapınak görevi gördüğünü vurgulamaktadır. Weber de (2003: 58) kadim kentlerin kuruluşunda dinin ve ortak ibadet etme fikrinin önemli bir kıstas olduğundan bahsetmektedir. İbn Haldun Ortaçağ İslam dünyasının kentlerini tanımlarken, kentlerin ortaya çıkışında göçebelikten yerleşik hayata geçişi (bedevi-hadari) temel alarak, dinin, güvenlik endişesinin ve coğrafi şartların önemine dikkat çekmektedir (İbn Haldun, 1996: 226, 234, 237). Antik Yunan ve Roma kentlerinin doğuşunu inceleyen Fustel de Coulanges’e göre bu kentlerin doğuşunda rol oynayan temel faktör din ve ortak tapınma fikridir (Yörükan, 2006: 57).

Belirli bir nüfusa sahip, insanların yaşamlarını sürdürebilmesi için gerekli tüm sosyal ve ekonomik faaliyetleri toplumsal bir düzen içinde barındıran tarihteki ilk kentleri ayrı bir sınıf olarak ele almak gerekmektedir. Yunan, Roma, Avrupa ve Doğu uygarlıklarının kentleri arasında da üretim araçlarının mülkiyeti ve kullanımı açısından,

sosyal ve siyasal yapıları bakımından çok önemli farklılıklar bulunduğu göz ardı edilemez (Yahyagil, 1998: 106-107).

Batıda kentlerin gelişmesi esasen eski Yunan kentlerinin (Atina, Isparta, Korent, Siraküza ve Miletos gibi) ortaya çıkışıyla başlamış; bu kentler aynı zamanda askeri, politik, ticari ve idari merkezler olarak Yunan medeniyet ve kültürünün gelişmesinde önemli olmuşlardır (Yörükan, 2006,34). Aristoteles’e göre polis, yani kentle devletin birleştiği kent devleti (Atina ve Sparta) en üstün, doğal ve en iyi yaşam ve topluluk biçimi olan (Akkoyunlu Ertan, 2014: 11), M.Ö. 8 ve 7’inci Yüzyıllarda Eski Yunanda dinsel, askeri, iktisadi ve politik bir bütünsel olarak kent devleti şeklinde ortaya çıkan Polis, kent planlamasının ilk eserlerinin verildiği, demokrasinin ve felsefenin geliştiği yerlerdir (Kayıkçı, 2007: 147). “Yüksek kent” anlamına gelen “Polis” önceleri bir bütün olarak kenti, sonrasında devleti içeren bir anlama sahip olmuştur (Ağaoğulları, 2004: 1). Bir veya bir kaç kentle etrafındaki kırsalı içeren Polis farklı tapınakları, kamu binaları, agorası, spor alanları ve açık hava tiyatrosuyla düzenli ve birleşik bir görünüm sergilemektedir (Ağaoğulları, 2004: 15). M.Ö. 750 yılından itibaren Akdeniz, Ege ve Karadeniz kıyılarında denizcilik ve ticarete dayalı birçok kent kuran Helen uygarlığı, ardılı Roma İmparatorluğu başta olmak üzere, birçok medeniyeti etkilemiştir (Akkoyunlu Ertan, 2014: 23).

Roma İmparatorluğu’nun kurulmasıyla Roma kenti önem kazanmaya başlamış, Avrupa’nın birçok yerinde önemli kent merkezleri kurulmuştur. İmparatorluğun çöküşüyle birlikte ekonomik ve kültürel merkezler olan kentler yıkılıp yağmalanmış, nüfusları ve işlevleri kaybolmaya yüz tutmuştur (Yörükan, 2006: 34). Kent devleti biçiminden dünya imparatorluğuna giden süreç içerisinde, 1500 yıl yaşayan Roma İmparatorluğu, mimarlık ve dil bilimi (Latince) başta olmak üzere (Akkoyunlu Ertan, 2014: 24) modern dünyaya önemli miraslar bırakmıştır.

Karanlık devir sona ererken Orta ve Doğu Avrupa'da ticaretin ve zanaatın önemli olmasıyla yeni kentler doğmaktadır (Begel, 1996: 11). Ortaçağ kentlerini ayrıntılarıyla anlatan Pirenne'e göre, hiçbir uygarlıkta kent hayatı ticaretten bağımsız gelişmemiş; ticaretin gelişmesiyle kentlerin büyümesi her zaman birbiriyle yakından alakalı olmuştur. Önceleri kentleri birbirine bağlayan unsur coğrafi konumlarıyken, zamanla ticari ilişkiler belirleyici olmaya başlamıştır (Pirenne, 2014: 99-100). Pirenne'e göre, kenti oluşturan ilk ve en baş faktör ticaret olmakla birlikte, ticaretin ilerlemesiyle de sanayinin gelişimi sağlanmıştır. Ortaçağ kentlerinin başlarda askeri ve dini işlevleri olan küçük yerleşimler şeklinde oluştuğunu, ardından ekonominin ve ticaretin gelişmesiyle gerçek anlamda kentlerin ortaya çıktığını söylemektedir (Yörük, 2006: 61). Ticaretin canlanmasında, sermayenin kentlerde yoğunlaşması ve tüccar sınıfın siyasal yaşama katılımı etkili olmuştur (Holton, 1999: 70).

Ortaçağ kentleri zenginliğe kavuşup kuvvetlendikçe, yargısal ve yönetsel bir takım özerklikler kazanmışlardır (Bumin, 2010: 44). Ortaçağ kentinin kurumsallaşmasının aktörleri kilise, lonca ve belediye örgütleridir (Uğurlu, 2013: 43). Öte yandan, Ortaçağ Batı kentlerinde yurttaşlar özgür olmasına rağmen, kentlerin çoğunda sırasıyla kentleşmiş soylular, tüccarlar, zanaatkârlar, hizmetkârlar, gezgin esnaflar ve diğerlerinden oluşan bir sınıf sistemi bulunmaktadır (Begel, 1996: 13). Farklı etnik gruplar, farklı zanaatkârlar ve göçmenler ayrı semtlerde yaşamaktadır. Pazar ve mübadele merkezi durumundaki ortaçağ kentinde sokaklar dar ve kıvrımlı, yapılar alçak ve sıkışiktır. Konut aynı anda hem işyeri hem ibadet alanı hem de alışverişin mekânıdır (Kıray, 1998: 9-10). İlk dönemi din savaşları, istilalar, kargaşa ve göçlerle geçen Ortaçağ'ın ikinci dönemi Rönesans ve Reform hareketlerinin etkisiyle, feodal sistemin çözülmesine, yeni bir sosyal sınıf olan Burjuvazinin güçlenmesine ve buna bağlı olarak da Rönesans'tan sanayi devrimine kadarki süreçte ortaya çıkan burjuva kentlerinin egemenliğine şahit olmuştur (Akkoyunlu Ertan, 2014: 24-25).

Sanayi devriminden önce kentlerin gelişimini coğrafi, askeri ve ticari koşullar ve amaçlar şekillendirmişken, sanayi devrimi sonrasında geleneksel sayılabilecek bu koşul ve amaçlara endüstriyel üretim faktörleri de eklenmiştir.

Kentler, teknolojik gelişme derecesine göre, sanayi öncesi kentler, geçiş evresindeki kentlerle sanayi kentleri olarak 3'e ayrılmaktadır. Sanayi öncesi kentler feodal toplumun, geçiş kentleri gelişmekte olan toplumun, sanayi kentleri ise gelişmiş ve çağdaş toplumların kentleridir (Keleş, 2016: 137). Bu üç kent tipinin sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri birbirinden farklıdır.

Sanayi öncesi kentlerinin tarım dışı üretime dayalı yapılarındaki ilk çözülme, 12. Yüzyılın sonrasında ticaretin gelişmeye başlamasıyla ve buna bağlı olarak zamanla kentler arası ticaretin gelişmesi ve tüccar sınıfın yükselişiyle açıklanabilir (Tekeli, 2011: 31). 16, 17 ve 18. yüzyıllarda kentsel hayattaki buhranlardan sonra kentlerin asıl gelişmesi sanayi devrimiyle birlikte olmuş, köyden kente göçlerin artması ve hızlı bir kentleşmeyle birlikte kentler büyük sanayi merkezleri halini almaya başlamıştır (Yörükan, 2006: 35).

Sanayi devrimine kadarki süreçte hem Doğu'da hem de Batı'daki kentler dini ve politik merkezler olmasının yanında, tarıma dayalı üretimin, ticaretin, bilimin, sanat ve kültürün de merkezi konumundadır (Uğurlu, 2013: 58). Sanayi öncesi- sanayi sonrası kentini birbirinden farklı kılan en önemli faktörler teknolojik farklılaşma, farklı enerji türlerinin kullanımı ve ekonomik işlevlerin kentteki örgütlenme biçimleridir (Aslanoğlu, 1998: 34).

19. yüzyılın ürünü olarak nitelendirilen sanayi kentinin (Begel, 1996: 14) 20. yüzyılın başında ana hatları, eşsiz büyüklükte, köklerinden ayrı nüfusuyla, elverişli olmayan yaşam koşulları ve karmaşayla ortaya çıkmaktadır (Duru ve Alkan, 2002: 15). Sanayi devrimini izleyen yıllarda Fransa'dan başlayarak tüm Avrupa'yı ele geçiren milliyetçilik akımı ve sekülerizmle birlikte "modern kent" in doğuşu da başlayacaktır

(Yahyagil, 1998: 108). Yoğun sanayi faaliyetlerinin yapıldığı, yeni toplumsal sınıfların oluştuğu, kırdan iyiden iyiye farklılaşmış mekânlar haline gelen kentte artık geçmişle kıyaslanamayacak biçimlerde yeni ilişkiler ağı ve sorun alanları da ortaya çıkmaya başlamaktadır. Tekeli'ye göre, sanayi kentinin ortaya çıkışıyla kırsaldaki çözülmeyle kentlere göç başlamış, kentsel sorunlara karşın modern kent planlamasının ilk adımları atılmış, kır-kent ayrımının katılığı azalmaya başlamış, yeni bir toplumsal sınıf olarak işçi sınıfı doğmuş ve kapitalist üretim biçiminin gerektirdiği yeni bir kent ve kentli kültürü oluşmuştur (Tekeli, 2011: 33).

Tarihsel süreç içinde her dönemin kentinin kendine özgü değerleri ve yapıları bulunmaktadır. Bunun yanında aynı tarihsel dönemde, farklı coğrafyalardaki kentsel oluşumlar birbirinden farklı olabilmektedir Tarım devrimi öncesi, sonrası, sanayi kentleri, bilgi ve iletişim devrimine ev sahipliği yapan günümüz kentlerinin birbirinden farklı olduğu bir gerçektir.

Sanayi Devrimi ile üniversiteler arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Sanayi Devrimi ile üniversitelerin eğitim kapasitelerinin, fiziki ve sosyal yapılarının değişimine şahit olunmaktadır. Üretim araçlarının, enerji kaynaklarının, ulaşım ve iletişim sistemlerinin gelişmesiyle, toplumun ihtiyaçlarına daha fazla mal ve hizmet sunmak için üniversiteler de büyümeye yönelmiştir. Bilimsel araştırmaların ve eğitimin ön plana çıkması, sanayinin uluslararasılaşması ve yeni bilimsel disiplinlerin ortaya çıkışı dönemin dikkat çekici özellikleridir.

Sonuç olarak kent, fiziki (mekânsal planlama, kamusal yapılar, sivil mimari, altyapılar), ekonomik (üretim biçimi, sektörel gelişme, yatırım işlevleri, gelir düzeyi), toplumsal (sınıfsal yapı, davranış biçimleri, kentsel gruplar, kent kültürü ve kentlilik bilinci) ve politik (yönetim yapıları, yöneten-yönetilen ilişkileri, kent hakkı, katılımcılık, yerinden yönetim) bir bütünden meydana gelmektedir.

Kentleşme, dar anlamda, kent sayısı ile kentlerde yaşamını sürdüren nüfusun artması manasına gelse de, sadece demografik niteliğinin ötesinde toplumun iktisadi ve sosyal yapısındaki değişimleri içermektedir. Geniş anlamda sanayileşmeyle iktisadi gelişmeye paralel olarak kentlerin sayısının artmasıyla günümüzdeki kentlerin büyümesini sağlayan, toplumsal yapıdaki artan orandaki örgütlenme, işbölümüyle uzmanlaşmayı sağlayan, insan davranışıyla ilişkilerinde kentlere has değişimlere neden olan bir nüfus birikimi süreci (Keleş, 2016: 37) şeklinde tanımlanan kentleşme, sanayileşmeyle bağlı ve 20. yüzyılın ayırt edici özelliklerinden birisidir (Keleş, 2016: 39). Tekeli'nin tarım dışı üretim bağlamında değerlendirdiği kentleşme tanımında ise, heterojenlik, hareketlilik, rekabet, anonim ilişkiler, işbölümü, uzmanlaşma, yoğunluk ve çeşitlenme gibi kentleşme sürecinin belirleyicisi olan bazı değişkenlerin bulunduğu görülmektedir (Tekeli, 2011: 17).

Tarihsel açıdan kentleşme sürecini ve hızını etkileyen bazı önemli dönemler bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla şu şekildedir (Akkoyunlu Ertan, 2014: 20-25): 1) İlk kentsel yerleşmelerin doğuşu, 2) Neolitik Devrim, 3) Büyük uygarlıkların ve büyük kentlerin ortaya çıkışı, 4) Antik Yunan medeniyeti ve Polis, 5) Roma İmparatorluğu, Orta Çağ ve Feodalizm dönemi, 6) Burjuva kentlerinin ortaya çıkışı, 7) 20. Yüzyılda başlayan yeni kent ve kentleşme süreci.

Kentleşme, insanları kentlere çeken etmenlerle de yakından ilgilidir (Richard vd. 1996: 9): Yeni iş imkânlarıyla gelir seviyesindeki artış beklentileri, toplumsal hizmetlere kolayca erişim (eğitim, sağlık vb.) heterojen bir toplum yapısının sunduğu rahatlık, daha verimli ve kaliteli ürün ve hizmetlerin üretilmesi, nüfusa oranla daha az mekânın kullanılması, acil hizmetlerin kolayca ve ucuza verilmesi ve kültürel anlamda çekim merkezi olması.

Kentleşme sürecinin izah edilmesinde ekonomik mekân ve sosyal mekân terimleri bir araçtır. Ekonomik mekân; kişinin altyapısını oluşturan bütün iktisadi

ilişkilerle etkinlikleri içeren, iktisadi değer üretme, sağlama ve bunları kullanma şekillerini kapsayan soyut bir mekân anlamındadır. Sosyal mekânsa bireyin üstyapısını oluşturan bütün toplumsal ve ruhsal değerleri, tavırlarla davranışları içeren soyut bir mekândır (Kartal, 1982: 228, 50-51).’den akt. Ergun, 2014:219). Kentlerdeki yaşam şeklinin biçimini belirleyen niteliklerin toplamı olan kentlileşme, kentin sadece fiziki özellikleriyle sınırlandırılmaz. L. Wirth, bir yaşam biçimi olarak kentlileşmeye birbiriyle ilintili üç farklı biçimde yaklaşmıştır. Birincisi, nüfus, teknoloji ve ekolojik yapıları içeren fiziki yapıdır. İkincisi toplumsal kurallar, kurumlar ve ilişkiler ağını içeren bir sistemdir. Üçüncüsü ise ortak toplumsal davranış, kimlik, düşünce ve denetim mekanizmalarıdır (Wirth, 2002).

Kentsel gelişme olgusu, önemli ölçüde toplumun ve bireylerin deneyimlerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Lefebvre, 2009). En genel anlamda kentsel gelişme, kentlerin nasıl oluştuğu, büyüdüğü, değiştiği ve toplumsal, ekonomik, kültürel ve çevresel etkileri hakkında bir olgudur. Tarihsel süreçte farklı dönemlerde farklı dinamiklerle şekillenmiştir. Bu dinamikler, kentlerin mekânsal, sosyal, politik ve ekonomik özelliklerini belirlemiştir. Kentsel gelişmeyle ilgili olarak, “Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi” kapsamında Kasım 2007’de yayınlanmış olan Bayındırlık Bakanlığı Kentleşme Tematik Grubu 2. Raporu’na göre, kentsel gelişme politikalarının etkin ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi için izlenmesi gerekenler şu şekilde ifade edilmektedir (bayındırlık.gov.tr, 2007):

- Etkin kentsel ulaşım ağları planlanması.
- Çocuklar ve gençlere yönelik eğitim çalışmaları uygulamaları.
- Yenilenebilir enerjinin desteklenmesi.
- Kentsel altyapı sistemlerinin yenilenmesi.
- Dezavantajlı kesimlerin yaşadığı bölgelere öncelik verilmesi.
- Yerel- kentsel ekonominin iyileştirilmesine yönelik uygulamalar.
- Kentsel politikalar alanında yenilikçi yaklaşımlara öncelik verilmesi.

Bu noktada son olarak değerdendirilmesi gereken önemli bir husus ise kentsel gelişme ve kentsel büyüme kavramlarının birbirinden bazı farkları bulunduğudur. Kentsel gelişme, kentin fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarını kapsayan bir süreçtir. Kentsel gelişme, kentin yaşam kalitesini, rekabet gücünü, sürdürülebilirliğini ve çekiciliğini artırmayı amaçlar. Kentsel gelişme, kent planlaması, kent yönetimi, kent politikaları, kent tasarımı, kent sosyolojisi gibi disiplinlerle ilgilidir. Kentsel gelişme, kentin hem merkezinde hem de çevresinde gerçekleşebilir. Kentsel büyüme ise, kentin nüfusunun, yüzölçümünün, bina stokunun, arazi kullanımının ve kentleşme oranının artmasıdır. Bu anlamda kentsel gelişme, kentsel büyümenin olumlu sonuçlarını artırmak, olumsuz sonuçlarını azaltmak için bir araç olarak görülebilir.

1.2. Küreselleşme ve 21. Yüzyılda Kent ve Kentsel Mekân

Kent ve kentteki topluluklar da beşeri yaşamın bir parçası olduğu için toplumsal realitenin inşası içinde belirli akışlardan geçip oluşmaktadır ve devamlı olarak dönüşmektedir. Beşeri hayattaki değişim ve gelişime dayalı olarak, toplumsal bir varlık olan insanın kimliği, örgütlenme gerekçeleriyle biçimleri değişmektedir ve çeşitlenmektedir. Tarih boyunca kentler, bir sosyal inşa ve etkileşim alanı halindedir. Tarihsel açıdan birbirinden farklı medeniyetlerin (Mısır, Yunan, Roma, Asya, Hint, Güney Amerika, Anadolu kentleri, Bizans, Selçuklu kenti, İslam kenti, Osmanlı kenti, Sanayi kenti) kent tipolojilerinden bahsedebiliriz.

Batı Avrupa'nın 16.yüzyıl ve 20. Yüzyıl arasında Aydınlanmaya geçişini, iktisadi, toplumsal ve kültürel şartların Reform ve Rönesans'ı doğurduğu yeni bir toplum, devlet, örgütlenme ve iktisat anlayışını getiren modernite (Görmez, 1997: 29) 21.yüzyıldan itibaren yerini post-modern, sanayi-ötesi, bilgi-teknoloji toplumu gibi tanımlamalara bırakmıştır. Modernlik ve devamında post-modern ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal alanlar ve süreçler başta olmak üzere birçok alan ve süreçte etkisini gösteren

bir gerçekliktir. Bu kavramların gerçekliği içinde kent, kentleşme ve kentsel yapılar da değişim geçirmiştir.

Kentsel yapının yakın tarihteki dönüşüm sürecini üç evrede değerlendirmek mümkündür (Ertürk ve Sam, 2016: 106): Birinci dönüşüm 19. Yüzyılda başlayan kentsel kapitalizm, sanayileşme ve göçün toplamının ortaya çıkardığı evredir. İkincisi, İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa'nın yeniden inşasıyla Amerikan orta sınıf kentleşmesi evresidir. Üçüncü ve son evre ise, kapitalizmin 1970'lerde yaşadığı krizden çıkışının çözümü olarak görülen üretimin ve mekânın yeniden biçimlendirildiği küreselleşme evresidir.

Küreselleşme, ulus devletin sınırlarını aşmak, ticaret ve sermaye akışını yükseltmek amacıyla hızlanırken, üretimde esneklik ve işbölümü, yerel özelliklerin ve yerel nitelik kazanmış yeni üretim yapılarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kent ve bölgelerin ana yerel birimler olduğu bu dünya sisteminde kentler, üretim niteliğinden uzaklaşmaktayken, tüketim mekânları haline gelmektedir (Urry, 1999: 208). Kapitalizmin özellikle 1970'lerden itibaren yaşadığı bunalımdan sıyrılmak için geliştirdiği yeni ekonomi politikaları (neo-liberal) ve yükselen küreselleşmecî söylemler, kente dair planlama, mimarlık, yönetsel ve toplumsal ilişkilerde değişim ve dönüşümün önünü açmıştır. Mumford'a göre, XIX. yüzyıldan başlayarak kentin, bir devlet kurumu olmaktan öte, ciroyla toprak değerinin artışı amaçlayan her türlü şekil verilebilecek özel bir ticaret teşebbüsü şeklinde görülmeye başlanması (Mumford, 2007: 527) Avrupa'da 19. Yüzyılda yaşanan sınaî kapitalizmine geçişin bir ürünüdür (Holton, 1999: 21). Braudel'in, Batı'da kapitalizm ve kentlerin temelde aynı anlama geldiğini söylemesi de dikkat çekicidir (Braudel, 1974: 400). 20. Yüzyılda ise, modern dünyada kentsel ortamın özgüllüğü; milli devlet, uluslararası kapitalist ekonomik düzen veya dünya sisteminin oluşturduğu ulusal ve uluslararası merkezileşme süreçlerinin tesiri altındadır (Holton, 1999: 25). Tarım toplumundan sanayi toplumuna ve sanayi sonrası topluma kadar geçen

süreçte kentler bazen doğal bazen de dışarıdan (devlet, özel sektör, yerel yönetimler vd.) yapılan etkilerle biçim ve işlevlerinde farklılıklar kazanmıştır. Bunun sonucunda toplumsal farklılaşmaların mekânı haline de gelen kentlerin çeşitli sınıflandırmalara ayrıldığı ve birbirinden farklı kent tanımlarının yapıldığı görülmektedir.

İnsan faktörü kentlerin ekonomik, sosyal ve fiziki açılardan yeniden şekillenme sürecinde ön plandadır. Yeni ekonomi yaklaşımları, bilgi ve teknoloji, kentli hakları ve sorumlulukları, yönetim kentsel mekânsal süreçlerin tanımlanmasında yeni sayılabilecek kavramlardır (Eraydın, 2006: 25-67'den akt. Ertürk ve Sam, 2016: 111). 1970'lerde yaşanan ekonomik kriz ile beraber uluslararası sermayenin yeniden yapılanması gerekliliği, sermaye birikimi ve bu sürecin toplumsal sınıflar ve mekâna ilişkin boyutlarının tartışılmasına sebep olmuştur (Eraydın, 1988: 133). Kentler, eskisinden daha fazla tüketimin ana mekânı haline gelmekle birlikte, kentteki toplumsal kesimler tüketimin ve üretimin aktörü konumundadır.

Kentbilim literatüründe sermaye ve kent arasındaki karmaşık ilişki temelde üç noktada açıklanmaktadır (Ertürk ve Sam, 2016: 104): Kentin artı değer oluşturulduğu mekân olması, imalat tarzının yeniden saptandığı yer olması, altyapısı, imalat ve hizmet binaları ile kendisinin bizzat sermaye birikimi olması. Kentsel mekânın incelenmesinde, Castells'e göre politik, ideolojik ve ekonomik olmak üzere üç temel düzlem vardır. Politik düzlem merkezi ve yerel yönetimleri, ideolojik düzlem mekân formlarını ve kültürel ayrımları, ekonomik düzlem ise üretim, tüketim ve dağıtım süreçlerini kapsamaktadır (Aslanoğlu, 1992: 5-7).

Küreselleşen ilişkilerin kentsel mekânda yarattığı sosyo-mekânsal kutuplaşma (Sassen, 1991'den akt. Şengül, 2009: 39) küreselleşme çağı kentlerini toplumsal eşitsizliklerin en yoğun ve gözle görünür biçimde yaşandığı mekânlar haline getirmiştir. Kent mekânının üretiminde, yeniden üretilmesinde ve dönüşümünde sermaye birikimi süreçleri önemli rol oynamakla birlikte, mekânın kendisi sermaye birikimi için bir meta

haline gelmiştir (Şengül, 2009: 16). 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kentin, kent mekânının ve kent insanının dönüşümüne küresel dinamiklerin büyük ölçüde etki etmeye başladığı görülmektedir. İş bölümü, sermaye akışı ve toplumsal ilişkilerin değişmesiyle kendini gösteren bu değişim silsilesi, dünyanın küçülmesi, buna karşın kentlerin ve bölgelerin önem kazanması anlayışının yükselmesiyle doğrudan etkilidir. Öte yandan, küreselleşmenin bu sınırsızlığı savunan fakat aslında sınırlamacı anlayışı, dünyada kentleri birbirine bağlarken diğer yandan da kentleri sınıflandırmaya başlamıştır.

Küreselleşmeden en fazla etkilenmiş olan alanlardan birisi, modernizm ile beraber devletin ideolojik bir aracı şeklinde hareket eden eğitim kurumlarıdır. Eğitim kurumlarıyla ulus devlet ilişkisi modernizmle ilişkili olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede, devletin araçları bastırıcı niteliği olan birimlerle ideolojik özelliği bulunan birimler şeklinde ikiye ayrılır (Althusser, 1970'den akt., Timur, 2000). Althusser, eğitim kurumlarının ideolojik birimler içinde olduğunu iddia etmekte ve çağdaş eğitim kurumlarının mevcudiyetini ulusal bir çerçevede ele almaktadır. Küreselleşme, varlıkları ulusal bir çerçevede düşünülen eğitim kurumlarıyla üniversiteler üstünde derin ve kalıcı tesirler bırakmaktadır.

1.3. Yeni Bir Kent Tipolojisi: Üniversiteler ve Öğrenci Kentleri

İnsanlık tarihinde yerleşik hayata geçilmesiyle beraber, bireysel ve toplumsal ihtiyaçların gereği olarak, kimi zaman zorunluluk nedeniyle kimi zaman da yaşamın doğal akışı içerisinde insan ürünü yapılar oluşmuştur. Konut, çarşı, pazar, ibadethane, açık ve kapalı gösteri yerleri, devlet binaları, okullar, su yolları vb. insanoğlu tarafından üretilmekte ve tarihsel süreç içerisinde değişime de uğramaktadır. Toplumsal düzeninin ve toplumsal gelişmenin devamlılığını sağlamaya yönelik yaşamsal bilgi, beceri ve yeteneklerin edinilmesinin önemli araçlarından olan eğitim kurumlarının ilk örneklerinden olan “okul”un tarihsel ilk örnekleri Mezopotamya medeniyeti olan Sümerlere kadar uzanmaktadır. M.Ö. 3000’li yıllardan itibaren diğer Mezopotamya

medeniyetlerinde, Antik Mısır’da, Eski Yunan ve Roma İmparatorluğu’nda okula benzer veya okul sayılabilecek yapılar ve oluşumların izine rastlanmaktadır. Ağırlıklı olarak temel dini, mesleki ve felsefi eğitimlerin verildiği bu okullar haricinde, örgütsel ve teknik olarak yükseköğretim kurumlarıyla karşılaşmak için 12. ve 13. yüzyıllarda Oxford, Paris, Cambridge, Bologna gibi kent merkezlerinde loncalar halindeki üniversitelerin kurulmasını beklemek gerekecektir.

M.Ö.5. yüzyılın başında Platon’un Atina’da kurulmuş olan *Akademi*, genel anlamda yükseköğretimin ilk örneğini oluşturmakla beraber, Aristo tarafından kurulan Peripatos Okulu da bilim ve felsefe alanında uzmanlık dallarının geliştirildiği kurumların ilk örneklerindendir. Eski Yunan sonrasında İskenderiye, Antakya, Urfa, Bağdat ve İstanbul’da çeşitli bilimlerin öğretildiği merkezler kurulmuştur. Bilimsel bilginin Doğu’dan Batı’ya tekrar aktarılmasında ise Endülüs dönemi ve Haçlı Seferleri önemli dönüm noktalarıdır. Makdisi’ye göre, Batı’daki ilk üniversite ve bir tür yüksek eğitim kurumu olarak nitelendirilen “*college*” lonca ve meslek birliği şeklinde ortaya çıkmış olmakla birlikte, eğitim-öğretim yöntemleri ve kurumsal yapılanma gibi yönlerden Doğu’daki medrese sistemiyle büyük benzerlikler taşımaktadır (Makdisi, 1981). Aralarında bazı farklılıklar olmasına rağmen, İslam tarihindeki medreselerin, Hıristiyan tarihindeki manastırların, Antik Yunan’da akademilerin yükseköğretim işlevi bulunmaktadır.

Üniversite kelimesi Latince “*Universitas*” yani, müşterek menfaatlerini korumak için bir araya gelmiş bireyler topluluğu, lonca anlamına gelir (Jonasson, 2008: 33-34). Ciddi sayıda üyesi bulunan mesleklerin kentte çıkarlarını savunmak adına loncalar ve birlikler şeklinde örgütlenmesi, mesleği öğretmek ve yazmak olan hocaların da bu şekilde örgütlenmesine zemin hazırlayarak üniversitenin ilk oluşumuna öncülük etmiştir (Le Goff, 2008: 141).

Üniversitelerin gelişimini tarihsel süreçte üçe ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki Birinci Kuşak Üniversiteler olarak adlandırılan Ortaçağ üniversiteleridir. Tek hedefi bilim üretmek ve bunları gelecek nesillere aktarmak olan bu kuşağın ardından araştırma misyonu da edinmiş İkinci Kuşak Üniversiteler ortaya çıkmıştır. Humboldt olarak adlandırılan bu kuşağın ardından 20. yüzyılın ortalarından itibaren ise, girişimcilik ve toplumla bütünleşme hedefleri olan Üçüncü Kuşak üniversiteler kurulmaya ve gelişmeye başlanmıştır (Wissema, 2009: 8). Tüm bu değişimler, dönemin sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel olaylarından doğrudan etkilenmiştir.

Rahiplik, imparatorluk ve eğitim-öğretim ortaçağ toplumunun yaşamının temel üçlüsüdür (Dawson, 1950: 229). Bu ekseninde kurulan Universitas, lonca veya birlik anlamına gelmekteydi. Ortaçağda, henüz evrensel bilgiyi amaçlamayan üniversitelerin kuruluşunda iki farklı model uygulanmıştır. Bologna modelinde öğrenciler kendileri bir lonca oluştururken, Paris modelinde hem hocalar hem de öğrenciler tek bir topluluk oluşturmuştur. “Universitas Magistrorum et Sclarium” yani hocalarla öğrencilerin topluluğu anlamına gelen Paris modeli, halen günümüzde uygulanmaktadır (Le Goff, 2008: 142). Ülgen’e göre, Orta Çağ’ın sonunda Avrupa’da 80 civarında üniversite mevcuttur. Orta Çağ üniversiteleri; idare, izlence, ders kitapları, kütüphaneleri, eğitim yöntemleriyle, verdikleri belgelerle, diplomalarıyla, uyguladıkları metotlar açısından, günümüzdeki üniversitelerin temeli olmuşlardır (Ülgen, 2010: 370). Uzun bir geçmişi içeren belleğiyle, canlı uluslararası ilişkileri ile entelektüel iletişimle iş birliğine olan disiplinli bağı ile üniversite, yeni kentsel ve kültürel ağların merkezi olmuştur (Mumford, 2007: 517).

Avrupa’daki üniversite örnekleri içinde Bologna ayrı bir öneme sahiptir. Avrupa’nın her ülkesinden gelen ve genellikle zengin kesimden oluşan Bologna Üniversitesi öğrencileri kentte ağır vergilere tabi tutulmuş, barınma ve yemek gibi temel ihtiyaçlar için çok yüksek ücretler ödemeye zorlanmıştır. Öğrencilerin bu haklar için

mücadele vermesi ve grev yapması sonucunda, öğrencilerin kentin ekonomisi için hayati bir öneme sahip olduğu anlaşılarak öğrencileri Bologna’da tutmaya yönelik ucuz kira, yiyecek imkânının yanı sıra vergi ve askerlik hizmetinden muafiyet hakları verilmiştir. 1500lerde Avrupa genelindeki 62 üniversitenin, içinde veya yakınında bulundukları kasabalarla ve kentlerle yakından bağlantılı olduğu bilinmektedir. Oxford ve Cambridge gibi birçok ünlü okul, yoğun ticaret merkezi sayılan yerlerde kurulmuştur (Cobban, 2017: 1-8). Cobban’ın da bahsettiği özellikle Paris’te, Oxford ve Bologna’da yaşanan burjuva-öğrenci gerginliği ve çatışmaları alan yazına “town and gown” yani “kent cüppe” kavramını kazandırmıştır. Bir üniversite veya öğrenci kentindeki iki farklı topluluğu ifade eden bu metafor, öğrencilerin kendilerine özgü giysileriyle kentin yada kasabanın diğer sakinlerinden ayrıldığı anlamını taşımaktaydı. Le Goff ve Cobban’ın yazdıklarından anlaşılacağı üzere, Ortaçağ’da üniversiteler, öğrencileri ve hocaları kentin ve kasabanın gelişiminde, şekillenmesinde ve kentsel mücadelenin içerisinde önemli birer aktör konumundadır.

Universitasın organik yapısı ağırlıklı olarak zanaat loncaları ve belediye meclislerinin işbirliğinde kurulmaktayken, tam teşekküllü akademik birimler haline gelmeleri için 15. yüzyılın sonlarını beklemek gerekmiştir (Cobban, 2017: 2). Ortaçağ üniversitelerin önemli ortak bir özelliği de, kırsal alanlar dışında, küçük veya büyük bir kentlerde kurulmuş olmalarıdır. Orta Çağ Latin toplumundaki gelişim süreci, kiliselerle kentlerin bağımsız şekilde örgütlenmesini sağlamakla kalmamış, ilk üniversitelerinde de bu yönetsel örgütlenme içinde kurulmalarını sağlamıştır (Genç, 2013).

13 ve 14’üncü yüzyıllarda politik iktidarlarca ya da mahalli yönetimlerce kurulmuş olan üniversiteler papalığın gölgesi ve izni altında eğitim faaliyetlerinde bulunabilmiştir. İtalya ve Fransa’nın ardından diğer Avrupa ülkelerinde de üniversiteler kurulması, kentlere yeni bir canlılık kazandırmıştır. On sekizinci yüzyılda kamusal alanla idarenin tedricen sekülerleşmesi, aydınlanmış despotizmin ürettiği olduğu eğitim

anlayışı, 1789 Fransız İhtilâli'nin ardından ulusal üniversite yapısıyla ağının giderek rasyonelleşmesiyle Napolyon'un yönetiminde merkezîleşmesi Batı'da devletin üniversiteye bakışını değiştirmiştir, bu da kurum ile ilişkilerini yeniden tanımlamıştır. On sekizinci yüzyılın sonuna gelindiği zaman üniversitedeki eğitimin, çağdaş milletlerin yönetimiyle modern hukukla adaletin gerçekleştirilmesindeki yetersizliği ya da irtibatsızlığı ortaya çıkmıştır, Fransız İhtilali'nden başlayarak çağdaş üniversite arayışı başlamış ve Humboldt sisteminin kuruluşuna zemin hazırlamıştır (Frijhoff, 1992). Batı'da Orta Çağların sonunda kentlerin gelişimi ile birlikte din ve devlet işleri haricinde ticaret kesiminin yetişmiş eleman ihtiyacı üniversitelerin ilk örneklerinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Zaman içerisinde kilisenin ve devletin baskı ve etkisinden sıyrılarak bağımsız kimlik kazanmaya başlamışlardır.

Kitlesel, kapsayıcı ve ulusal bir eğitim sisteminin, özellikle üniversitelerde ortaya çıkması, Sanayi ve Fransız Devrimleri kadar önemli olmakla birlikte, modern toplumların evriminde ve vatandaşların topluma etkin katılımında kritik bir adımdır (Turner, 2014: 223). Birinci kuşak üniversiteler olarak adlandırılan Ortaçağ üniversitelerinin devamında, ikinci ve üçüncü kuşak üniversiteler (Wissema, 2009), girişimci üniversiteler (Etzkowitz, 2013), dördüncü kuşak üniversiteler (Lukovics ve Zuti, 2015) yer almıştır. Eğitim ve yöntem bilimleri yönlerinden birçok farklılık arz eden tüm bu sınıflandırmalarda dikkat çeken ayrıntı, bu üniversitelerin kuruldukları yerlerin hepsinin birer kent yerleşimi olmasıdır.

Yirminci yüzyılda üniversiteler, kent merkezlerine ve nüfus yoğunluğunun olduğu bölgelere daha fazla yerleşmeye başlamıştır. Kent üniversiteleri, kentteki sosyal ve ekonomik hayatın canlılığını arttıran, kültürel ve sanatsal etkinliklerle kentleşmeyi destekleyen önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde kentleşme süreci daha yoğun bir şekilde devam ederken, üniversiteler de kentsel dönüşüm süreçlerinde kritik bir aktör olmuştur. Kentsel dönüşüm projeleri, üniversitelerin çevreleri ile eklemlenerek kente

katkı sağlamasına imkân tanır. Yeniden yapılanma projeleri, üniversite yerleşkelerinin bulunduğu bölgelerin altyapısını ve çevresel düzenlemelerini geliştirerek, kentin estetik ve işlevsel açıdan gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Son yıllarda, üniversitelerin kentleşmenin yanı sıra bölgesel kalkınmada da önemli rol oynadığı gözlemlenmektedir. Üniversiteler, bölgesel işbirlikleri ve endüstriyel işbirlikleri ile bölge ekonomisinin ve teknolojisinin gelişimine katkı sağlar. Araştırma ve geliştirme faaliyetleri, girişimcilik ve yenilikçilik destekleri, üniversitelerin bölgesel kalkınma stratejilerinin önemli bir parçasıdır.

Üniversitelerin, cinsiyet ayırmadan insanları belirli meslekler için eğitmek ve kısa vadeli yarardan uzak bilim ve araştırma yapmak olmak üzere iki temel amacı bulunmaktadır (Russell, 2001: 206). Tarihsel süreç içerisinde üniversitelerin bazı özellikleri ise çok fazla değişime uğramamıştır. Yüksek özerklikli oluşu (otonomi), uluslararası niteliği, multi-disipliner ve muhafazakârlık (kapalı sistemlilik) bunların en önemlileridir (Tekeli, 2003). Öte yandan kavramsal olarak bir kentin üniversite veya öğrenci kenti olarak nitelendirilmesi uğraşları çok eski sayılmamaktadır.

Üniversite Kenti, (*üniversitetatstadt, ville universitaire, university town*) özyapısına ve belli başlı aktivitelerine, orada bir üniversitenin olmasının başat özellikler kazandırdığı bir kenttir (Keleş, 1998: 113). Dünyada en iyi üniversite kentleri 2023 yılı sıralamasına göre, 120 kent içerisinde ekonomiklik, işveren faaliyetleri, çekicilik (cazibe), öğrenci karışımı gibi kıstaslara göre ilk sırada Londra gelmektedir. Londra kentini sırasıyla Münih, Seul, Zürih, Melbourne, Berlin, Tokyo, Paris ve Sydney izlemektedir. Sıralamada İstanbul 52, Ankara ise 77'inci sıradadır (QS, 2023). Üniversite seçim sürecinde, yalnızca üniversitenin değil, o üniversitenin bulunduğu kentin özellikleri de süreci etkilemektedir. Kentin konumu, tarihi ve kültürel yapısı, sanatsal etkinlikleri, iş olanakları ve teknolojik gelişmişliği gibi kıstaslar belirleyici olmaktadır. Michigan Üniversitenin Ann Arbor kenti ile olan ilişkisine değinen Oktay'a göre kent-

üniversite ilişkisinde iyi planlamayla iyi çevre tasarımı; çevreci yaklaşımların öncülüğü; kentin toplumsal-kültürel hayatına destek ve kentin ekonomik yaşamına katkı olmak üzere dört temel etmen önemli rol oynamaktadır (Oktay, 2010: 8). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversite kentlerinin diğer kentlerle farklılıklarına değinilen bir çalışmada nüfus yaş ortalamasının düşük oluşu, kent nüfusunun eğitim düzeyinin yüksekliği, kentteki işgücünün ağırlıkla eğitim sektöründe yoğunlaşması, hanehalkı gelirlerinin yüksek ve işsizliğin düşük oluşu, kozmopolit ve kalıcı olmayan nüfus yapısı, öğrencilere yönelik kiralık konut sayısının fazlalığı gibi farklar olduğu savunulmuştur (Gumprecht, 2003: 54-55).

Geray (2003)'a göre; üniversitenin toplum ile ilişkisi, aslında üniversitenin toplumdaki işlevleri ile yakın ilişkilidir. Çünkü üniversiteler; bir taraftan öğretim işlevi ile toplumun, bilimsel verilere dayalı bilgiyle kültürel birikimini yeni nesillere aktarıp kişinin sosyalleşmesini temin ederken, bir taraftan da; toplumdaki kültürel, iktisadi, politik ve teknolojik değişimleri, toplumdaki problemleri, sahip olduğu işlevsel özellikleri ile incelemek, geliştirmek ve çözümlmek mecburiyetindedir.

Üniversite hem bir kentsel yapı hem de mekânın kendisi hem de mekânı etkileyen aktörler topluluğudur. Aktörler içerisinde niceliksel olarak başı çeken sosyal öge ise ağırlıklı olarak öğrencilerdir. Öğrencinin niceliksel artışı, buna bağlı olarak da gelişen doğal ve yapay talepler karşısında zamanla kentin buna yönelik yanıtlar üretmeye başlaması kaçınılmazdır. Bu yanıtlar kimi zaman olumsuz kimi zamanda olumlu yönde olmaktadır. Kentin üniversiteyle tanışması sonrası kentin mekânlarının kullanım amaçları, değerleri, atfedilen özellikler ve anlamlandırmalar, kısacası kentin tipolojisi değişebilmektedir. Tipoloji değişimi tarım kentinden sanayi kentine, sanayi kentinden hizmet kentlerine, hizmet kentinden üniversite (öğrenci) kentine doğru evrilebilmektedir.

D. Smith tarafından kavramsallaştırılan *öğrencileştirme* (studentification), 90'lı yıllarda ortaya çıkan soylulaştırma türlerinden biri olarak, üniversite öğrencilerinin

dönemsel olarak göç ettikleri üniversite kentlerinde oluşan belirgin toplumsal, kültürel, iktisadi ve fiziki dönüşümleri betimlemek üzere kullanılır (Smith 2005). Süreç içinde kentin belli bölgelerindeki gayrimenkul değerleri artar, bölgenin sosyal statüsü yükselir, gündelik yaşam pratikleri değişir, ticaret birimlerinin sayısı artmaktadır ve işlevleri çeşitlenmektedir, eski sakinler doğrudan veya dolaylı şekilde yerinden edilme ve yer değiştirme süreçlerine uğramaktadır. Öğrencileşen bölgeyi zamanla terk eden öğrencilerin yerine yeni öğrenciler gelerek süreci aynı şekilde devam ettirmektedir. Öğrencileşen bölgelerin veya semtlerin bu niteliği kazanmasının arkasındaki temel nedenler ise, bu bölge veya semtin üniversiteye yakın olması ve öğrencilerin birlikte yaşama (toplumsal aidiyet) isteğidir. Sonuç olarak, bu bölgeler veya semtler, kendine has özellikleriyle kentin diğer bölge veya semtlerinden sosyal, ekonomik ve mekânsal olarak ayrılmış bir görüntü sergilemektedir.

Yeni üniversitelerin kurulduğu özellikle küçük ölçekli kentlerde gözle görülür sosyal ve ekonomik mekânsal dönüşüm gerçekleşmektedir. Tarihsel açıdan sanayi, kültür, turizm, moda, sanat, din, küreselleşme ve spor gibi dinamiklerin biçimlendirdiği kentlere çağımızda yeni bir dinamik ve belirleyici olarak üniversite kenti olgusu eklenmiştir. Bu çerçevede özellikle küçük kentlerde açılmış olan üniversiteler kentleşmeyle kentlileşme sürecinin temel belirleyeni olmuştur (Ergun, 2014: 219). Türkiye’de özellikle 90’lı yıllardan itibaren, bazı kentlerin dış çeperlerinde kurulan ve kent merkezinden uzak sayılabilecek üniversitelerin yakın çevrelerinde ortaya çıkan sosyal ve mekânsal görüntü, genel olarak öğrenci mahalleleri Smith’in (2005) tanımlamasıyla “öğrenci gettoları” oluşumu şeklindedir. Bu anlamda Bursa-Görükle Mh., Konya-Bosna Hersek Mh., Eskişehir- Bağlar Cd. Türkiye’deki tipik öğrenci semtlerine örnek gösterilebilir.

Öğrenci kentleri konusunda alan yazında kuramsal bakımdan çok fazla örnek olmamasına rağmen Bourdieu, Lefebvre, Crozier ve Ledrut'un önemli bazı eserlerinde üniversite, kent ve öğrenci ilişkilerine değindikleri görülmektedir.

Fransız sosyolog Bourdieu, “The Inheritors: French Students and Their Relations to Culture” (1979) isimli eserinde, üniversitelerin, toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizliği yeniden üreten ve meşrulaştıran kurumlar olduğunu savunmaktadır. Bourdieu, üniversiteye giren öğrencilerin, ailelerinden aldıkları kültürel sermaye ile farklılaştığını ve üniversite içinde de farklı kültürel gruplara ayrıldığını ileri sürmektedir. Bourdieu, öğrenci kentinin, üniversite dışında da öğrencilerin kültürel sermayelerini kullanarak yaşam tarzlarını belirledikleri ve diğer öğrencilerle ilişkilerini kurdukları bir sosyal mekân olduğunu belirtmektedir. Bourdieu, üniversite ve öğrenci kenti arasındaki ilişkinin, hem işbirliği hem de çatışma içerdiğini, öğrencilerin hem üniversiteye hem de kente karşı bir eleştirel tutum geliştirdiğini, üniversite ve kent yönetimlerinin ise öğrencilerin sorunlarına ve isteklerine duyarlı olması gerektiğini vurgulamaktadır (Bourdieu ve Passeron, 1979).

Henri Lefebvre, öğrenci kenti kavramını açıkça kullanmamış olsa da kentlerin modernleşme sürecinde öğrencilerin oynadığı rolü ve öğrencilerin kent yaşamını nasıl dönüştürdüğünden bahsetmiştir. Öğrencilerin yoğun olduğu kentlerin, kentlerin homojenleşmesine ve rutinleşmesine karşı bir alternatif sunduğunu, öğrencilerin kentleri özgürleştirmek ve demokratikleştirmek için mücadele ettiğini savunmuştur. Lefebvre, öğrenci kentlerindeki mücadelelerin, kentlerin sosyal, ekonomik ve siyasi yapısını değiştirdiğini, kentlerin daha yaratıcı, çeşitli ve katılımcı olmasını sağladığını iddia etmiştir. Ona göre üniversite, muhalif fikirlerin gelişip yeşerdiği bir mekândır. Lefebvre'nin 1969 yılında yayımlanan, Fransız üniversitelerine yönelik eleştirileri ve 1968'de Paris'te patlak veren öğrenci protestolarını analizlerini içeren *The Explosion: Marxism and the French Upheaval* eserinde Nanterre Üniversitesi öğrencilerinin,

Sorbonne öğrencilerinin aksine, kent kenarındaki sefalet ve gecekondu mahallelerinde sağlıklı şartlarda barındıklarından ve işlevsiz, karaktersiz tasarlanmış üniversite binalarında eğitim aldıklarından bahsetmektedir (Lefebvre, 1969: 105).

Michel Crozier'in üniversiteler ve öğrencilerin yoğun olduğu kentlerle ilgili fikirleri, 1964 yılında yayımladığı "*The Bureaucratic Phenomenon*" adlı kitabında yer bulmaktadır. Crozier, üniversitelerin bürokratik örgütler olduğunu ve öğrencilerin de bu örgütlerin bir parçası olduğunu savunmaktadır. Crozier, üniversitelerin öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap veremediğini, öğrencilerin de üniversitelerin kurallarına uymak zorunda kaldığını ileri sürmektedir. Crozier, öğrenci kentinin, öğrencilerin üniversite dışında bir yaşam alanı oluşturduğunu, öğrencilerin üniversiteye karşı bir muhalefet geliştirdiği ve üniversitenin otoritesini sorguladığı bir hareket olduğunu da iddia etmektedir. Crozier'e göre, üniversite ve öğrenci kenti arasındaki ilişki, bürokratik örgütlerin işleyişini ve değişimini anlamak için önemli bir örnektir (Crozier, 1964).

Raymond Ledrut'un kentli bireyin yaşadığı kenti nasıl algıladığı, kendi kentini diğer kentlerle nasıl karşılaştırdığı ve kendi kentindeki toplumsal ilişkileri nasıl değerlendirdiğini araştırdığı "*Conscience de la ville*" (1977) isimli çalışmasında üniversitelerin ve öğrenci kentlerinin, toplumsal değişim ve dönüşüm süreçlerinde önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Ledrut, üniversitelerin bilimsel ve teknolojik gelişmelerin, kültürel ve ideolojik akımların, ekonomik ve siyasi çıkarların bir araya geldiği karmaşık bir alan olduğunu ileri sürmektedir. Ledrut, öğrenci kentlerinin ise, üniversitelerin etkisiyle şekillenen, öğrencilerin yaşam tarzlarını, değerlerini, beklentilerini ve taleplerini yansıtan, toplumun diğer kesimlerinden farklılaşan bir sosyal mekân olduğunu belirtmektedir (Ledrut, 1977).

Sonuç olarak, üniversite ve öğrenci kentleriyle ilgili teoriler genellikle bir üniversitenin bulunduğu kentle ilgili olarak geliştirilen sosyolojik, ekonomik, kültürel ve diğer teorik yaklaşımları içeren bir bütündür. Bu teoriler, bir üniversitenin bir kent

üzerindeki etkilerini anlamak ve açıklamak amacıyla ortaya çıkmıştır (Perry ve Wiewel, 2005:1-20):

1. **Ekonomik Gelişme Teorisi:** Bu teori, üniversite ve öğrencilerinin bir kentte ekonomik büyümeye katkıda bulunduğunu ve yerel iş olanaklarını artırdığını öne sürer. Üniversite, araştırma, eğitim ve öğrenciler aracılığıyla ekonomik canlılık sağlamaktadır.
2. **Kültürel Etkileşim Teorisi:** Bu teori, üniversitenin kentte kültürel çeşitliliği artırdığını ve akademik topluluğun yerel kültürle etkileşimde bulunarak yeni fikirlerin ve perspektiflerin ortaya çıkmasına katkıda bulunduğunu öne sürmektedir.
3. **Kentin Yeniden Canlanması Teorisi:** Bu teori, bir üniversitenin bulunduğu yerdeki kentsel alanın gelişimine öncülük ettiğini ve kentsel yeniden canlanmaya neden olduğunu savunur. Yükseköğrenim kurumları, yerel ekonomiyi ve altyapıyı güçlendirerek kentsel dönüşümü tetikleyebilmektedir.
4. **Öğrenci Göçü Teorisi:** Bu teori, bir üniversitenin çekim gücünün, öğrencilerin o kente taşınmasına ve bu nedenle yerel demografik yapının değişmesine neden olduğunu öne sürer.

1.4. Üniversite – Öğrenci Kentinin Yapısı ve Özellikleri

Bir öğrenci kenti portresi çizmeye çalıştığımızda, onu diğer kentlerden ayıran bazı özellikleriyle açıklamak gerekecektir. Temel olarak bu farklı özellikleri fiziki, ekonomik ve sosyal özellikler altında açıklayabiliriz.

Fiziki özellikler: Bir öğrenci kenti, genellikle üniversite veya yükseköğretim kurumlarının yoğun olduğu, ulaşım, konaklama, sağlık, spor, kültür ve sanat gibi hizmetlerin kolayca erişilebilir olduğu bir yerleşim birimidir. Öğrenci kentlerinin fiziki planlaması, öğrencilerin eğitim, sosyal ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde

tasarlanmalıdır. Öğrenci kentlerinde yeşil alanlar, bisiklet yolları, kütüphaneler, laboratuvarlar, atölyeler, kafeler, sinemalar, tiyatrolar, müzeler gibi öğrencilerin ihtiyaç ve ilgi duyduğu mekânlar bulunmalıdır. Öğrenci kentlerinin fiziki özellikleri, öğrencilerin yaşam kalitesini, akademik başarısını ve memnuniyetini artırmalıdır. Bununla beraber üniversite kampüslerinin mimarisi ve kentle olan bağı da bu açıdan önemlidir.

Ekonomik özellikler: Bir öğrenci kenti, öğrencilerin eğitim masraflarını, barınma giderlerini, ulaşım harcamalarını, beslenme maliyetlerini, kültür-sanat faaliyetlerine katılım ücretlerini karşılayabilecekleri ekonomik kaynaklara sahip olmalıdır. Öğrenci kentlerinde öğrencilere burs, kredi, öğrenim ücreti indirimi, yemek yardımı, barınma desteği, ulaşım kolaylığı, kültür-sanat indirimi gibi ekonomik destekler ve kolaylıklar sağlanmalıdır. Öğrenci kentlerinde öğrencilerin part-time çalışma, staj yapma, girişimcilik faaliyetlerine katılma gibi ek gelir elde etme fırsatları olmalıdır. Bu fırsatlar adil bir şekilde verilmelidir. Öğrenci kentlerinin ekonomik özellikleri, öğrencilerin ekonomik refahını, özgürlüğünü ve bağımsızlığını sağlamalıdır.

Sosyal özellikler: Bir öğrenci kenti, öğrencilerin farklı kültür, dil, din, etnik köken, cinsiyet, yaş, engel durumu gibi çeşitliliklerine saygılı, hoşgörülü ve kapsayıcı bir sosyal ortam sunmalıdır. Öğrenci kentlerinde öğrencilerin birbirleriyle, akademik personelle, yerel halkla ve diğer paydaşlar ile etkileşimini ve işbirliğini destekleyecek sosyal aktiviteler, kulüpler, dernekler ve gönüllü projeler gibi imkânlar olmalıdır. Öğrenci kentlerinin sosyal özellikleri, öğrencilerin sosyal becerilerini, kültürel farkındalıklarını, demokratik değerlerini ve yurttaşlık bilinçlerini geliştirmelidir.

1.4.1. Fiziki Yapısı ve Özellikleri

Kentler tarihsel süreçte planlı ve/veya plansız (kendiliğinden) biçimde, döneminin sosyal, ekonomik, doğal, siyasal ve dinsel koşulları altında şekillenen ve uyarlanan fiziki yapılar bütünüdür. Kent morfolojisiyle ilgili tüm kuramlarda ortak olan hipotez, parçalar

ve bütün arasında güçlü bir ilişkinin var olduğu ve bu ilişkinin kentsel dokuyu ve bileşenleri yarattığıdır. İlk kentlerin kuruluş yerleri seçiminde etkili olan güvenlik, coğrafi ve iklimsel uygunluk kıstaslarına zamanla ticaret, din ve siyaset eklenmiştir. Kentin fiziksel çevresinde ve yapısında yaşanan değişim ve dönüşümler, kentsel kimliğin de değişimine sebep olmaktadır. Kent kimliğini oluşturan fiziki yapılar, kent belleği ve kolektif belleğin oluşmasını sağlarken, kentte kalıcı veya geçici yaşayanların da şehri algılamasına ve bilinçlerinde yaşatmalarına imkân vermektedir.

Örneğin; sanayi kenti kimliğine sahip kentler, sanayiyle imalat açısından gelişmiş, milli ve milletlerarası alanlarda yoğun sanayi imalatının tarihi süreç içerisinde yaşandığı veya halen yaşanmaya devam ettiği kentlerdir. Bir diğeri, turizm kenti kimliği taşıyan kentlerdir. Tabii ve çevresel şartları turistik açıdan uygun olan ve bu özellikleriyle yerli ve yabancı turistler tarafından yoğun ziyaret edilen kentlerdir. Ticaret kentleri ise, genellikle büyük bir ticaret hacmine sahip olup, farklı ülkeler ve kültürler arasında mal ve hizmet alışverişi yapıldığı kentlerdir. Bu kentlerde ticaretin yanı sıra finans, lojistik, ulaşım ve iletişim gibi sektörler de gelişmiştir. Üniversite kentleri ise, bir kentin özellikle yükseköğrenim kurumlarına ve ağırlıklı öğrenci nüfusuna ev sahipliği yaptığı bir kent olarak anlaşılır. Bu tür kentler genellikle öğrenci dostu atmosferleri, kültürel etkinlikleri ve sosyal hayatlarıyla bilinmektedir.

Üniversiteler de kuruldukları dönemin özelliklerini yansıtacak şekilde kent morfolojisine etki yapmaktadır. Üniversitenin fiziksel dokusu ve formu, kentsel fiziki mekânsal yapı, yapı adaları içerisindeki yeri, bütünleştiği ve ayrıştığı alanlar üniversitenin kentteki fiziki özelliklerini oluşturur. Kentin gelişimsel seyri ve bunun üniversiteyle olan ilişkisi ele alınır.

Orta Çağ'da üniversiteler genellikle kent merkezlerinde kurulmuştu. Bu dönemdeki üniversiteler, kentlerin entelektüel ve kültürel merkezleri olarak önemli bir rol oynuyordu. Özellikle İtalya'daki Rönesans döneminde, Floransa, Padova, Bologna

gibi kentlerde üniversitelerin kurulması, bu kentlerin sanatsal ve bilimsel gelişimine katkı sağlamıştır. Mob Quad, Oxford, Merton College'da, küçük bir çimi çevreleyen, 13. ve 14. yüzyıllardan kalma dörtkenarlı bir bina grubudur. Dörtgen desen o zamandan beri dünya çapında birçok kolej ve üniversitede kopyalanarak uygulanmıştır. Yatakhane, derslikler, depo, kütüphane ve diğer odalardan oluşan 4 tarafı kapalı bu yapı, modern bağımsız kapalı kapılı ilk üniversite yapılarından biridir (Bott, 1993). Sanayi Devrimi ile kentlerde yaşanan büyük dönüşüm sonrasında üniversiteler de büyüyen sanayi merkezlerine yakın bölgelere yerleşmeye başlamış, kompleks ve daha büyük yapılar haline gelmeye başlamıştır. Unutulmamalıdır ki üniversitelerin fiziki büyümesini ve gelişmesini zorunlu kılan temel faktör, artan öğrenci nüfusedir (Verger, 1992: 36).

Fiziki açıdan üniversite kentinin yapısını belirleyen kıstas ve özellikler: Kentin fiziki açıdan büyük veya küçük oluşu, kentin tipolojisinde değişim yaratıp yaratmadığı (tarım, sanayi, hizmet kentinden üniversite kentine evrilmesi), üniversitenin, kampüslerin kentteki konumu, üniversitenin ve üniversitelilerin kentin kimi yerlerinde fiziki-mekânsal değişime sebep olup olmadığı ve mekânsal ayrışma üniversite-kent ilişkisinin fiziki boyutunu oluşturmaktadır. Sağır ve Dikici'ye göre sanayileşme etkisiyle kırdan kente doğru yaşanan göçün sonucunda oluşan uyum sorunları, yabancılaşıma ve kendilerine has yaşam alanları (gecekondu) yaratma isteğinin bir benzeri, bugünün yeni üniversitelerini tanımlayan yeni göçmenlik mekânları kavramıyla uyumlu görünmektedir (Sağır ve Dikici, 2011: 220). Yeni ve özgün bir göçmenlik türü olarak değerlendirilebileceğimiz üniversite öğrenciliğinin kentteki yaşam bölgeleri ve yaşam alanları kentteki diğer kesimlerden farklılıklar içerebilmektedir.

Fiziki açıdan diğer bir konu, üniversitenin kentteki konumu, yani kent içinde veya dışında oluşu, ayrıca hangi şekilde planlandığı, çok boyutlu bir üniversite-kent ilişkisinin doğmasında önemli olmakla beraber mutlak bir ilişkiyi doğurmamaktadır. Kent içinde konumlanmasına rağmen kapılarını dış dünyaya kapatan üniversiteler olabildiği gibi,

kentin dokusunun içerisine yayılmış ama kurumsal bütünlüğü bozulmayan üniversiteler de mevcuttur. Örneğin Oxford Üniversitesi'nin kolej binaları Oxford kenti ile iç içe olduğu gibi, birbirine yaya bağlantısı olan avlulu binalar sistemi sayesinde kendi içindeki yapısal bütünlüğü korumaktadır (Oktay, 2010: 8).

Üniversitelerin ve kampüslerinin kentteki yerleşme konumlarıyla ilgili olarak bazı sınıflandırmalar olmasına rağmen, genel olarak kentsel yerleşkeler, kırsal yerleşkeler ve kampüs yerleşkeleri şeklinde bir genelleme yapmak mümkündür. Kentsel yerleşkeler kentin her alanına dağılmış biçimde konumlanabildiği gibi bir arada olacak şekilde de olabilmektedir. Bu tür yerleşkelerde eğitim gören öğrencilerin kentteki kültürel, sosyal etkinliklere ve kentsel mekânlara (müzeler, kafeler, restoranlar, barlar, konserler vb.) erişimi kolay olmakla birlikte öğrencilerin çoğu, üniversitenin kampüsü yakınlarında veya yakın çevredeki konutlarda ikamet etmektedir. Kentsel yerleşkelere ulaşım toplu taşıma ile daha kolay sağlanabilirken kent merkezinin trafik yoğunluğu ile başa çıkmak da gerekebilmektedir. Yaşamsal maliyetlerin yüksekliği bir dezavantaj oluştururken öğrenci sayısının fazlalığı sebebiyle heterojen bir öğrenci kitlesi bulunmaktadır. Kırsal yerleşkeler ise genellikle kent merkezine uzak konumlanmış, geniş bir alana sahip olmakla birlikte, öğrencilerin yoğunluğu yakındaki yurtlarda veya toplu konutlarda ikamet etmektedir. Kentin sosyal ve kültürel imkânlarından sınırlı şekilde faydalanma dezavantajına sahipken doğayla iç içe, trafik ve insan gürültüsünden uzakta olması bir avantaj sağlamaktadır. Öğrenci profili daha homojen bir görüntü verirken yaşam maliyetleri kentsel yerleşkelere kıyasla daha düşüktür. Kampüs yerleşkeleri diğerlerine göre daha müstakil yapılıdır. Birçok fakülte, bina ve hizmet biriminin bir arada bulunmaktadır. Bu tip yerleşkelerde öğrenci yaşamı için gerekli olan tüm hizmetler (kütüphane, yemekhane, spor salonu, yurtlar, öğrenci birlikleri, sinema, tiyatro vb.) bir arada bulunur. Öğrenci ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü kampüs içinde karşılayabildiği için, tercihleri ölçüsünde kentle ilişkisi ve kenti tanıma deneyimi sınırlı kalabilmektedir.

Diğerlerine göre daha homojen bir öğrenci profiline sahip olan bu tür yerleşkelerde yaşam maliyetleri de daha düşüktür. Hangi kategoride olursa olsun (kentsel, kırsal ve kampüs) üniversite eğitim süreci öğrenciye yaşadığı kente ya da kasabaya dair derin bir öğrenme ve sosyokültürel deneyimler kazandırmaktadır.

Turner (1984)'a göre, kentle ilişkileri bakımından üniversite kampüsleri üç farklı tipte değerlendirilmektedir: Kent içi kampüsler, Amerikan tipi yerleşkeler ile megastrüktürler. Kent içi kampüsler, İtalya'da Bologna; İngiltere'de Cambridge ve Oxford örneğinde olduğu gibi, ilk Avrupa üniversite yapılarının devamı olarak kent içerisinde birbirlerine yakın fakat içe dönük olarak şekillenen yapılar grubundan oluşur. Kent ile iç içe bir hayat süren söz konusu kampüsler, genel olarak çevredeki toplumsal ve kültürel donatılardan yararlanırlar. XIX. yüzyılda yaygınlık kazanan ABD kampüs modellerinin genel özelliği ise, kente yakın olsa da kentten kopuk ve daha çok yeşil alanlarla çerçevelenmiş bir yerleşke türüdür (Turner, 1987: 22). Amerika'daki Virginia Üniversitesi'nin örneklediği söz konusu mekânsal modelin teması, personelin sakin ve sessiz bir ortamda işlerine yoğunlaşmasına olanak sağlayan şehrin ayartıcı atmosferinden uzak yaşamsal gereksinimlerle konforun sunulduğu bir akademik köy (academic village) yaratmaktır (Turner, 1984: 12). Megastrüktür şeklinde isimlendirilen üçüncü model ise, II. Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan ve birbiri ile bütünleşik veya geniş bir alana serpiştirilmiş yapılardan müteşekkil sürekli ve eklemlenebilen yapılardır. Genel olarak kendi kendisine yeten bir yerleşke şeklinde planlanmış olan megastrüktürler, daha çok kentin dışındadır ve zamanla kentin genişlemesi ile çeperde bir konuma sahip olmuştur. Berlin'de Free University ile İsviçre'de ETH, söz konusu kampüs modelinin en iyi örneklerindendir. 2000'li yıllardan bu yana özellikle Amerika ve Çin'de sayısı gittikçe artan yalıtılmış ve devasa büyüklüklerde kampüsler ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin de etkisiyle ortaya çıkan bu yerleşkeye Bender ve Parman (exurbia) ismini vermektedir (Bender ve Parman, 2005). Amerika'daki Lone Star College-CyFair Houston ve Çin'deki

Songjiang Üniversitesi bu gruba örnek verilebilir. Türkiye açısından değerlendirdiğimizde Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yunus Emre kampüsü kent içi kampüs formunun özelliklerini taşımaktadır. ODTÜ'nün ilk yılları da Amerikan tipi yerleşke kampüslerinin tipik bir örneğini oluşturmaktadır. Türkiye'de 2006-2018 yılları arasında kurulan devlet üniversitelerinin önemli bir kısmının merkez kampüsleri bulundukları kentin merkezi dışında, kırsal alanlarda kurulmuştur. Neredeyse tamamı Amerikan tipi veya megastrüktür kampüs yapısında inşa edilmiştir. Sosyal donatılarının tamamlanmamış olması, ulaşım yetersizliği, barınma sorunu, devlet yurtlarının kampüse uzak olması ve kampüs içinde de fakültelerin birbiriyle ulaşımının zorluğu bu anlamda en dikkati çeken sorun alanlarıdır.

Aslında yirminci yüzyıldan itibaren gelişmekte olan ülkelerde üniversitelerin ve kampüslerinin, kent merkezlerine ve nüfus yoğunluğunun olduğu bölgelere daha fazla yerleşmeye başladığı bilinmektedir. Kent üniversiteleri olarak isimlendirilen bu yapılar, kentteki sosyal ve ekonomik hayatın canlılığını artıran, kültürel ve sanatsal etkinliklerle kentleşmeyi ve kentsel dönüşümü destekleyen önemli bir aktör haline gelmiştir. Öte yandan, büyük kentlerde imara açık arazi kısıtlılığı, kent merkezlerinin yüksek trafik ve nüfus yoğunluğu, konut ve işyeri kalite maliyetlerinin artışı, mülkiyet hakları, rant mücadeleleri, rekabetçilik ve politik temelli müdahaleler kentsel üniversitelerin sürdürülebilirliklerini mümkün kılamamaktadır. Bu durum üniversite-kent, öğrenci-kent ilişkisinde değişimleri de beraberinde getirmektedir. Üniversite ve öğrencilerinden kentin önemli bir aktörü olarak bahsetmek eğitim ve bilim ekseninden uzaklaşmakta ve sermayenin kazanç aracı haline getirilmektedir.

Aceleci bir şekilde ve hali hazırdaki üniversitelerin sorunları çözülmeden yeni üniversitelerin kurulması sorunu bir yana bırakılırsa, yeni yapılan üniversitelerin nerede veya diğer bir ifadeyle kentin hangi sınırları içerisinde kurulacağı tartışılır. Bu hususta özellikle yer seçiminde planlı hareket edilmediği, kent-üniversite ilişkisinin uzun vadeli

hesaba alınmadığı yönünde ciddi eleştiriler bulunmaktadır (Kavili Arap, 2010: 20). Bu fikri doğrulayan bazı bilimsel çalışmalara da rastlamak mümkündür. Örneğin Ergun (2014) tarafından yapılan “Üniversite ve Kent İlişkisi Üzerine Görüşler: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği” adlı çalışma sonuçlarına göre, kentte okuyan üniversite öğrencileri açısından üniversitenin kent merkezi dışında olması ve ulaşım sorununun bulunması en temel iki sorundur. Kentin gelişmemiş olması ve sosyal aktivite imkânının sınırlı oluşu ise kentin en dezavantajlı özellikleridir (Ergun, 2014). Öte yandan, kentin büyüklüğü ve küçüklüğü yönlerinden incelendiğinde, büyük kentte bulunan bir üniversite, kentin entelektüel hayatına katkıda bulunurken yerel hayatın odak noktası olmamaktadır. Küçük kentlerdeyse üniversitenin kent hayatında ağırlığı ve kentteki hayatın kalitesini pozitif olarak etkileme şansı çok daha fazladır (Oktay, 2010: 8).

Fiziki açıdan öğrenci kentlerini ilgilendiren bir diğer önemli husus da öğrenci kentlerindeki konut yapılarıdır. Üniversite ve öğrenci kentlerinde öğrencilerin çeşitli ikamet ve konaklama biçimleri vardır. Yurtlar, öğrenci evleri, aileyle beraber yaşam ve son yıllarda konut sektöründe parlayan 1+0 ve 1+1 stüdyo ve apart olarak adlandırılan daireler ikamet biçimlerinde ilk sıradadır. Gumprecht (2008)’e göre Amerika Birleşik Devletleri’ndeki çoğu eyalet üniversitesinde kayıtlı öğrencilerinin yarısından fazlası kampüs dışında yaşamaktadır. 1960’larda başlayan bu eğilim, başlangıçta kampüs yakınındaki müstakil evlerin öğrenci konutlarına dönüştürülmesi ve “öğrenci gettoları” yaratılması anlamına gelmektedir. Kolejler ve diğer aktörler, 1970’lerde daha fazla üniversite kasabası ve kentinde amaca yönelik olarak kampüs dışında öğrenci konaklama alanları inşa etmeye başlamıştır. ABD’de 2000’li yıllardan itibaren ülke çapındaki gayrimenkul yatırım ortaklıkları (GYO) ve halka açık şirketler yoğun şekilde öğrenci konut modelleri geliştirmeye yönelmiştir.

1.4.2. Ekonomik Yapısı ve Özellikleri

Dünyada ve Türkiye’de üniversiteler; sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri ortadan kaldıran, kentsel kalkınmayla gelişmeyi süratlendiren ana aktörlerdendir. Bu çerçevede özellikle toplumsal ve iktisadi bakımdan geri kalmış kentlerde üniversite açılmasının kentsel/bölgesel canlanmayı sağlayacağı düşüncesi ile hareket edilmektedir. Neredeyse tüm kentlerde üniversitelerin açılması, bir hareketlilikle beraber canlanmayı sağlamaktadır. Bu bağlamda alan yazında üniversitelerin kentlere olan etkisini inceleyen araştırmalar vardır. Söz konusu araştırmaların merkezini özellikle iktisadi manada üniversitelerin kentlere sunduğu katkılar teşkil etmektedir (Ergun, 2014: 216). Ekonomik işlevleri gelişmemiş küçük ve orta büyüklükteki kentlerde kurulmuş olan üniversiteler, geniş öğrenci kitlesiyle çalışanları ile bulundukları kentin en başta ekonomisine, sonra da sosyal ve kültürel yaşantısına derin etkiler yapmaktadır (Goldstein ve Drucker, 2006).

1960’lardan itibaren Avrupa’nın birçok yerinde üniversiteler bölgesel kalkınma vasıtası şeklinde görülmüştür ve ülkelerin geri kalmış bölgelerinde artmaya başlamıştır. Bu çabaların sonucundaki temel beklentilerse şöyle sıralanabilir (Sürmeli, 2008: 12; Ergun, 2014: 220):

- Ekonomik (Bölgesel gelir, bölge iktisadi yapıyla işgücü hareketliliğinde iyileşmelerin temin edilmesi vb.)
- Sosyal ve Fiziki (Sağlık, konut, ulaşım ve iletişim olanaklarının artması vb.)
- Sosyo-kültürel (kültürel etkinliklerin artması, yaşam kalitesinde düzelme vb.)
- Demografik ve Eğitsel (Eğitime katılma ve okuryazar oranının artması, göçün azalması vb.)

Üniversitelerin yaptığı harcama kalemleri, sahip olduğu öğrenci sayısı ve personelleri bağlamında düşünüldüğünde bulundukları kente olan ekonomik katkısı önemli seviyededir. Kentteki sanayi ve ticari işletmelerle olan ilişkiler ve ortaklıklar da

hesaplandığında bu katkı özellikle küçük ve orta ölçekli kent ekonomileri için cazip haldedir. Öte yandan, üniversitelerin bacasız sanayi olduğu söylemine olan tepki, kent-üniversite ilişkisine maddeci olarak bakmak, yani öğrenci eşittir para anlamına geldiğinden haklı bir tepkidir. Kimi zaman da kent yönetimleri şehrin altyapısına ilave yük getireceği ve vergi-dışı statülerinin bulunacağı düşüncesiyle de üniversiteye şüphe ile yaklaşmıştır (Oktay, 2010: 7-8). Öğrenci açısından bakıldığında ise bir öğrenci kentinde öğrenci için temel harcama kalemlerinde ilk sırada barınma gelmektedir. Gıda, ulaşım ve eğitim masrafları sıralamadaki diğer harcamalardır.

1.4.3. Sosyal Yapısı ve Özellikleri

Sosyal açıdan bir öğrenci kentinin en belirgin niteliği üniversite öğrenci sayısının fazlalığıdır. Buna bağlı olarak da kentteki sosyal ve kültürel hayatın ve etkinliklerin sayısının artışının üniversite öğrencileriyle ilgisi olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte üniversite ve kent arasında sosyal ilişki kültürel hayatla sınırlandırılmamalıdır. Kentteki diğer toplumsal grupların da üniversiteye erişebilirlikleri, yani günlük yaşamlarında bir öğrenci ve öğretim üyesi gibi üniversitenin sosyal imkânlarından belirli ölçülerde faydalanabilmeleri gereklidir. Oktay’a göre üniversiteyle şehir arasında açık bir etkileşim oluşabilmesine yönelik olarak üniversitedeki nüfusun toplam kent nüfusu içerisindeki payı %20-30 oranında olmalıdır (Oktay, 2010: 8). Vural Yılmaz ve Vural’a göre Anadolu’daki kentlerde kurulmuş olan üniversiteler, yoğun bir insani hareketliliği yaratmakla beraber, şehirlerin kendi kendilerine uzun zamanda yapacakları değişime yön vererek, bir manada “sıkıştırılmış sosyal değiştirme ajanı” işlevine sahiptir (Vural Yılmaz ve Yılmaz, 2013: 205-206, Ergun, 2014: 222).

Üniversiteler, kütüphanesi, sosyal hizmetleri, araştırma merkezleri, spor tesisleri, STK’lar ya da mahalli yönetimler ile ortak projeleri, bölge ve kent halkına yönelik seminer ve eğitimler, düzenlediği bilimsel konferanslar, açık oturumlar, kongreler, öğrenci kulüplerinin aktiviteleri, varsa radyoları ya da televizyonlarıyla kurulmuş

oldukları şehirlerin toplumsal yapısını etkilemektedirler. Bununla beraber, öğrenci kentlerinin kimliği, yurtdışı eğitim programlarıyla yabancı öğrenciler için de cazip hale gelmektedir. Bu durum kentin hem ulusal hem de uluslararası sosyal ve kültürel çeşitlenmesi yönünden katkı sağlamaktadır (Goddard, 2011). Özetle öğrenci kentlerinin sosyal yapısı genellikle genç nüfus, çeşitli kültürel etkinlikler, eğlence mekânları ve öğrenci odaklı hizmetlerle karakterizedir. Bu kentlerde genellikle birden fazla üniversite ve yükseköğrenim kurumları bulunur, bu da genç ve dinamik bir nüfusa sahip oldukları anlamına gelmektedir.

1.5. Dünyadan Üniversite-Öğrenci Kenti Örnekleri

Dünyada en iyi üniversite – öğrenci kentleri 2023 yılı sıralamasına göre, 120 kent içerisinde ekonomiklik, işveren faaliyetleri, çekicilik (cazibe), öğrenci görüşleri, öğrenci çeşitliliği gibi kıstaslara göre ilk sırada Londra gelmektedir. Londra kentini sırasıyla Münih, Seul, Zürih, Melbourne, Berlin, Tokyo, Paris ve Sydney izlemektedir. Sıralamada İstanbul 52, Ankara ise 77'inci sıradadır (QS, 2023). Öte yandan, AB İstatistik Ofisi'nin (Eurostat) 2019 yılı verilerine göre, Türkiye üniversite öğrenci oranında tüm Avrupa ülkelerini geride bırakmıştır. Türkiye'de 2019 yılında 82 milyon olan nüfusu içerisinde 7 milyon 775 bin üniversite öğrencisi bulunmaktadır. Bu da bin kişiden 95'inin üniversite öğrencisi olduğu anlamına gelmektedir. Verilere göre Türkiye'yi sırasıyla Yunanistan (74), Kıbrıs (57), Norveç (54), Finlandiya (53), Danimarka (53) ve Hollanda (51) takip etmektedir. AB ülkelerinin genel ortalaması ise 38'dir. Buna göre AB'deki her bin kişiden 38'i üniversite öğrencisidir (tr.euronews.com).

Imperial College London, King's College London ve London School of Economics and Political Science gibi dünyanın en iyi üniversitelerinin yer aldığı Londra'da ve yakın çevresinde 20'den fazla üniversite bulunmaktadır. Dünyanın en önemli müzelerine ve sanat merkezlerine ev sahipliği yapan kentin %47'si parklardan, müşterek alanlardan ve diğer açık alanlardan oluşmaktadır. Londra, zengin kültürel tarihi,

hareketli alışveriş bölgeleri ve dünyaca ünlü finans bölgesi ile dünyanın en büyük küresel başkentlerinden biridir. Londra’da bisiklet yolları da dahil olmak üzere gelişmiş bir toplu taşıma ağı mevcuttur. Bu durum ulaşım maliyetlerini olabildiğince düşük düzeyde tutmaktadır (britisheducation.com, 2023).

Dünyanın en kalabalık ve en yoğun kentlerinden Tokyo, büyük bir finans merkezi olmasının getirdiği iş ve staj olanakları ile uluslararası öğrencilerin en çok tercih ettiği kentlerden birisidir. Japonya’nın en iyi üniversiteleri arasında gösterilen University of Tokyo ve Waseda Üniversitesi Tokyo’da bulunmaktadır. Kentte yirmi üniversite ve 400 bin civarında üniversite öğrencisi vardır. Dünyanın en büyük yatırım bankaları, finans kuruluşları, ulaşım ve medya sektörlerinin merkezi durumunda olan Tokyo; gece hayatı, yemek kültürü, tarihi dokusu ve hareketli kent yaşamı ile dünyanın en iyi öğrenci kentleri arasında yerini almaktadır (univerlist.com, 2023).

1,5 milyon nüfuslu Bavyera başkenti, Berlin ve Hamburg’dan sonra Almanya’nın en büyük üçüncü kenti olan Münih, 130 bin civarında üniversite öğrencisine ev sahipliği yapmaktadır. Ludwig Maximilians ve Münih Teknik Üniversitesi başta olmak üzere 14 üniversite bulunmaktadır. Sahip olduğu geniş olanaklar, yaygın toplu ulaşım ağları ve yaşam kalitesinin oldukça yüksek olması, Münih’in hem uluslararası öğrenciler hem de çalışmak isteyenler tarafından en çok tercih edilen kentlerden biri olmasını sağlamıştır (che.de, 2023).

İsviçre’nin en büyük kenti ve dünyanın başlıca finans merkezlerinden biri olan Zürih, 6 üniversiteye ev sahipliği yapmaktadır. Yarım milyonluk kent nüfusu içerisinde yaklaşık 45 bin üniversite öğrencisi bulunmaktadır. ETH Zürih (İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü) ve Zürih Üniversitesi öne çıkan üniversitelerdir. Zürih, dünyanın en pahalı kentleri arasında yer almaktadır. Zürih’te eğitim, konaklama, yeme-içme, ulaşım, sağlık sigortası gibi masraflar, diğer Avrupa kentlerine kıyasla çok daha yüksektir. Öte yandan, üniversite öğrencilerine sağlanan devlet bursları ve özel burslar sayesinde yaşam

maliyetleri daha uygun olabilmektedir. Sınır komşusu olduğu Almanya, İtalya ve Fransa gibi ülkelere rahatça seyahat imkânı bulunması, öğrenciler için bir diğer avantajdır (study.eu, 2023).

Dünyanın en yaşanabilir kentleri arasında yer alan Melbourne, Avustralya'nın kültür başkenti olarak bilinmektedir. Çok kültürlü yapısı, kültürel ve sanatsal etkinliklerin fazlalığı, moda ve film sektöründeki gelişmişliği ile uluslararası öğrencileri çeken Melbourne, aynı zamanda spor kenti olarak da bilinmekte ve Avustralya'daki büyük spor müsabakalarına ev sahipliği yapmaktadır. Beş milyonu aşkın nüfusa sahip kentte yaklaşık 170 ülkeden 200 bin'den fazla uluslararası öğrenci eğitim almaktadır. Melbourne'da 7 üniversite bulunmaktadır. Bunların arasında en yüksek sıralamaya sahip olanı dünyada 14. sırada yer alan Melbourne Üniversitesi ve aynı zamanda Avustralya'nın en yüksek sıralamasına sahip üniversitesidir. Melbourne, şehir içi ulaşımı kolaylaştıran tren, otobüs ve tramvay sistemine sahiptir (studymelbourne.vic.gov.au, 2023).

Yukarıda sözü edilen öğrenci kentleri dünyanın en iyi öğrenci kentleri arasında sayılmasının yanında, dünyanın en güvenli kentleri sıralamasında ilk yirmide yer almaktadır. Yüksek yaşam maliyetlerine sahip olmakla birlikte kültürel, sanatsal, spor ve eğlence olanakları açısından zengin ve çeşitli kentlerdir. Uluslararası finans kuruluşlarının, hukuk bürolarının, büyük şirketlerin, holdinglerin, borsaların ya da dünya ekonomisinde önemi olan başka kuruluşların merkezlerine ev sahipliği gibi ortak özellikleri de bulunmaktadır. Yukarıda bahsi geçen kentlerdeki üniversitelerin çoğunun tarihçeleri çok eskiye dayanmaktadır. Bu üniversiteler kentin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmesinde önemli paya sahiptir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTELERE YÖNELİK POLİTİKALAR VE KENTSEL GELİŞMELERE ETKİSİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİNDE YEREL VE KENTSEL AKTÖRLERİN İNCELENMESİ

Üniversitelerin bulunduğu kent ve kent toplumu ile ilişkilerinin gelişmesi şüphesiz her iki tarafın da menfaatine olan ve değişen dünya şartlarına koşut olarak yeniden üzerinde durulması gereken bir meseledir. Gelişmiş batılı toplumlarda “kent - cübbe” ilişkisi (town-gown relationship) deyimi ile fazlaca gündeme gelen bu mesele, üniversitelerin sadece bilim yuvası olmalarının ötesinde aktörler olduğunu göstermektedir (Oktay, 2010: 8). Türkiye’de üniversiteler sosyoekonomik eşitsizlikleri azaltma, kentsel kalkınmayla gelişmeyi sağlama amacıyla temel oyuncularından birisi olarak görülmüştür. Özellikle toplumsal ve ekonomik bakımdan geri kalan kentlerde üniversitelerin açılmasının kentsel ve bölgesel canlanmayı sağlayacağı fikriyle hareket edilmektedir (Ergun, 2014: 216).

Kent ve üniversite arasındaki ilişki ağırlıklı olarak üniversitenin kente sağladığı ekonomik katkılar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Karşılıklı etkileşimin çoğunlukla olumlu etkiler yaratacağı öngörülse de kimi zaman kimi kentlerde bu ilişkiler yumuşak ya da sert, açıkça gözlenebilen veya gözlenmesi zor mekânsal ve toplumsal ayrışmalara ve hatta çatışmalara neden olmuştur. Dolayısıyla üniversite kent ilişkisini salt ekonomik yönden değerlendirmek eksik kalacaktır. Toplumsal ve fiziki-mekânsal etki ve boyutlar göz ardı edilemez. Tüm bu değerlendirmeleri yaparken dünyada kent ve kentleşmenin değişen niteliklerinden, özelde Türkiye’nin yükseköğretim politikası ve bunun kentle olan ilişkisinden ve neoliberal kentleşme politikasının bir aracı haline getirilmeye çalışılan üniversite kurumundan bahsetmemiz kaçınılmazdır.

Bir diğerk tartışma konusu ise üniversitenin nerede bulunduğı ile ilgilidir. Üniversite kent içinde mi olmalıdır yoksa kampüs biçiminde kent dışında mı kurulmalıdır? Kimilerine göre kent içi üniversitelerin kente çok çeşitli katkıları olacağı iddia edilirken, kampüs üniversitelerinin ise kentten bağımsız ayrı bir mahalle şeklinde fakat kentten kopuk olacağı düşünülmüştür. Öte yandan son yıllarda mahalle aralarında kurulan bazı vakıf-özel üniversite apartmanları, ayrı bir çalışmanın konusu olacak şekilde önem arz etmektedir.

Türkiye’de 1950 yılına dek yalnızca İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ile Ankara Üniversitesi vardır. 1955’ten itibaren yükseköğretim kurumlarında büyük bir girişimde bulunularak İstanbul ve Ankara dışında üniversiteler kurulmaya başlanmıştır. Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955), Ege Üniversitesi (1955), Erzurum Atatürk Üniversitesi (1957) dönemin en önemli üniversiteleridir. Bu üniversiteler ve bulundukları kentler Karadeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Doğu Anadolu’da eğitim anlamında çekim merkezi haline gelerek buralara olan göçlerde artış meydana getirmiştir. Sanayileşme, kırdaki tarım alanlarının azalması ve kentlerde iş imkânlarının fazlalığına ek olarak, İstanbul ve Ankara dışında da yüksek tahsil yapabilmek fırsatı bu kentlere göçlerde önemli bir etken olmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasından itibaren, özellikle üniversite sayısının artmaya başladığı 50’li yıllardan günümüze, yeni üniversiteler açılmasında en önemli hedeflerden biri; bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya dönük çabadır. Buradaki temel yaklaşım bir taraftan neredeyse tüm bölgelere eğitimin götürülebilmesi, diğer taraftan da iktisadi, toplumsal ve kültürel yönden geri kalmış ya da az gelişmiş bölgenin canlanmasını sağlayarak bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya katkıda bulunmaktır (Kavili Arap, 2010: 10-11). Onsekiz’in 2018 yılında yaptığı çalışmaya göre, Türkiye’de üniversite-kent etkileşimiyle alakalı araştırmaların daha çok iktisadi ve toplumsal boyutları ile (%37,1) incelendiği anlaşılmaktadır. Bunların haricinde sosyo-ekonomik, sosyo-mekânsal ve

mekânsal boyuttaki etkileşimi kapsayan araştırmalar da yapılmıştır. Ekonomi odaklı araştırmaları, üniversite-kent etkileşimini sosyo-kültürel boyutu ile değerlendiren araştırmalar (%33,4) izlemektedir. Üniversite-kent etkileşimini sosyo-ekonomik boyutuyla ele alan çalışmalılının oranı düşük olmakla beraber (%7,4) 2011 yılından sonra ele alındığı dikkati çekmektedir (Onsekiz, 2018: 404-405).

Türkiye’de üniversite politikası, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren devletin kalkınma hedefleri ve uluslararası ilişkileri doğrultusunda şekillenmiştir. Üniversiteler, hem bilim ve teknoloji üretimi hem de nitelikli insan gücü yetiştirimi açısından önemli bir rol oynamıştır. Türkiye’de üniversitelerin kuruluşu, 1933 yılında İstanbul Üniversitesi’nin yeniden yapılandırılmasıyla başlamıştır. Bu dönemde, üniversitelerin temel amacı, Cumhuriyetin modernleşme ve laikleşme ideallerine uygun bir eğitim vermek ve ulusal bilim ve kültürü geliştirmektir. Üniversiteler, kentlerin merkezinde yer alan tarihi binalarda faaliyet göstermektedir. Bu nedenle, üniversitelerin kentleşme üzerindeki etkisi, fiziksel olarak sınırlı düzeydedir. Ancak üniversiteler, kentlerin sosyal ve kültürel hayatına katkıda bulunmaktadır.

1950’li yıllarda, Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçilmesi ve NATO’ya üyelik gibi gelişmeler, üniversite politikasını da etkilemiştir. Bu dönemde, üniversitelerin sayısı artmış, yeni üniversiteler Ankara, İzmir, Eskişehir gibi büyük kentlerde kurulmuştur. Üniversitelerin kuruluş amacı, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde bilim ve teknoloji üretmek ve rekabet edebilmektir. Üniversiteler, kentlerin dışında yer alan yeni kampüslerde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu nedenle, üniversitelerin kentleşme üzerindeki etkisi, fiziksel olarak artmıştır. Üniversiteler, kentlerin gelişimine, ulaşımına, altyapısına, konutuna ve çevresine etki etmişlerdir. Ayrıca üniversiteler, kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayatına da katkıda bulunmuş, kentlerin cazibe merkezi haline gelmelerini sağlamışlardır.

Sınırlı ekonomik yapısı ile üniversiteyi bir çıkış yolu şeklinde gören; şehirlerde üniversite kurulmasını isteyen sadece idareciler değil, hükümetler seviyesinde de yaygındır. Üniversitelerin, yer aldıkları şehre, bölgeye iktisadi olarak çok önemli katkılarda bulunduğu bir realite olmakla beraber, üniversitelerin kuruldukları yerin saptanmasında tek bakış açısının bu olmaması lazımdır (ışık, 2008: 133).

1980’li yıllarda, Türkiye’de neoliberal politikaların uygulanması ve küreselleşme sürecine dahil olma çabası, üniversite politikasını da değiştirmiştir. Bu dönemde, üniversitelerin sayısı daha da artmış, yeni üniversiteler Anadolu’nun çeşitli şehirlerinde kurulmuştur. Kentlerin ileri gelenleri, kentlerinde bir üniversite kurulması taleplerini ve o zamanki politika karar vericilerin de bu noktadaki fikir birliği sonucunda, her kentte bir üniversite kurulmaya başlamıştır. Üniversitelerin kuruluş amacı, hem piyasa hem de devlet ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikli insan gücü yetiştirmek ve uluslararası standartlara uyum sağlamaktır. Bu dönemde üniversiteler, kentlerin içinde veya yakınında yer alan kampüslerde faaliyet göstermeye devam etmişlerdir. Bu nedenle, üniversitelerin kentleşme üzerindeki etkisi, hem fiziksel hem de işlevsel olarak çeşitlenmiştir. Üniversiteler, kentlerin bölgesel kalkınmasına, istihdamına, gelir dağılımına, sosyal hizmetlerine ve kültürel çeşitliliğine etki etmişlerdir. Ancak üniversiteler, aynı zamanda kentlerin sorunlarına da ortak olmuş, kentlerdeki eşitsizlik, yoksulluk, çevre kirliliği, güvenlik gibi konularda da sorumluluk almışlardır.

Üniversitelerin kurulmuş oldukları kentlerde mekânsal bakımdan çok önemli etkilerinin bulunmasına karşın bir kentleşme yaklaşımı ortaya koyabilir mi sorusuna Işık (2008) gerçekleştirdiği çalışmada, Türkiye’nin farklı kentlerinde 1992 yılında kurulmuş olan 24 üniversitenin 15’ini inceleyerek; üniversitelerin, bir kentleşme modeli ya da sebebi olup olmadıklarına cevap aramıştır ve kurulmuş oldukları kentlerin nüfus ve göç oranları üstündeki tesirlerini ele almıştır. Bu dönemde kurulmuş üniversitelerin bulundukları özellikle küçük ve orta büyüklükteki kentlerde nüfus ve göç verilerini

etkiledikleri fakat kentleşme modeli oluşturmadıkları, üniversitelerin iktisadi kalkınma modeli olarak görüldükleri neticesine varılmıştır (Yavuzçehre, 2016: 240).

2000’li yıllarda, Türkiye’de yükseköğretim sisteminin genişlemesi ve çeşitlenmesi, üniversite politikasını da etkilemiştir. Bu dönemde, üniversitelerin sayısı çok daha fazla artmış, yeni üniversiteler Türkiye’nin her ilinde kurulmuştur. Üniversitelerin kuruluş amacı, hem toplumsal hem de bireysel taleplere cevap verebilecek farklılaşmış eğitim programları sunmak ve uluslararası rekabet gücünü artırmaktır. 2023 yılı kasım ayı itibarıyla Türkiye’de 206 üniversite vardır. Bu üniversitelerin 129’u devlet üniversitesiyken 77’si vakıf üniversitesidir (yok.gov.tr, 2023). Özellikle 2007 ve 2008 yıllarında büyük çoğunluğu Anadolu kentlerinde kurulan üniversiteler, kuruldukları kentlerde yoğun bir beşeri ve ekonomik hareketliliğe sebep olmuştur. Üniversitelerin bir yandan kent hayatını dönüştürürken, kentlerin de sahip oldukları imkânlarla öğrencilerin hayatlarını zenginleştirmesi beklenmektedir. Özellikle kampüs hayatının yeterince gelişmediği bazı Anadolu kentlerinde üniversite öğrencilerinin kentin sosyal ve kültürel hayatıyla kurduğu ilişkiler büyük kentlere kıyasla daha fazla önem taşımaktadır (Vural Yılmaz ve Yılmaz, 2013: 205-206). Üniversiteler, kentlerin içinde veya dışında yer alan farklı büyüklükte ve nitelikte kampüslerde faaliyet göstermektedir. Bu nedenle, üniversitelerin kent ve kentleşme üzerindeki etkisi, hem fiziksel hem de işlevsel olarak çok boyutlu hale gelmiştir. Bu noktada dikkati çeken diğer önemli bir konu da 2006 sonrası Türkiye’de kurulan devlet üniversitelerinin, kuruldukları kentteki konumlarıdır. Buna göre 2006-2018 yılları arasında Türkiye’de toplam 71 devlet üniversitesi kurulmuştur. Kurulan devlet üniversitelerinin kampüsleri, bulundukları kentin içinde mi yoksa kentin dışında mı kurulmuştur? Bu sorunun kesin bir cevabını verebilmek zordur, çünkü kampüslerin kentin içinde veya dışında olması kavramı, kentin sınırlarının nasıl tanımlandığına bağlıdır. Ancak, genel olarak, bu dönemde kurulan devlet üniversitelerinin kampüslerinin çoğunun kentin merkezine uzak veya kentin gelişmekte

olan bölgelerinde yer aldığı söylenebilir. Üniversite kampüslerinin kent içinde yer almasının kentin ekonomik canlanmasına, sosyal ve kültürel etkileşimin artmasına, kentlerin kimlik ve tarihlerine katkıları olurken, trafik, ulaşım ve barınma sorunlarına da neden olabilmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de üniversite politikası ve Türkiye’nin kentleşmesiyle olan ilişkisi, tarihsel bir perspektiften bakıldığında, hem devletin hem de toplumun değişen ihtiyaçlarına göre şekillendiği görülmektedir. Üniversiteler, kentleşme sürecinin hem aktörü hem de sonucu olmuşlardır. Üniversiteler, kentlerin fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını etkilemiş, kentlerin gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Ancak üniversiteler, aynı zamanda kentlerin sorunlarına da maruz kalmış, kentlerin yaşanabilirliğini artırmak için çözüm aramışlardır. Bu bağlamda, Türkiye’de üniversite politikası ve Türkiye’nin kentleşmesiyle olan ilişkisi, gelecekte de devam edecek ve yeni sorunlar ve fırsatlar doğuracaktır.

2.1. Türkiye’de Üniversite Politikası ve Kentleşmesiyle Olan İlişkisi: Kalkınma Planları Üzerinden Bir Analiz

Kalkınma Planı, devlet tarafından hazırlanan ve ekonomi, sağlık, eğitim, ulaşım, sosyal güvenlik, adalet gibi konularda gelişmeyi ve kalkınmayı hedefleyen bir plandır. Bu planlar, kamuda uygulanacak siyaseti belirlemek amacıyla Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Kalkınma planlarında kentleşme, mekânsal planlama, konut politikaları, altyapı hizmetleri, çevresel sürdürülebilirlik ve bölgesel kalkınma ekseninde ele alınmaktadır. Türkiye’de kalkınma planlarında üniversiteler ise, bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma programları kapsamında değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, bazı üniversitelerin belirli alanlarda uzmanlaşması ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlaması hedeflemektedir. Çalışma konusuyla ilgili olarak son iki kalkınma planında üniversite, kent ve üniversite öğrencileri hakkında aşağıdaki çıkarımlara ulaşılmıştır:

On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), Türkiye'nin 2023 vizyonuna ulaşması için belirlenen stratejik öncelikler, hedefler ve politikaları içeren bir belgedir. Planda üniversite ve kent ilişkisine ilişkin bu planda şu hususlar dile getirilmiştir (sbb.gov.tr, 2022):

- Üniversitelerin bölgesel kalkınmaya katkı sağlaması için ihtisaslaşma, farklılaşma ve işbirliği yapmalarının teşvik edilmesi
- Üniversitelerin kentlerin rekabet gücü, yenilikçilik ve yaşanabilirlik kapasitelerini artırmak için kent yönetimi, yerel paydaşlar ve özel sektörle işbirliği içinde olmalarının desteklenmesi
- Üniversitelerin kentsel dönüşüm süreçlerine katılımının sağlanması ve kentsel dönüşümün sosyal, ekonomik ve fiziksel boyutlarının bütüncül olarak ele alınması
- Üniversitelerin kentsel altyapı ve ulaşım hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik araştırma, geliştirme ve inovasyon faaliyetlerinin artırılması
- Üniversitelerin kırsal kalkınma ve kırsal- kentsel bütünleşme konularında bilgi üretimi, yaygınlaştırılması ve uygulanması için çalışmalar yapmalarının desteklenmesi

On Birinci Kalkınma Planında üniversite öğrencilerine yönelik ise şu hususlardan bahsedilmektedir (sbb.gov.tr, 2022):

- Üniversite öğrencilerinin nitelikli eğitim almasını, sosyal ve kültürel gelişimlerini, istihdam edilebilirliklerini ve girişimciliklerini artırmak için destek programları geliştirilecektir.
- Üniversite öğrencilerinin yurt içi ve yurt dışı hareketliliği, uluslararası iş birliği ve rekabet gücü için fırsatlar sunulacaktır.

- Üniversite öğrencilerinin burs, kredi, yurt, sağlık, ulaşım, spor ve rehberlik gibi ihtiyaçlarını karşılamak için kaynaklar artırılacak ve hizmet kalitesi yükseltilecektir.
- Üniversite öğrencilerinin üstün zekâlı ve yetenekli olduğu alanlarda eğitim almalarını sağlamak için özel programlar ve burslar sunulacaktır.
- Üniversite öğrencilerinin toplumsal sorunlara duyarlı, katılımcı, gönüllü ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmeleri için sosyal sorumluluk projeleri desteklenecektir.

Son olarak, 31 Ekim 2023 tarihinde TBMM’ce kabul edilen On İkinci Kalkınma Planı, Resmi Gazete’nin 1 Kasım 2023 tarihli mükerrer sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2053 vizyonu doğrultusunda hazırlanan 12. Kalkınma Planı, Cumhuriyetin yüzüncü yılında Türkiye’nin potansiyelini harekete geçirecek, bu sayede sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme hedefinin gerçekleştirilmesini sağlama hedefi olan bütüncül bir yol haritasıdır. Planda üniversite ve kent ilişkisine dair bahsedilen hususlar şunlardır (sbb.gov.tr, 2023):

- Üniversitelerin kentlerin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimine katkı sağlaması için kentle bütünleşmesi ve işbirliği içinde olması teşvik edilecektir.
- Üniversitelerin kentlerin ihtiyaçlarına yönelik araştırma, geliştirme ve yenilik faaliyetlerini artırmaları ve kentlerin rekabet gücünü yükseltmeleri desteklenecektir.
- Üniversitelerin kentlerin markalaşmasına, tanıtımına ve uluslararasılaşmasına katkıda bulunmaları sağlanacaktır.
- Üniversitelerin kentlerin sosyal sorunlarına çözüm üretmeleri ve kentlilerin yaşam kalitesini artırmaları için sosyal sorumluluk projeleri geliştirmeleri özendirilecektir.

12'nci Kalkınma Planında üniversite öğrencileriyle ilgili olarak değinilen konular kısaca şunlardır (sbb.gov.tr, 2023):

- Üniversite öğrencilerinin burs, kredi ve barınma imkânlarının iyileştirilmesi
- Üniversite öğrencilerinin sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılımının artırılması
- Üniversite öğrencilerinin girişimcilik, liderlik ve yenilikçilik becerilerinin geliştirilmesi
- Üniversite öğrencilerinin işgücü piyasası ile uyumunun sağlanması
- Üniversite öğrencilerinin uluslararası hareketliliğinin desteklenmesi

Sonuç olarak, On birinci ve on ikinci kalkınma planlarında üniversite, kent ve kentsel gelişme ilişki incelendiğinde ağırlıklı olarak kentsel ve bölgesel kalkınma vurgusu ön plana çıkmaktadır. Girişimcilik, rekabet, piyasa ve marka kavramları da bu ilişki ağında dikkat çeken diğer öğelerdir. On ikinci kalkınma planında bir öncekine göre üniversite öğrencilerinin potansiyel sorunları ve ihtiyaçlarına yönelik ifadelerin bulunuyor olması önem arz etmektedir.

2.2. 21. Yüzyıl Türkiye'sinde Neoliberal Politikalar Ekseninde Üniversite ve Kent İlişkisi

Üniversite, evrensel geçerliliğe sahip ve gerçekleri araştıran bir kuruluştur ve bu yüzden artan bir şekilde farklı farklı toplumsal kesimlerin etki ve baskısı görülmektedir. Bu noktada tehlike, üniversitenin söz konusu baskıya karşı etik değerlerini koruyarak, toplumun artan taleplerine karşı misyonundan ödün vermeksizin çalışmalarını sürdürüp sürdürmeyeceğidir. Söz konusu baskılar, üniversiteleri, örgütsel bağımsızlık, entelektüel veya etik değerlerle ve kaynak sorunuyla karşı karşıya getirmektedir. Üniversitelerden artan beklentilerin, bu kurumların üstünde oluşturduğu baskılar, üniversitelerin işlevlerinin ciddi düzeyde değişmesini sağlamıştır (UNESCO, 1998: 2). Yükseköğretim

ve bilimin, bugünkü paradigmalarının eskisinden tamamıyla farklı olup bu sahalardaki çıktılarının artık ülkelerin ekonomilerinin en mühim girdileri arasına girdiğini ve pazar şartlarına duyarlı olduğunu açıkça ortadadır (Gürüz, 2002: 100).

Kapitalist sistemin 70’li yılların başından itibaren girdiği bunalımdan çıkış için geliştirilen senaryolar (sanayi toplumundan bilgi toplumuna, fordizmden esnekliğe, ulus-devletten küresel dünyaya ve moderniteden postmoderniteye geçiş) üniversitelerin değişen işlev ve rollerini anlamak için önemlidir. Buna göre ilk olarak, bilgi bir üretim faktörü haline gelmekle birlikte, piyasa şartlarında ticari bir meta haline dönüşmüş; üniversiteler de bilgi için bilgi üretmekten uzaklaşmıştır. Sanayi toplumunu betimleyen fordist imalat şeklinden post-fordist imalat şekline geçiş ile beraber oluşan işlevsel esneklik nitelik ve nicelik bakımından daha fazla insan gücü ihtiyacı doğurduğundan üniversiteleri de çok sayıda ve kitlesel şekilde öğrenci eğitmeye zorlamaktadır. Küreselleşme etkisi ve ulus-devletlerin işlevinin değişmesi refah devletini zayıflatırken, üniversiteleri piyasalaştırmakta ve uluslararasılaştırmaktadır. Modernizm rasyonel düşünceye ve bilime dayanırken, postmodernizm irrasyonel bir bakış açısı benimsemiş, üniversiteye de toplumla ilişkilerinin kurulmasında yeni bir işlevi gerçekleştirme sorumluluğunu yüklenmiştir (Tekeli, 2003).

Neo-liberal politikaların etkisiyle 80’li yıllardan itibaren üniversitelerin rolleri ve işlevini değiştiren bir dönüşüm süreci yaşanmaya başlamıştır. Sürecin en temel niteliği Kıta Avrupa Modeli olarak tanımlanan refah devleti ve sosyal demokrasi gibi öncüllerden vazgeçilerek üniversitenin özel bir sektör gibi modern işletme teknikleriyle yönetilmesini teşvik eden neoliberal ve küreselleşmeci Anglo-Saxon Modeline geçiştir. Eğitim, öğretim ve araştırma alanında uzmanlaşıp, kendi aralarında rekabet etmesi gereken üniversiteler, küresel sermayenin, özel şirketlerin eleman yetiştirme alanları haline gelmekle kalmamış, kentlerin rekabetinde de önemli bir aktör konumuna yerleşmiştir.

Son 10 yılda, dünyada yükseköğretimi keskin bir şekilde şekillendiren ve geleneksel üniversite paradigmasına karşı çıkan üç önemli güç bulunmaktadır (ACE, 2002: 7): Teknoloji, küreselleşme ve rekabet. Bu üç güç, üniversitelerin temel rollerini tartışmaya açarken salt toplumsal bir kurum ya da 21. Yüzyılın ekonomisini şekillendiren bir aktör olup olmadıkları sorunsalını da beraberinde getirmiştir.

“Girişimci üniversite”nin ana öğelerinden biri olan kitle eğitimi temin etmek için 1981 sonrasında kamu üniversitelerinin sayısında önemli artışlar söz konusu olmuştur. Üniversitelerin Amerika’dakine benzer şekilde “şirket” gibi çalışmasını, çağdaş işletmecilik teknikleriyle idare edilmesini, yeni liberal anlayışın kabul edilmesini isteyen kişiler vardır. Işıklı 22, üniversitenin ve genel olarak eğitimin paralı yapılmasının, pazar düzenine endekslenmesinin, bilimle bilim insanını alınıp satılır bir metaya dönüştürmesinin, öğrencilerin müşteriye indirgenmesinin, üniversitelerin ticarethanelere dönüştürülmesinin ciddi bir tehlike olduğunu, bu tür bir ortamda bilimin yeşermeyeceği ve bilim insanının yetişmeyeceğini belirtmektedir (Işıklı, 2002: 3). Üniversitelerde müteşebbis, değişmelerle gelişmelerin başlatıcısı kalifiye insan gücünün yetiştirilmesi, bilgiyle teknolojinin üretilebilmesine yönelik olarak üniversitenin yeni bir bakışla gözden geçirilerek düzenlenmesi gerektiğini açıkça ifade eden TÜSİAD, üniversitelerin piyasanın talepleri çerçevesinde biçimlendirilmesinin önemini ifade etmektedir. “Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi” isimli raporda demokratik bir katılımdan çok sermayenin yönetime katılmasının hedeflendiği, kamusal hizmet yerine döner sermayeye vurguda bulunulduğu ve sosyal sorumluluğun, pazara karşı sorumluluğa indirgendiği ifade edilmiştir. (TÜSİAD, 2003: 44).

Barnett, bir eserinde neoliberalizmin, üniversite kurumunda aklı ve bilimi sınırlandıran yıkıcı ideolojik etkisinden bahsederken; üniversiteye eklemlenme süreçlerini, etkilerini ve sonuçlarını detaylı bir şekilde ele almaktadır (Barnett, 2008). Barnett’a göre; girişimcilik, rekabetçilik, kalite kavramlarının üniversitelerde sıkça

kullanılması geleneksel akademik misyonun varlığını ve mücadelesini zorlayarak dış dünyayı müşteri olarak algılamaktadır. Serbest piyasa kurallarına göre hareket etmeye başlayan girişimci üniversite, epistemolojik varlığından ve dayandığı temel değerler olan akıl, özgürlük, eleştiriden uzaklaşarak kar-zarar hesaplı, tüketici-müşteri odaklı yapılar haline gelmektedir (Barnett, 2008: 105-112).

Bugünkü hâkim ekonomik serbest piyasa koşullarından ve sebep olduğu durumlardan oldukça etkilenmiş olan üniversite kurumu, büyüme eksenini bu piyasa koşullarına göre şekillendirmekte ve bu koşulların arzu ettiği fakülte veya bölümler açıp söz konusu ihtiyaca cevap verme gayreti içine girmektedir veya buna zorlanmaktadır. İşlevlerinden biri pazara meslek elemanı yetiştirmek olan bir kurum olan üniversite için anlaşılabilir fakat üniversitenin AR-GE rolünün dikkate alınması gibi bir neticeyi doğurmamalıdır (DPT, 2000: 3).

Üniversite sahasında 1980’li yıllarda başlayan ve günümüzde de süren bir reform dalgalanması vardır ve bu durumun neticesinde üniversitenin işlevleri adeta yeniden yapılandırılmaktadır. Söz konusu dalgalanmadan Türkiye yükseköğrenim sistemi de etkilenmektedir ve üniversitelerin işlevleri bu manada farklılaşmaktadır. YÖK ile siyasi merkezi idarenin denetimine giren üniversiteler, sadece yükseköğretim politikası yönünden değil, kentsel gelişme politikalarının ve bölgesel kalkınmanın da aracı haline getirilmiştir. Bilimsel ve eğitsel işlevlerin ötesinde, kentsel gelişmenin aktörü ve aracı haline getirilmeye çalışılması hem üniversite kurumunun hem de kentin yapısında değişimlere yol açmaktadır.

Neoliberal kentleşme, kentlerin piyasanın taleplerine uyum sağlamasını, rekabet etmesini, kâr elde etmesini ve özelleşmesini gerektirirken, üniversiteleri ve öğrenci kentleri de bu yönde etkilemektedir. Neoliberal kentleşme, üniversitelerin kentlerin ekonomik gelişimine katkı sağlamasını desteklerken, aynı zamanda kentlerde sosyal, ekonomik ve mekânsal eşitsizliklere ve yozlaşmalara da sebep olabilmektedir.

Üniversiteye ve öğrencilere bağımlı bir kent kurulması veya geliştirilmesi anlayışının sağlıklı olup olmayacağı ve bunun devamlılığının sonuçlarının tartışılmaya açılması zaruridir. 2019 yılı başlarında ortaya çıkan ve 2020 yılı mart ayında Türkiye’de de görülmeye başlayan covid-19 hastalığının toplum sağlığı ve sağlık sistemi üzerindeki olumsuz etkileri özellikle büyük kentlerde kendini daha fazla göstermiştir. Hastalığın seyrini düzeltmek bağlamında alınan kararlardan birisi olan yükseköğrenim kurumlarının yüz yüze eğitime ara vererek, uzaktan eğitim modeline geçilmiş olması, üniversite öğrencilerinin çoğunun eğitim için geldikleri kentleri terk ederek memleketlerine dönmesiyle sonuçlanmış; bu büyük toplumsal yer değiştirme sonucunda 2020 Mart ayından itibaren özellikle üniversite öğrencilerinin yoğun bulunduğu kimi kentlerde sosyal ve ekonomik hayat durma noktasına gelmiştir. Üniversite ve buradaki öğrencilere endeksli kentsel gelişme stratejisi izleyen kent aktörleri için bu durum ciddi değişikliklere ve sorunlara sebep olmuştur.

2.3. Üniversite ve Öğrenci Kenti Eskişehir

Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Teknik Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi olmak üzere 3 devlet üniversitesine ev sahipliği yapmaktadır. Bu üniversiteler, geniş bir yelpazede önlisans, lisans ve lisansüstü programlar sunmaktadır. Bu üç üniversitenin yaklaşık 70 bin öğrencisi ulunmaktadır. Açıköğretim fakültesinde eğitim almak için kente yerleşen öğrencilerle birlikte bu sayı daha da artmaktadır. Karayolu, demiryolu ve havayolu bağlantı güzergâhında bulunan Eskişehir, ulaşım, barınma, yeme-içme, kültür-sanat etkinlikleri ve eğlence hayatı açısından diğer kentlere göre alternatifi fazla ve oldukça ekonomiktir.

2.3.1. Eskişehir Hakkında Genel Bilgiler

2022 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verileri çerçevesinde Eskişehir’in toplam nüfusu 906.617’dir. Nüfus bakımından Ankara, Konya, Kayseri’den sonra İç

Anadolu bölgesinin en büyük dördüncü ilidir. Yüzölçümü 13.902 km²'dir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca hazırlanmış olan İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na (SEGE-2017) dayalı olarak Eskişehir 7. sırada almıştır (eskisehir.gov.tr, 2023).

2021-22 eğitim döneminde, üniversitede en çok öğrenci nüfusu olan kent 3.525.767'le Eskişehir'dir. 2023-2024-Öğretim Yılı Eylül ayı itibariyle Anadolu Üniversitesi aktif öğrenci sayısı (fakülte, yüksekokul ve enstitü toplamı) 23.809'dur. Açıköğretim fakültesi öğrencileriyle bu sayı 876.418'dir (oidb.anadolu.edu.tr, 2023). Eskişehir Teknik Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi ile birlikte kentte aktif üniversite öğrenci sayısı toplam 68.376'dır (oidb.eskisehir.edu.tr, 2023; oidb.ogu.edu.tr, 2023).

2.3.2. Eskişehir'in Kentsel Gelişim Süreci

Eskişehir'in kentsel gelişim sürecini, kentleşme deneyimi göz önüne alındığında dönemsel olarak Cumhuriyet sonrası Türkiye'de sanayi sektörünü teşvik etmek ve geliştirmek amacıyla yapılan düzenlemeleri içeren 1927 tarihli Teşvik-i Sanayi Kanunu ile başlatmak mümkündür. 1960'lı yıllara kadar sanayileşme hamlesini büyük ölçüde tamamlayan Eskişehir, daha sonradan kentin ilk planının yapılmasıyla büyüme ve gelişme anlamında yeni bir evreye geçmiştir. Sanayi yatırımları sayesinde önemli ölçüde göç alan kentin çehresini değiştiren hamle ise Anadolu Üniversitesinin kurulması olmuştur. 2000'lerin başında kentsel dönüşüm projeleriyle fiziksel ve sosyal olarak yenilenme çabaları başlamıştır. 18 Nisan 1999 Yerel Seçimleri sonrası Eskişehir'de Demokratik Sol Parti Başkan adayı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen'in büyük bir farkla belediye başkanı seçilmesi bu değişimde önemli dönüm noktası olmuştur. Kent merkezinden geçen Porsuk Çayı'nın ıslahı ile başlayan süreçte kentin sosyal ve fiziki sermayesinde önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Toplumsal tepkilere mahal vermeden, katılımcı, rasyonel plan ve projeler sayesinde özellikle Anadolu Üniversitesi çevresindeki

bölgeler, sosyal ve ekonomik açıdan değer kazanmıştır. Bu değer, zamanla üniversite öğrencileri tarafından kentin tercih edilmesinde önemli bir ölçüt oluşturmıştır.

2.3.2.1. Cumhuriyet Sonrası Sanayi Kentinin Temelleri (1927-1960)

1890'larda Eskişehir'in yerleşim alanı ilk önce Porsuk Çayı'nın kuzey kıyısıyla demiryolu çevresinde oluşmuştur. Demiryolu şehrin ticaret işlevini canlandırmıştır ve dolayısıyla yerleşim alanlarının genişlemesine de yol açmıştır. Demiryolunun Eskişehir'e ulaşması, kentin modernleşmesine Osmanlı Dönemi'nde başlayan bir ivme kazandırmıştır. Ticari hayatın canlanması, sanayi sektörünün gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu sayede tarım ve hayvancılığın yanında yeni bir iş koluna geçiş yapılmış, iş kültürü ve işçi sınıfının oluşumuna katkı sağlanmıştır. Yeni oluşan işçi sınıfının konut ihtiyacı, ilgili sanayi kurumunun istihdam kararı ve devletin işçi evleri yapmasıyla karşılanmıştır. Sanayi kurumları, çalışanlarının barınma sorununu da çözmek için devlet desteğiyle lojmanlar inşa etmiştir.

Eskişehir ekonomisi Cumhuriyet dönemine kadar tümüyle tarıma dayalı bir görüntü çizmektedir. Kentteki ilk sanayi kuruluşlarının ortaya çıkışı 1920'lerin başlarında kent içinde kurulan tuğla ve un fabrikasıyla olmuştur. 1930'dan sonra şeker fabrikası, Tayyare Bakım Atölyesi ve TCDD'nin kurulmasıyla tarımdan sanayiye geçiş başlamıştır. Bu durum kentte önemli sayılacak derecede bir nüfus artışına ve buna bağlı olarak da yeni yerleşmelerin kurulmasına neden olmuştur. Coğrafi yönden önemli konumda oluşu ve piyasalara yakınlığı, enerjiyle hammadde kaynaklarının elverişli oluşu, sanayi için gereken altyapı yatırımlarının yeterli olması ve ulaşımındaki kolaylıklar şehrin gittikçe gelişmesini temin etmiştir (Aksoylu, 1989:57-58). 1940 yılında kurulan TÜLOMSAŞ ve 1956 yılında açılan basma fabrikaları kentin sanayileşmesinde diğer dönüm noktalarıdır. Bu Sanayi sektöründe çalışan nüfusun yanı sıra, hava ikmal komutanlığının kurulması ve diğer kamu kurumlarının varlığıyla, başta askeri personel olmak üzere ve sivil

memurların artışı bu dönemde Eskişehir’e memur ve işçi kenti kimliğini de kazandırmıştır.

Bu dönemin sonlarında açılan Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Prof. Dr. Orhan Oğuz tarafından 1958 yılında kurulmuş, Türkiye’nin ilk İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinden birisidir. 1982 yılında kadar bu adla varlığını devam ettiren kurum Yükseköğretim Kanunu’nun çıkmasıyla Anadolu Üniversitesi’ne bağlanıp İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi şeklinde eğitimlerini faaliyetlerini sürdürmüştür.

2.3.2.2. Planlı Kalkınma Sonrası Dönemde Kentin Gelişimi (1960-2000)

Eskişehir’in ilk kent planlaması 1956 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu sayede kent tarihi boyunca, kentsel gelişmelerin, planlama kararlarına uygun olarak yürütüldüğü bir süreç başlamıştır. Kentin 1986 yılında yapılan ikinci kent planlaması ise kentsel gelişmeye yön veren etkenlerden biri olmuştur. 1987 yılında uçak motor fabrikasının kurulmasıyla teknoloji ve sanayi alanında önemli bir atılım gerçekleşmiştir. 1970’li yıllarda kentin doğu bölgesinde Eskişehir-Ankara yolu üstünde Eskişehir Sanayi Odası’nın kurduğu Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi (EOSB) sayesinde, kentte sanayi kuruluşlarının yer seçimi düzenli bir biçimde yapılmış ve kent merkezindeki sanayi kuruluşlarının taşınmasıyla kentte yeni boş alanlar ortaya çıkmıştır. Özellikle kent merkeziyle Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü arasındaki kiremit ve tuğla fabrikalarının olduğu alan farklı amaçlar için kullanıma açılmıştır.

Eskişehir, Cumhuriyet döneminde ve sonrasında yapılmış olan kritik kamusal yatırımlarla iktisadi büyümenin yanında sosyal ve kültürel gelişimini de arttırarak örnek bir Cumhuriyet kenti haline gelmiştir.

2.3.2.3. 2000 Sonrası Öğrenci Kenti Eskişehir

80'lere kadarki imar kararlarında Anadolu Üniversitesi, kentin gelişme yön çizgisini belirleyen bir sınır olarak belirtilmiştir. Kentin kuzeybatısında Anadolu Üniversitesi bulunurken, doğu ve güneyde ise askeri bölgeler kentsel gelişmenin sınırlarını oluşturmuştur (Sökmen, 1986). 1980'li yıllarda kentte mekânsal kullanım açısından büyük çaplı bir yenilik görülmemiştir. Yeni konutlara gereksinimin karşılanmasına yönelik olarak yeni konut sahaları açılmıştır ve kentteki yoğunluk artmıştır. Söz konusu gelişme sahalarında nüfusa hizmet edecek ticari, sosyal ve kültürel tesislerle yeşil sahalar da vardır. Bu dönemde mekânsal kullanım bakımından en kritik yenilik, şehrin güneybatısında, 1993 yılında Eskişehir'in ikinci üniversitesi olan Osmangazi Üniversitesi kurulmasıdır (Ertin, 1994). İki üniversitenin varlığı kent merkezinde farklı kullanım amaçları olan mekânların doğmasına sebep olmuştur. 1982'de Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi'nin açılması, hem uzaktan eğitim alanında bir devrim yaratırken, başka kentlerden hem çalışmak hem de üniversite okumak için gelen bir kesimin de varlığını ortaya çıkarmıştır. Bu dönem zarfında kentte özellikle üniversite öğrencilerine hitap eden kafe, restoran, eğlence yerleri, kitapçılar ile sinema ve tiyatro gibi sosyal ve kültürel faaliyetlerin yoğunlaştığı yeni yerler açılmıştır.

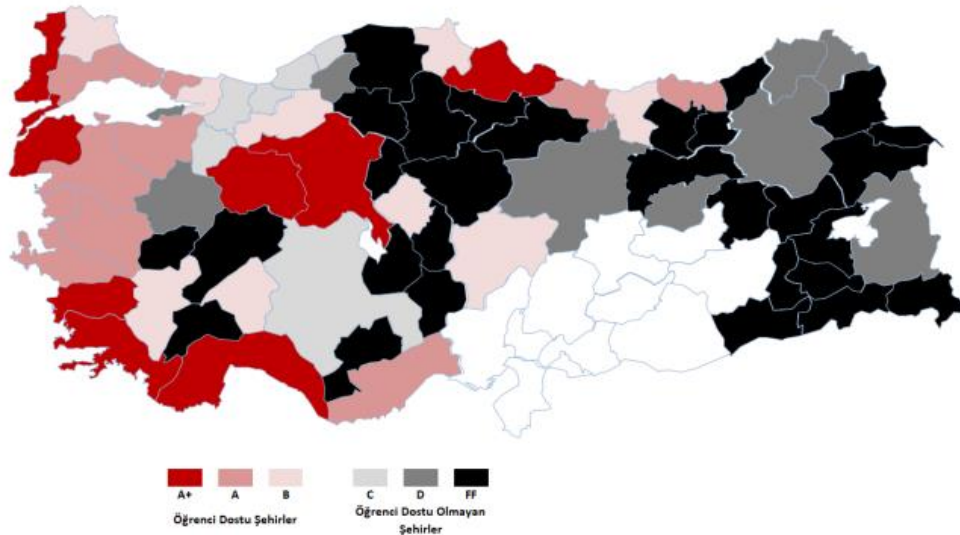
Kentsel mekânda en kapsamlı dönüşüm ise 90'ların sonunda Anadolu Üniversitesi ile kent merkezi arasında kalan fabrikalar bölgesi aksında yaşanmıştır. Kentteki eski Aral Şarap Fabrikası (1960) Hayal Kahvesi'ne, Kereste Fabrikası Doors Park'a, Eski hal Binası (1933-1998) Haller Gençlik Merkezi'ne, Eski Jant Fabrikası (1955) Buda Bar'a, Toprak Mahsulleri Silosu Ibis Otel'e dönüştürülmüştür. 1948 Kanatlı Un fabrikası ise 2007 yılında alışveriş merkezi haline dönüşmüştür. 1949 Cemil Doğru kereste fabrikası 222 park eğlence merkezine çevrilmiştir. Mühendisler un fabrikası ise Özdilek alışveriş merkezi haline gelmiştir. 2007 yılında da eski kiremit ve tuğla fabrikasının yer aldığı alanda Espark alışveriş merkezi açılmıştır. Kamu yararı göz önüne alınarak, ekonomik

değerleri kaybedilmeden inşa edilen bu yapıların olduğu bölge özellikle üniversite öğrencileri için yeni bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Bu durum ister istemez kentin mekânsal organizasyonunda ve sosyal yapısında değişimlere neden olmuştur. Köprübaşı bölgesinden Odunpazarı'na kadar olan aks daha çok geleneksel kent merkezi ve alışveriş bölgesi haline gelirken, Köprübaşı-Anadolu Üniversitesi bağlantısının olduğu aks ise adeta bir öğrenci bölgesi, gettosu görüntüsü çizmeye başlamıştır. Bu bölgedeki değişim konutlara da yansımış; müstakil yapıları 2 veya 3 katlı binalar yıkılarak yerlerine öğrencilerin kullanımına göre tasarlanmış stüdyo- apart daireler inşa edilmiştir. Yine bu aksta yer alan geleneksel eski dükkânlar yerine öğrencilere hitap eden, fast food restoran şubeleri, yeni nesil zincir kahve dükkânları ve eğlence merkezleri açılmıştır. Bu durum kentte doğu-batı ekseninde üniversite ve öğrencileri kaynaklı üstü örtülü bir sosyal-mekânsal ayrışmaya da neden olmuştur. Kentin iki yakasındaki bu ayrışma açıkça ifade edilmese de veya toplumun genelinde fark edilmiyor olsa da yapılan bu çalışma bizi bu sonuca götürmektedir.

Türkiye’de Z kuşağı olarak tabir edilen, 90’ların sonunda ve 2000’li yılların başında doğan kesim, üniversite adayları içerisinde nicelik olarak en fazla olan grubu oluşturmaktadır. Hızlı ve analitik düşünme yetisine sahip, sorgulayıcı, bilgiye kolay ulaşabilen, yeniliğe açık, fakat bir o kadar da çabuk sıkılan, stres ve gelecek kaygı düzeyleri yüksek olan bu kesimlerin hayatlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri üniversite hayatı, üniversitenin bulunduğu şehrin özellikleri ve üniversite-kent ilişkisinin araştırılması hayati öneme sahiptir. Kentten memnuniyet; ulaşım olanakları, kentte kendini güvende hissetme, spor, eğlence, esnafla ilişkiler, öğrencilere karşı toplumun tutumu, gezi, toplumsal, sanatsal ve kültürel etkinliklerle sağlık problemlerinin çözümlenmesi vb. hususlarda üniversitede okuyan öğrencilerin bulundukları kentle ilgili memnuniyetlerini ölçen Üniversite Araştırma Laboratuvarı, 70 ildeki üniversitelerde öğrenim gören 40 bin öğrenciden veriler toplamıştır. Sonuçlara göre; Türkiye’de

öğrenciler öğrenim gördükleri yalnızca 27 kentten memnuniyet duymaktadır. Bu duruma rağmen 38 kentteki öğrencilerin memnuniyeti hususunda bir duyarlılığı bulunmayıp, öğrencilerin bu kentten ciddi manada memnuniyetsizlikleri vardır (Karadağ ve Yücel, 2023: 7).

Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması ve Öğrenci Dostu Üniversite Şehirleri Araştırması Sıralaması karşılaştırıldığında birinci kademe gelişmiş illerin çoğunun aynı zamanda öğrenci dostu üniversite kenti olduğu görülmektedir. İkinci kademe gelişmiş iller içerisinde yer alan Çanakkale, Aydın ve Edirne illerinin öğrenci dostu şehirler sıralamasında ilk 10 içinde yer alması ise dikkat çekicidir. Buraya kadar açıklanan kısa karşılaştırma bize kentlerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasıyla öğrenci dostu üniversite kentleri sıralamasının birbiriyle yakından alakalı olduğunu göstermektedir. Öğrenci dostu üniversite kenti olabilmek, sosyo-ekonomik gelişmişlikle yakından alakalı olmakla birlikte, kendine has bir takım başka özellikleri de içinde barındırmaktadır. Coğrafi konumu, öğrenci sayısı, üniversitenin tarihçesi, akademik personel sayısı, halkın öğrenciye bakışı vb.

Harita 1: ÜNİAR Öğrenci Dostu Şehirler (2023)

Kaynak: Karadağ ve Yücel, 2023:8

Tablo 1: ÜNİAR Yıllara Göre Öğrenci Dostu Şehirler Sıralaması

Sıra	Şehir	2023 Memnuniyeti		2022 Memnuniyeti			2020 Memnuniyeti		
		Ortalama	Düzye	Sıra	Ortalama	Düzye	Sıra	Ortalama	Düzye
1	Eskişehir	91	A+	1	93	A+	1	90	A+
2	Ankara	89	A+	2	90	A+	2	89	A+
3	Çanakkale	88	A+	4	89	A+	4	87	A+
4	Aydın	87	A+	7	88	A+	7	85	A+
5	Muğla	86	A+	5	89	A+	10	84	A
6	Antalya	85	A+	3	89	A+	3	88	A+
7	Edirne	85	A+	8	87	A+	6	86	A+
8	Samsun	85	A+	16	84	A	19	81	A
9	İstanbul-Asya	84	A	6	88	A+	5	86	A+
10	Manisa	84	A	19	82	A	24	78	B
65	Iğdır	39	FF	75	38	FF	74	43	FF
66	Yozgat	37	FF	76	35	FF	76	40	FF
67	Şırnak	33	FF	77	35	FF	81	33	FF
68	Bayburt	32	FF	78	34	FF	77	38	FF
69	Muş	30	FF	79	34	FF	78	38	FF
70	Bingöl	27	FF	81	32	FF	80	36	FF
71	Hakkari	25	FF	82	29	FF	82	32	FF

Kaynak: Karadağ ve Yücel, 2023:8-9

Araştırma sonuçları incelendiğinde ortaya çıkan dikkate değer bir başka nokta ise, 2023 yılı sıralamasında ilk 10 da yer alan kentlerin belediye başkanlarının (Samsun ve Manisa dışında) Cumhuriyet Halk Partisi'nden (Millet İttifakı) seçildiğidir. Eskişehir, Çanakkale, Aydın, Muğla ve Edirne belediye başkanlarının hem 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde hem de öncesindeki 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde seçilmiş aynı siyasi partiden ve aynı kişiler olması dikkat çekicidir. Sosyal demokrat, merkez sol ve Atatürkçülük siyasal ideolojilerinden gelen bu belediye başkanlarının neredeyse 10 yıl ve üzeri süredir görev yapıyor olması ve öğrenci kentleri sıralamasında en başlarda bulunması arasında anlamlı bir ilişki olduğu gerçeği yadsınamaz.

Öte yandan yukarıda bahsedilen öğrenci dostu kentler sıralamasında üst sıralarda yer alan kentler arasında başka temel benzerliklerin ve farklılıkların olduğundan da bahsetmek mümkündür. Örneğin Ankara ve İstanbul, nüfus ve üniversite sayısı bakımından en büyük kentlerken, yaşam maliyeti diğer öğrenci dostu kentlere kıyasla

daha yüksektir. Antalya, Muğla ve Aydın'ın aynı zamanda turizm ve sahil kenti olması öğrenciler açısından diğer kentlere göre daha caziptir. Eskişehir, Ankara ve İstanbul'un yüksek hızlı tren güzergâhında bulunuyor olması ve Türkiye'nin diğer kentlerine ulaşım bağlantısının kolaylığı bir diğer önemli tercih sebebi olarak sayılabilir. İstanbul ve Ankara'nın köklü tarihe sahip, akademik başarısı yüksek üniversitelere ev sahipliği yapıyor olması ve birçok alanda iş imkânının bulunması, öğrenciler açısından tercih önceliğine sebebiyet veren diğer etkenlerdir. Bu benzerlik ve farklılıkları çoğaltmak mümkündür.

65 yıllık akademi ve üniversite geleneğine sahip olan Eskişehir, hem coğrafi konum itibarıyla, hem de sosyal, kültürel ve ekonomik imkânların genişliği sayesinde üniversite öğrencileri açısından Türkiye'nin en cazip kentlerinin başında gelmektedir. Eskişehir'in sahip olduğu avantajlar ve potansiyeller, sadece üniversite öğrencilerine değil; işçi, memur ve emekli başta olmak üzere toplumun tüm kesimleri için yaşanabilir bir kent ortamı sunmaktadır.

Keyman ve Lorosdağı'nın "Sekiz Kentin Hikâyesi: Türkiye'de Yeni Yerellik ve Yeni Orta Sınıflar" kitabında da belirttiği üzere, Eskişehir'in kentsel gelişim alanındaki başarısı, tarihsel olarak farklı kültürleri bir arada tutan hoşgörölü ve anlayışlı kozmopolit toplumsal yapısının yanında, özellikle 2000 yılı sonrasında kentteki üniversitelerin etkisi ve öğrenci kenti olgusunun yaptığı olumlu etkilerdir (Keyman ve Lorosdağı, 2020).

2.4. Eskişehir'de Yerel Yönetimlerin Stratejik Planlarının Üniversite ve Kentsel Gelişme Ekseninde Değerlendirilmesi

Belediye Kanunu'nun 13. Maddesine göre, "Herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir." Bu madde, hemşerilere belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları tanımaktadır. Üniversite öğrencileri de ikamet ettikleri beldede hemşeri statüsüne

sahiptir. Bu nedenle, belediye kanununda yer alan hemşeri hukukundan yararlanma hakkına sahiptirler. Belediye kanununda yer alan hemşeri hukuku, üniversite öğrencilerine birçok hak ve hizmet sunmaktadır. Bu hak ve hizmetler, üniversite öğrencilerinin yaşadıkları kentte daha aktif bir şekilde yer almalarını ve kentle daha güçlü bağlar kurmalarını sağlar.

Büyükşehir Belediye Kanunu'nda kentsel gelişme ve üniversite ilişkisi de önemli bir yer tutmaktadır. Kanunda yer alan maddeler, büyükşehir belediyelerinin üniversitelerle iş birliği yaparak kentsel gelişmeyi teşvik etmesine imkân sağlamaktadır. Üniversiteler ve belediyeler kentin ve kent halkının menfaatleri doğrultusunda ortaklaşa araştırma, geliştirme, eğitim, danışmanlık faaliyetleri ve kültür ve sanat etkinlikleri yapabilmektedir. Belediyelerin üniversitelerle iş birliği yapmalarını teşvik edecek çeşitli teşvik ve programlar da mevcuttur. Öte yandan, bu kentsel işbirliğinde, kentsel kamusal yararın etkin ve verimli şekilde gerçekleştirilebilmesinin en önemli yol haritalarından birisi de stratejik planlardır.

Yerel yönetimlerde stratejik planların amacı ve önemi, kentin vizyonunu, misyonunu, hedeflerini, stratejilerini ve eylemlerini belirlemek, kentin kaynaklarını etkin ve verimli bir şekilde kullanmak, kentin sorunlarına çözüm üretmek, kentin paydaşları arasında işbirliği ve katılımı sağlamak, kentin rekabet gücünü ve yaşam kalitesini artırmak olarak özetlenebilir. Yerel yönetimlerde stratejik planlama, kentin mevcut durumunu analiz etmek, kentin geleceğini öngörmek, kentin potansiyelini ortaya çıkarmak için bir yöntemdir. Yerel yönetimlerde stratejik planlama, kentin sürdürülebilir kalkınmasına, sosyal adaletine, kültürel zenginliğine, çevresel korumasına katkıda bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Eskişehir'in kentsel gelişiminde önemli aktörlerden olan Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, Eskişehir Odunpazarı Belediyesi ve Eskişehir Tepebaşı Belediyelerinin güncel stratejik planlarında üniversite ve kentsel gelişme ilişkisi incelenecektir.

2.4.1. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik planında (eskisehir.bel.tr, 2023) üniversite ve kent ilişkisinin önemine ve faydalarına vurgu yapılmakta, Eskişehir'in üniversite kenti olma potansiyeli ve avantajları anlatılmaktadır. Ayrıca, üniversite ve kent arasındaki ilişkinin geliştirilmesi için sınırlı hedefler, stratejiler ve eylemler belirtilmektedir. Planda Eskişehir'deki üç büyük üniversitenin mevcut potansiyellerinden belediye hizmetlerinin geliştirilmesi noktasında daha fazla yararlanılması gerektiği ve bu doğrultuda işbirliklerinin sürekli hale getirecek mekanizmalar kurulması gerekliliği dikkati çeken bir ifadedir. Öte yandan, stratejik planda bu potansiyeller karşısında hangi birimler tarafından hangi somut adımların atılacağı konusunda belirsizlik mevcuttur. Kentteki üç üniversitede eğitim almakta olan yaklaşık 70bin üniversite öğrencisinin, ihtiyaçları ve sorun alanlarıyla ilgi ayrı bir yaklaşım ise bulunmamaktadır. Stratejik plandaki bu eksiklikler üniversite ve kentsel gelişme ilişkisinin yeterince dikkate alınmadığını göstermektedir.

2.4.2. Eskişehir Odunpazarı Belediyesi

Eskişehir Odunpazarı Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planında (odunpazari.bel.tr, 2023) üniversite ve kentsel gelişim konusunda doğrudan veya dolaylı herhangi bir yaklaşım bulunmamaktadır. Planda sadece kentteki üniversiteler GZFT analizi içerisinde fırsat olarak görünürken stratejik amaçlar, hedefler, faaliyet ve projeler içerisinde açıkça yer almamaktadır. Benzer durum kentteki veya belediye sınırları içindeki üniversite öğrencilerine yönelik herhangi bir stratejik amaç ve hedef olmaması noktasında da görülmektedir.

2.4.3. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi

Eskişehir Tepebaşı Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planında (tepebasi.bel.tr, 2023) Anadolu Üniversitesinin ve Eskişehir Teknik üniversitesinin belediye sınırları içerisinde olduğu vurgulanmıştır. Bununla beraber belediye sınırlarındaki genç nüfusun fazlalığından bahsedilmektedir. Üniversite öğrencilerine yönelik gençlik merkezlerinin varlığı iç değerlendirmede güçlü yanlardan sayılmaktadır. Tepebaşı bölgesinin öğrenciler için avantajlı bir bölge olması da iç değerlendirmede fırsat olarak sayılmıştır. Sosyal ve kültürel belediyecilik adına sürdürülebilir projeler üretme amacıyla ve Eskişehir’de yaşayan gençleri geleceğe hazırlamak hedefiyle belediye sınırları içerisindeki iki üniversite ile işbirlikleri yapılacağından bahsedilmektedir. Bu kapsamda yine belediyeye ait üç gençlik merkezinde, üniversite öğrencilerini de kapsayacak şekilde sosyal, kültürel hizmetlerin sunulmakta olduğuna değinilmiştir. Toplamda 5 stratejik amacın, 52 stratejik hedefin ve 162 performans göstergesinin içerisinde üniversiteye ve üniversite öğrencilerine yönelik yaklaşımlar yukarıda bahsedilenlerle sınırlıdır.

2.5. Eskişehir’de Üniversitelerin Stratejik Planlarının Üniversite ve Kentsel Gelişme Ekseninde Değerlendirilmesi

Üniversitelerin stratejik planları yapmaktaki amaçları, üniversitelerin vizyon, misyon, değerler ve hedeflerini belirlemek, akademik faaliyetlerini ve kurumsal performanslarını geliştirmek, paydaş beklentilerini karşılamak, kaynaklarını etkin ve verimli kullanmak, rekabet güçlerini artırmak ve ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlık ve prestij kazanmaktır. Üniversiteler, stratejik planlarını hazırlarken, mevzuat, üst politika belgeleri, yükseköğretim sektörü analizi, kuruluş içi analizi, paydaş analizi ve GZFT analizi gibi çeşitli araçlardan yararlanmaktadır. Stratejik planlar, üniversitelerin kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerini, bunlara ulaşmak için izleyecekleri stratejileri ve eylemleri, göstergeleri, sorumlulukları ve kaynak ihtiyaçlarını içermektedir. Çalışma

kapsamında Eskişehir’de bulunan üç üniversitenin güncel stratejik planları, üniversite ve kentsel gelişme bağlamında incelenmiştir.

2.5.1. Anadolu Üniversitesi

Eskişehir Anadolu Üniversitesi 2024-2028 dönemi stratejik planında kent ve üniversite ilişkisi ile ilgili aşağıdaki hususlardan bahsedilmektedir (sgdb.anadolu.edu.tr, 2023):

- Üniversitenin kentin sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel gelişimine katkı sağlamak için paydaşlarla iş birliği yapması.
- Üniversitenin kentleşme ve sosyal hizmet alanlarında eğitim, araştırma ve uygulama faaliyetlerini geliştirmesi.
- Üniversitenin kent yönetimi, kent planlaması, kent kültürü ve kent kimliği gibi konularda bilimsel çalışmalar yapması ve politika önerileri sunması.
- Üniversitenin kentteki kültürel mirasın korunması, tanıtılması ve yaşatılması için projeler üretmesi.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi 2024-2028 dönemi stratejik planında, bu çalışmanın konusuyla ilgili olarak üniversite öğrencileri ve kent arasındaki ilişkiler konusunda da aşağıdaki hususlardan bahsedilmektedir (sgdb.anadolu.edu.tr, 2023):

- Üniversite öğrencilerinin kent kültürüne katılımını artırmak için sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikler düzenlemek.
- Üniversite öğrencilerinin kentteki sosyal sorumluluk projelerine katkı sağlamak için gönüllülük programları oluşturmak.
- Üniversite öğrencilerinin kentteki ekonomik, ticari ve endüstriyel faaliyetlere katılımını sağlamak için işbirliği ve staj imkânları sunmak.
- Üniversite öğrencilerinin kentteki ulaşım, konaklama, sağlık ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için altyapı ve hizmetleri iyileştirmek.

Stratejik planda yer alan GZFT analizine göre, üniversitenin yerel yönetimlerin sahne ve salonlarını kullanabiliyor olması dış çevre fırsatı olarak belirtilmiştir. Eskişehir'in toplumsal yaşama katkı sunmayı hedefleyen projeler ve projeleri yaşama geçirme potansiyeli olan kamu, özel sektör ve STK'lar açısından avantajlı bir kent olması da fırsatlar arasında sayılmaktadır. Eskişehir'in coğrafi konumu, kent içinde ulaşımın ve şehirlerarası ulaşımın kolaylığı üniversiteye avantaj sağlamaktadır. Öte yandan, üniversitenin gerçekleştirdiği etkinlik sayılarının pandemi ve ekonomik tasarruf tedbirleri nedeniyle giderek azalması ise üniversitenin kentle olan toplumsal bağını zayıflatması bir tehdit olarak görülmüştür. Ayrıca artan öğrenci sayısına paralel olarak üniversitenin fiziki donatılarının ihtiyaçları karşılayamaması noktasında bir zayıflık olduğundan bahsedilmiştir (sgdb.anadolu.edu.tr, 2023:55-56).

2.5.2. Osmangazi Üniversitesi

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi 2023-2027 Stratejik Planında üniversite ve kent ilişkisine dair şu konulara değinilmiştir (strateji.ogu.edu.tr, 2023):

- Üniversitenin kentin sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel gelişimine katkı sağlamak için paydaşlarla iş birliği yapması.
- Üniversitenin kentle bütünleşen, yaşayan ve yaşatan bir kampüs oluşturması.
- Üniversitenin kentteki diğer eğitim kurumlarıyla ortak projeler geliştirmesi.
- Üniversitenin kentteki sanayi, ticaret, kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla araştırma, geliştirme, inovasyon ve danışmanlık faaliyetleri yürütmesi.
- Üniversitenin kentteki kültürel, sanatsal, sportif ve sosyal etkinliklere katılımını artırması.
- Üniversitenin kentteki sorunlara çözüm üretmek için bilimsel çalışmalar yapması.

Planda üniversite öğrencileri ve kent arasındaki ilişkiler bağlamında belirtilen hususlar ise şunlardır (strateji.ogu.edu.tr, 2023):

- Üniversitenin öğrencilerine kentle bütünleşme, sosyal sorumluluk ve gönüllülük fırsatları sunması.
- Üniversitenin öğrencilerinin kentteki kültürel, sanatsal, sportif ve sosyal etkinliklere katılımını teşvik etmesi.
- Üniversitenin öğrencilerinin kentteki sorunlara duyarlı olmalarını ve çözüm üretmelerini sağlaması.
- Üniversitenin öğrencilerinin kentteki iş ve staj olanaklarından yararlanmalarını kolaylaştırması
- Üniversitenin öğrencilerinin kentteki yaşam kalitesini artırmak için katkıda bulunmalarını beklemesi

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi 2023-2027 Stratejik Planında yer alan GZFT analizine göre, üniversite ve kent hakkında şu tespitlere yer verilmiştir (strateji.ogu.tr, 2023: 57-60):

- Üniversitenin güçlü yönleri: Akademik kadro kalitesi, araştırma altyapısı, kampüs imkânları, kentle iş birliği, uluslararası ilişkiler, sosyal sorumluluk projeleri.
- Üniversitenin zayıf yönleri: Öğrenci memnuniyeti, kurumsal iletişim, kurum kültürü, yönetim sistemi, mali kaynaklar, eğitim-öğretim kalitesi.
- Üniversite için fırsatlar: Yükseköğretimde reform, kentteki sanayi ve ticaret potansiyeli, kentteki kültürel ve sosyal etkinlikler, kentteki diğer eğitim kurumlarıyla iş birliği, kentteki kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği.
- Üniversite için tehditler: Yükseköğretimde rekabet, kentteki trafik ve ulaşım sorunları, kentteki çevre sorunları, kentteki güvenlik sorunları, kentteki sosyo-ekonomik sorunlar.

- Kentin güçlü yönleri: Tarihi ve kültürel miras, sanayi ve ticaret gelişmişliği, sosyal ve kültürel yaşam, ulaşım ve altyapı, üniversite ve kent iş birliği, kent yönetimi
- Kentin zayıf yönleri: Nüfus yoğunluğu, çevre kirliliği, trafik ve ulaşım sorunları, sosyo-ekonomik sorunlar, kent planlaması, kent güvenliği.
- Kent için fırsatlar: Üniversite ve kent iş birliği, kentteki sanayi ve ticaret potansiyeli, kentteki kültürel ve sosyal etkinlikler, kentteki diğer eğitim kurumlarıyla iş birliği, kentteki kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği.
- Kent için tehditler: Yükseköğretimde rekabet, kentteki trafik ve ulaşım sorunları, kentteki çevre sorunları, kentteki güvenlik sorunları, kentteki sosyo-ekonomik sorunlar.

2.5.3. Eskişehir Teknik Üniversitesi

2018 yılında kurulan Eskişehir Teknik Üniversitesi'nin güncelleştirilmiş 2023-2025 stratejik planında üniversite ve kent ilişkisi üç başlık altında değerlendirilmiş gözükmetedir (eskisehir.edu.tr, 2023):

- ESTÜ'nün Eskişehir'in tarihi, kültürel, sanatsal, turistik ve ekonomik değerlerine katkısı: ESTÜ, Eskişehir'in tarihi mirasını korumak, kültürel ve sanatsal zenginliğini artırmak, turizm potansiyelini geliştirmek ve ekonomik kalkınmasına destek olmak için çeşitli projeler yürütmektedir. Örneğin, ESTÜ, Eskişehir'in simgesi olan lületaşının işlenmesi, tanıtılması ve pazarlanması konusunda çalışmalar yapmakta, Eskişehir'in UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı'na dahil edilmesine katkı sağlamakta, Eskişehir'in gastronomi, müzik, sinema, tiyatro, edebiyat ve el sanatları alanlarında gelişimine destek vermektedir. Ayrıca, ESTÜ, Eskişehir'in sanayi, ticaret, ulaşım, enerji, sağlık, tarım, hayvancılık, çevre, eğitim ve istihdam gibi alanlarda ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmekte, bu alanlarda araştırma, geliştirme, danışmanlık, eğitim ve hizmet sunmaktadır.

- ESTÜ'nün Eskişehir'in sosyal hayatına katkısı: ESTÜ, Eskişehir'in sosyal hayatına da katkıda bulunmaktadır. ESTÜ, öğrencilerine, akademik ve idari personeline, mezunlarına ve Eskişehir halkına yönelik çeşitli sosyal, kültürel, sportif ve sanatsal etkinlikler düzenlemekte, bu etkinliklere katılımı teşvik etmektedir. Örneğin, ESTÜ, Eskişehir'in yerel ve ulusal festivallerine, fuarlarına, kongrelerine, sempozyumlarına, panellerine, konferanslarına, sergilerine, konserlerine, tiyatro oyunlarına, film gösterimlerine, yarışmalarına, kampanyalarına, sosyal sorumluluk projelerine ve diğer etkinliklerine destek vermektedir. Ayrıca, ESTÜ, Eskişehir'in sosyal sorunlarına duyarlı, çözüm odaklı, katılımcı, gönüllü, paylaşımcı, dayanışmacı, hoşgörülü, demokratik, laik, çağdaş ve evrensel değerlere sahip bir toplum oluşmasına katkı sağlamaktadır.

- ESTÜ'nün Eskişehir'in fiziki çevresine katkısı: ESTÜ, Eskişehir'in fiziki çevresine de katkıda bulunmaktadır. ESTÜ, Eskişehir'in kent planlaması, kent estetiği, kent mobilyaları, kent peyzajı, kent ulaşımı, kent altyapısı, kent güvenliği, kent sağlığı, kent temizliği, kent yeşili, kent suyu, kent havası, kent iklimi, kent enerjisi, kent atığı, kent gürültüsü, kent ışığı, kent kültürü, kent kimliği ve kent markası gibi konularda araştırma, tasarım, uygulama, denetim, eğitim ve hizmet sunmaktadır. Ayrıca, ESTÜ, Eskişehir'in doğal ve kültürel varlıklarını korumak, geliştirmek ve tanıtmak için çeşitli projeler yürütmektedir.

Planda GZFT analizi kapsamında ise; belediyeler, STK vb. toplum katmanlarının üniversite ile iş birliği kültürünün düşük olması, kampüsün 24 saat yaşanabilir olmaması, Kampüse ulaşımın güç olması, kampüs içi ve civarındaki sosyal ve kültürel olanakların yetersizliği üniversite-kent ilişkisinde zayıf yönleri oluşturmaktadır (eskisehir.edu.tr, 2023: 66-67).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE/ÖĞRENCİ KENTİNE YÖNELİK ESKİŞEHİR İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Konusu

Öğrenci kenti kavramının ilk önce ne zaman kullanıldığıyla ilgili net bir bilgi bulunmamakla beraber kavramın zaman içerisinde organik bir biçimde oluştuğu varsayılmaktadır. Öğrenci kenti kavramının kuramsal temelleri ise kentleşme ve eğitim politikalarıyla da yakından ilgilidir. Kentin değişim ve dönüşümü, işlevleri, sorunları, kimliği, yaşam biçimi ve mimarisi yanında ülkenin yükseköğrenim ve gençlik politikaları da öğrenci kentlerinin çözümlenip incelenmesinde önemli rol oynamaktadır. Kentleşme ve üniversiteler arasındaki ilişkinin mekâna yansımaları olarak kabul edebileceğimiz öğrenci kentlerinin gerek dünya üzerindeki örneklerinde gerekse de Türkiye’de fiziki, ekonomik ve sosyal etkileri son yıllarda çok fazla tartışılan konulardan birisi olmuştur. Bu yansımaların üniversite öğrencileri tarafından algılanışı ve davranışlara yansımaları ise çok fazla üzerinde durulan bir konu değildir. Araştırma, bir öğrenci kenti olan Eskişehir’e başka yerlerden gelen öğrencilerin Eskişehir’in öğrenci kenti kimliğine etkilerini, kentteki gündelik yaşam pratikleri ve kente dair görüşlerini belirlemeye yöneliktir.

3.2. Araştırmanın Önemi

Eskişehir kentinin tarım kentinden sanayi kentine, sanayi kentinden de öğrenci kentine evrilme sürecindeki sosyal, ekonomik, kültürel, mekânsal ve siyasal özelliklerinin, kentsel gelişme ve kentsel dönüşüm pratiklerinin hem neoliberal politikalar, hem de Türkiye’deki kentleşme ve üniversite politikaları ışığında ele alınması çalışmaya özgün bir değer katmaktadır. Bu durum, Eskişehir özelinde üniversite,

kentsel gelişme, mekân, üniversite öğrenciliği konularının birlikte ele alınarak, öğrenci kenti kimliği esasında nitel olarak analiz edilmesi gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırmanın dayandığı yaklaşım ve araştırma modelinin, ilerleyen zamanda Türkiye'nin diğer öğrenci kentlerinde yapılabilecek benzer çalışmalara rehber olacağı ümit edilmektedir.

3.3. Araştırmanın Amacı

Kente başka bir kentten/kasabadan/köyden göç yoluyla gelen bireylerin yeni kentteki toplumsal ve bireysel varoluşları, günlük yaşam pratikleri, davranış ve düşünce şekilleri yeni geldikleri kentin toplumsal ve çevresel/kentsel şartlarından etkilenecek eskiye göre farklılaşmaktadır. Bu toplumsal gruplar içerisinde “eğitim göçü” olarak adlandırabileceğimiz yoğun bir hareketliliği gerçekleştiren üniversite öğrencilerinin olduğu da bir gerçektir. Bu gerçeklik zamanla Türkiye’de de bazı kentlerin “üniversite kenti” veya “öğrenci kenti” şeklinde tanımlanmalarına neden olmuştur.

Neoliberal kentleşme, eleştirmenler tarafından sosyal eşitsizlikleri artırma, toplumsal dışlanmayı güçlendirme ve kentsel yaşam kalitesini düşürme gibi çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Neoliberal kentleşme sürecinde kentlerin ticaret ve yatırım odaklı olarak yeniden şekillendirilme etkisi, zaman içerisinde üniversiteler ve öğrenci yoğunluklu kentlerde de kendini göstermiştir. Kentlerin sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal özellikleri kimi zaman zorunlu politik kararlarla kimi zaman da kent tarihinin doğal akışı içerisinde değişime uğramıştır. Üniversiteler ve öğrencilerin, kentin ekonomik gelişmesinde mutlak bir aktör olacağı fikrinin ağır basması neticesinde, asli işlevleri olan rasyonel bilgi ve bilim üretmeden uzaklaşarak kenti kalkındırmak zorunda olan aktörler haline getirilmiştir. Bu durum öğrencileri bazı kentlerde kimi zaman pek de istenmeyen ama vaz da geçilemeyen toplumsal kesimler içerisinde dahil etmiştir.

Türkiye’de özellikle 1992 ve 2006 yılları üniversitelerin yoğun şekilde kurulduğu dönüm yılları olmuştur. 1980’lerden itibaren sıkça dillendirilen “Her ile bir üniversite, her ilçeye bir meslek yüksekokulu” politikası nicel anlamda nihayete erdirilmiştir. Bu süreçte ihmal edilen bir nokta ise kentlerin altyapısının buna hazır olup olmadıkları ve öğrencilerin üniversite tercihlerinde kentleri hangi açılardan ve neye göre tercih edecekleriydi. Temel misyonları araştırma, eğitim ve öğretim dışında kentin sosyal, ekonomik ve kültürel sermayesine de katkı yapan üniversiteler ve öğrencileri, bulundukları kentin tarihinden, coğrafi ve fiziki özelliklerinden, geçirdiği dönüşümden, sosyal sınıflarından, yerel siyaset dinamiklerinden bağımsız düşünülmemelidir. Bu bağlamda öğrencilerin üniversite seçiminde akademik bölüm tercihi dışında, üniversitenin bulunduğu kentin ve o kente dair algının çok önemli bir işleve sahip olduğu gözden kaçmaktadır. Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören ve başka kentlerden gelmiş öğrencilerin kenti algılarına yönelen bu çalışmanın amacı, öğrencilerin üniversite ve kent seçimindeki belirleyicileri ortaya çıkartarak, bir kentin öğrenci kenti olma niteliklerini öğrencilerin görüşleri, kıyaslamaları, yaşam pratikleri ve deneyimleri üzerinden tartışmaktır.

3.4. Araştırmanın Deseni

Çalışmada araştırma deseni olarak nitel araştırma desenlerinden olgubilimsel yani fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Olgubilim araştırmalarında veri kaynağı, çalışmanın odaklandığı olguyu yaşayan ya da söz konusu olguyu dışı vurabilecek yahut yansıtabilecek kişiler ya da gruplardır. Olgubilim çalışmalarında görüşme, temel veri toplama aracıdır. Olgularla ilgili anlamları ve yaşantıları ortaya çıkarmak üzere görüşmenin araştırmacılara sunduğu esneklikle etkileşim yoluyla irdeleme özelliğinin kullanılması lazımdır. Bunun yanı sıra araştırmacının mülakat yapılan bireylerle empati ve güvene bağlı bir etkileşim ortamı oluşturması önemlidir. Bu tür bir ortamda bireyler düşüncelerini dışı vurabilir. Olgubilim çalışmalarında görüşmeler uzundur. Yaşantıların

derinliğinin ortaya konması ve açıklanmasına yönelik olarak görüşülen kişilerle yoğun bir etkileşime girilmesi gerekmektedir. Kimi olgubilim araştırmalarındaysa birden çok görüşmenin yapılması gerekir. Bu durum da araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini artırmaktadır. Uzun görüşmelerle birden fazla seansa ihtiyaç duyan görüşmeler bulunduğu için örneklemin sınırlı kalması da doğal bir durumdur. Olgubilim çalışmalarında gözlem de genel olarak görüşmeleri desteklemek için tercih edilen bir veri toplama aracıdır. Olgubilim çalışmalarında veri analizi, yaşantılarla anlamları ortaya çıkarmaya yönelik olduğundan gerçekleştirilen analizde verinin kavramsallaştırılmasıyla olguyu tanımlayabilecek izleklerin ortaya çıkarılması gayreti bulunmaktadır. Neticeler betimsel bir anlatımla sunulur ve sık sık direkt olarak alıntılar verilmektedir. Ortaya çıkan temalarla örüntüler etrafında elde edilen bulgular açıklanmaktadır ve yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 71-72).

3.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsündeki fakültelerde eğitim görmekte olan, farklı kentlerden üniversite eğitimi için Eskişehir'e gelmiş üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini homojen kartopu örneklem yöntemiyle seçilmiş 25 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır.

Zincirleme yönlendirme örnekleme veya ağ örnekleme olarak da bilinen kartopu örnekleme, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan olasılıklı olmayan bir örnekleme tekniğidir. Homojen kartopu örnekleme ise benzer özelliklere veya deneyimlere sahip katılımcılara odaklanarak örneklemin hedef popülasyon içinde belirli bir alt grubu temsil etmesini sağlar (oregonstate.edu, 2010).

Homojen kartopu örneklem yöntemiyle seçilen katılımcılarla üç farklı oturumda yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş; daha sonra çözümlenmiştir. Kartopu örnekleme yönteminde bilim insanlarının bazen araştırmaya dâhil edeceği deneklere

ulaşmaları zordur, böyle olduğunda, araştırmaya elverişli bir ya da birkaç denek belirlenerek bunlardan sağlanan bilgilerden ya da önerilerden hareket edilmektedir ve öteki deneklere ulaşılmaktadır. Bulunan denekler vasıtasıyla aynı özelliklere sahip farklı deneklere de ulaşılabilmektedir (Gürbüz ve şahin, 2017, 133).

3.6. Araştırma Soruları

Alan araştırmasının temel amacı çerçevesinde şu sorulara cevap aranmaktadır:

- S1: Öğrencilerin kişisel özellikleri (cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm, memleket, aylık harcamaları ve ikamet ettikleri konut türü) hakkında bilgiler nelerdir?
- S2: Homojen bir kentsel grup olan üniversite öğrencilerine göre “kent” nedir?
- S3: Öğrencilerin Eskişehir’i tanımlama biçimleri nasıldır?
- S4: Başka kentlerden gelen öğrencilerin Eskişehir’i tercih sebepleri nelerdir?
- S5: Öğrenciler memleketleriyle Eskişehir’i kıyasladıklarında ne gibi farklar vardır?
- S6: Bir üniversite öğrencisi için Eskişehir’in avantajları ve dezavantajları nelerdir?
- S7: Üniversite öğrencileri kentteki diğer toplumsal kesimlerle veya kent içinde herhangi bir sorunla (ötekileştirme, ayrıştırma, baskı, menfaatler dolayısıyla kötüye kullanma, sosyal-mekânsal ayrışmaya maruz kalma vb.) karşılaşıyorlar mı?
- S8: Öğrencilerin gündelik yaşam pratikleri ve zaman geçirdikleri yerlerin tercihleri nasıl ve hangi koşullar altında şekillenmektedir?
- S9: Eskişehir’in kentsel gelişiminde en önemli aktörler kimlerdir?

S10: Öğrencilere göre Eskişehir sadece bir öğrenci kenti olmanın ötesinde yaşanabilir bir kent midir? Yoksa geçici bir misafirliğin mekânı mıdır? Öğrencilik süresi bittiğinde Eskişehir’de yaşamaya devam etmek isterler mi?

S11: Eskişehir ve kentle ilgili bazı önemli kavramlar, öğrencilere neler çağrıştırmaktadır? (Üniversite, kent, Eskişehir, kentsel gelişim, öğrencilik/öğrenci hayatı, üniversite kenti, Yılmaz Büyükerşen, Porsuk/Adalar Bölgesi, Üniversite Caddesi/Bağlar Caddesi, Hamamyolu Caddesi, Eskişehirspor)

3.7. Araştırmanın Yöntem ve Yaklaşımı

Alan araştırmasında öncelikle odak grup görüşmesinde sorulacak sorular oluşturulmuştur. Sonrasında nitel araştırma yöntemine uygun olarak hazırlanan sorular kartopu örneklem yöntemiyle seçilen kişilere yöneltilmiştir. Görüşme formunun eksiklerinin ve hatalarının sınanması, uygunluğunun test edilmesi amacıyla uzman görüşüne sunulmuş ve alan araştırmasından önce belirlenen bir grup üzerinde bir pilot uygulama da yapılmıştır.

Odak grup görüşmeleri özel olarak belirlenmiş veya odaklanılmış konular üzerinde, açık uçlu sorular veya beyin fırtınası gibi teknikler kullanılarak bazı ortak özelliklere sahip 4-12 arasında değişebilen katılımcı ve tartışma için sorular soran bir moderatörle yapılan görüşmelerdir (Hollander, 2004: 606; Gülcan, 2021: 97). Odak grup görüşmeleri, anket gibi katılımcıların tek başlarına katıldıkları bir eylem değildir. Başkalarının da bulunduğu topluluk içinde gerçekleşmektedir. Anketlerin yapaylığına karşın, odak gruplara katılanlar yaşadıkları toplumsal baskının bir türünü odak gruplarda hissederler. Diğer katılımcıların görüşlerine cevap olarak görüşlerini belirtirler ve dolayısıyla gerçek yaşamdaki düşüncelerini belirtmeye daha yakın olurlar. Böylece, insanların gündelik yaşamdaki ortak anlamlarını ve bireylerin gruptaki öteki insanlardan

etkilenme yollarını kavramaya yardım eder. Odak grup görüşmeleri, aynı konuya ilişkin çeşitli görüşleri anlamaya da uygundur. Odak grup görüşmeleri ayrıca doğaçlama özelliği ve katılımcılarca konuşmaların biçimlendirilmesi nedeniyle katılımcının gözünden bakmayı sağlamaktadır (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2021: 174-175; Kuş, 2012: 102). Ayrıca odak grup görüşmeleri, araştırmacıların, insanların günlük etkileşimde kullandıkları şakalar, kısa özlü olaylar ve tartışma gibi birçok farklı iletişim biçiminden faydalanmalarına da yardımcı olmaktadır (Kitzinger, 1995: 299).

Odak grup görüşmelerinde katılımcı sayısı az olduğundan istatistiksel bir analiz yapmak zordur. Bu nedenle, odak grup görüşmelerinin analizinde sayılardan çok kelimelere dikkat etmek gerekir. Görüşmelerin video veya ses kayıtlarının yapılması ve daha sonra bu kayıtların dökümlerinin yapılması analizi kolaylaştırmaktadır. NVIVO, MAXQDA gibi yazılımlar odak grup görüşmesi dökümlerini analiz etmeyi ve verileri kullanmayı kolaylaştıran kodlar oluşturmaktadır (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2021: 185-186). Programı kullanabilmek için kodlama oldukça önemli bir yere sahiptir. Kodların düzenli bir şekilde kodlanması ve planlı bir şekilde programın kullanılması analizin önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Aksu, 2021).

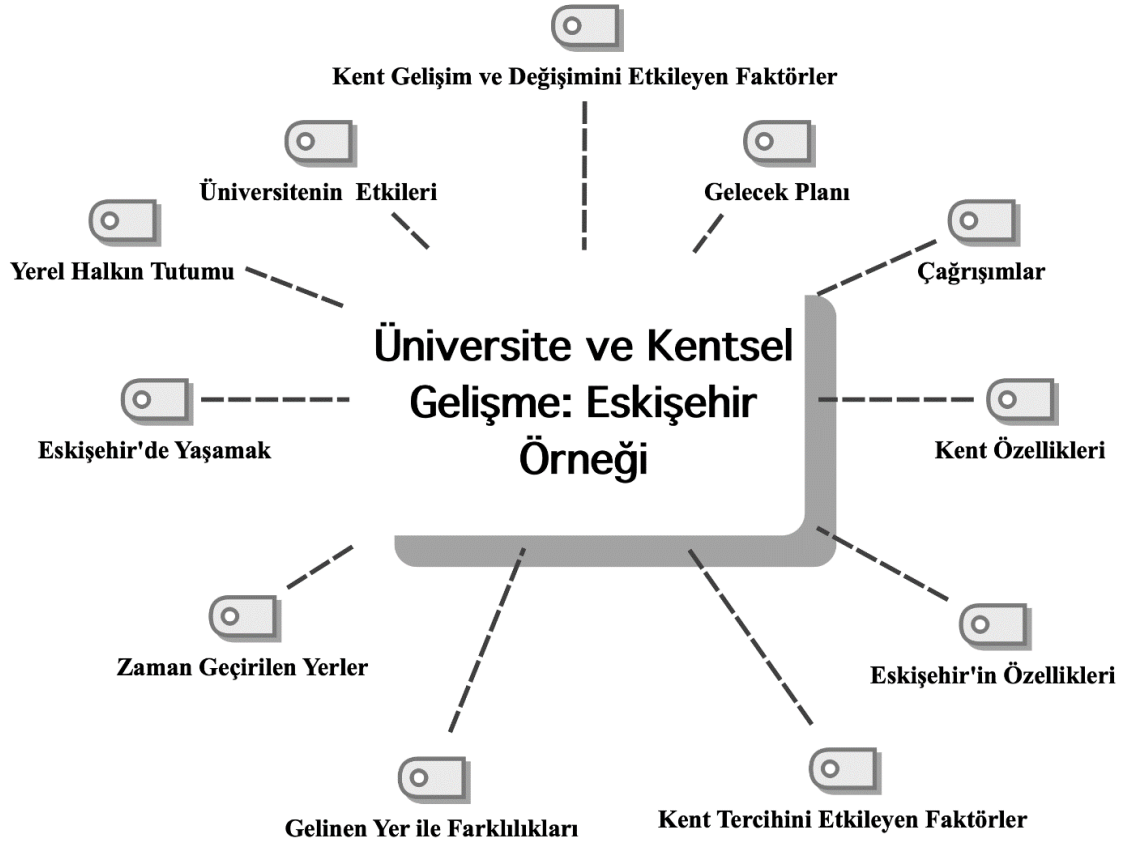
Görüşmeler sırasında katılımcılara toplam 11 başlık altında sorular sorulmuştur. Grup oturumları 3 ayrı grupta ve tarihlerde gerçekleştirilmiştir. Birinci odak grup görüşme 1 Nisan 2020 tarihinde 8 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. İkinci odak grup görüşme 10 Nisan 2020 tarihinde 8 kişinin katılımıyla yapılmıştır. Üçüncü ve son odak grup görüşme ise 6 Mayıs 2023 tarihinde 9 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmelerinin ilk ikisi pandemi öncesinde gerçekleştirilmiş olup son odak grup görüşmesi pandemi kısıtlamaları sonrasında gerçekleştirilmiştir.

Alan araştırması sırasında katılımcı gözlem tekniğinden de faydalanılmıştır. Alan araştırması bölümünde odak grup görüşmesi yoluyla ve gözlem tekniği ile veriler elde edilmiştir. Çalışmada not alma ve ses kayıt cihazı ile ulaşılan verilerin yorumlanmasında

MAXQDA yazılım programıyla analiz yapılmış ayrıca uzman görüşlerinden faydalanılmıştır. MAXQDA, araştırmacının nitel metinleri sistemli bir biçimde değerlendirmesine imkân veren yazılımdır (Yakut Çayır ve Sarıtaş, 2017: 526). Veriler sunulurken kimi nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla elde edilen veriler araştırmacı tarafından da yorumlanmıştır. Verilerin yorumlanması aşamasında nicel araştırmacıların birçoğu daha önceden geliştirmiş oldukları hipotezleri sınarken nitel araştırmacılar yeni kavramlar oluşturma ve kuramsal yorumların inşasını vurgulamak ile ilgilenmektedirler (Neuman, 2014: 23).

3.8. Araştırma Bulgularının MaxQuda Analizi ile Yorumlanması

Araştırma problemini açıklığa kavuşturmak için gerçekleştirilen görüşmelerden sağlanan veriler bu başlıkta verilmiştir. Araştırmaya toplam 25 kişi katılmıştır. Bu kişiler Ö1-Ö25 olarak kodlanmıştır. Araştırma Şekil 1’de görüldüğü gibi 11 tema altında toplanmıştır. Bu temalar; kent özellikleri, Eskişehir’in özellikleri, kent tercihini etkileyen faktörler, gelinen yer ile farklılıklar, zaman geçirilen yerler, Eskişehir’de yaşamak, yerel halkın tutumu, üniversitenin etkileri, kentin gelişim ve değişimini etkileyen faktörler, gelecek planı ve çağrışımlardır.

Şekil 1. Eskişehir Kentinin Kentsel Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler

3.8.1. Katılımcı Öğrenciler Hakkında Genel Bilgiler

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsündeki farklı fakültelerde eğitim görmekte olan üniversite öğrencileri arasından seçilerek, odak grup görüşmesi yapılan öğrencilere ait bilgiler aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildedir.

Tablo 2: Katılımcı Öğrenciler Hakkında Genel Bilgiler

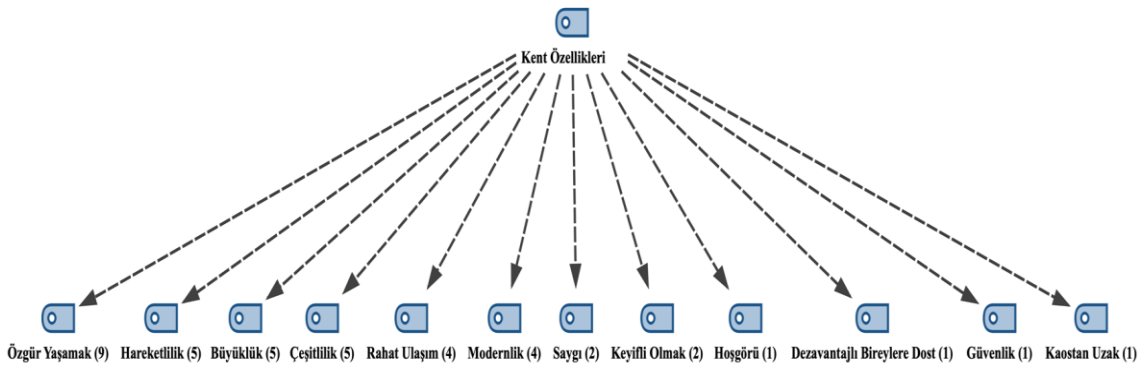
İsim	Yaş	Cinsiyet	Memleket	Fakülte	Aylık Harcama (TL)	Konut Tipi
Ö1	23	KADIN	ANKARA	İ.İ.B.F.	2.200	1+1 apart
Ö2	22	ERKEK	BURSA	İ.İ.B.F.	2.500	1+1 apart
Ö3	24	ERKEK	TOKAT	İ.İ.B.F.	3.500	2+1 daire
Ö4	20	KADIN	NİĞDE	İ.İ.B.F.	2.000	1+0 apart
Ö5	22	ERKEK	KAYSERİ	İ.İ.B.F.	3.200	2+1 apart
Ö6	26	ERKEK	MUŞ	TURİZM	2.000	1+1 daire
Ö7	21	ERKEK	KARABÜK	TURİZM	4.000	1+0 daire
Ö8	24	ERKEK	İSTANBUL	TURİZM	3.500	1+1 apart
Ö9	21	ERKEK	KÜTAHYA	İLETİŞİM	1.500	1+1 apart
Ö10	19	KADIN	İZMİR	İLETİŞİM	2.000	1+1 apart
Ö11	23	ERKEK	MERSİN	İLETİŞİM	7.500	3+1 daire
Ö12	23	ERKEK	SAMSUN	EDEBİYAT	2.500	1+1 apart
Ö13	21	ERKEK	ANKARA	EDEBİYAT	2.000	1+1 apart
Ö14	25	KADIN	KONYA	EDEBİYAT	3.000	2+1 daire
Ö15	24	ERKEK	MUĞLA	EDEBİYAT	5.000	3+1 daire
Ö16	22	KADIN	ARTVİN	EDEBİYAT	2.500	1+1 apart
Ö17	21	KADIN	ŞANLIURFA	SAĞLIK	7.000	1+0 apart
Ö18	22	KADIN	MALATYA	SAĞLIK	10.000	2+1 daire
Ö19	22	KADIN	İZMİR	SAĞLIK	11.000	1+1 apart
Ö20	26	ERKEK	KARAMAN	EĞİTİM	10.000	2+1 daire
Ö21	23	ERKEK	AYDIN	EĞİTİM	12.000	1+1 apart
Ö22	20	KADIN	SAKARYA	EĞİTİM	9.000	1+1 apart
Ö23	22	ERKEK	İSTANBUL	HUKUK	12.000	2+1 daire
Ö24	22	KADIN	İZMİR	HUKUK	11.000	3+1 apart
Ö25	21	KADIN	BARTIN	HUKUK	10.000	1+1 apart

Araştırma kapsamında görüşülen öğrencilerin tamamının barınma açısından devlet yurtları yerine evleri tercih ediyor olmasının altındaki sebep, yurtların uzun süreli barınmaya uygun şartlar taşıyor olmasıdır. Yurtlarda giriş-çıkış saati sınırlaması bulunması, toplu yaşamın gerektirdiği kısıtlayıcı kurallar ve kalabalık koğuş sistemi öğrencileri yoğun bir şekilde apart tabir edilen evlerde barınmaya yöneltmiştir. Artan öğrenci sayısı ve konut talebi karşısında müteahhitler ve inşaat firmaları, kolay ve hızlı çözümler üretmek adına müstakil evlerin bulunduğu arsalarla sağlıklı barınma özellikleri olmayan, 1+1 ve 1+0 apart daire tabir edilen yapılar inşa etmişlerdir. Kimi zaman da hâlihazırdaki geniş konutlar apart yapısına göre değiştirilmiştir. Bu durum öyle bir hal

almış bulunmaktadır ki kimi mahalleler birbirine bitişik şekilde yapılmış onlarca aparttan oluşmaktadır. Öğrenci gettosu olarak da nitelendirebileceğimiz bu kentsel doku ve yapı kendi içerisinde avantajlar ve dezavantajlar barındırmaktadır. Homojen nitelikte olan öğrencilerin bir arada olması, üniversiteye ve kent merkezine ulaşımının kolaylığı ve diğer konut türlerine göre uygun fiyatlı olmaları avantajlar iken, kalitesiz yapı malzeme kullanılmış olması, ses ve ısı yalıtımı yetersizliği, kullanışsızlık vb. durumlar apartların dezavantajlarını oluşturmaktadır. Öte yandan pandemi sonrası artan ekonomik kriz apart konut kiralarında ciddi miktarda yükselişe neden olmuştur. Bu durum karşısında önceden tek olarak kalan öğrencilerin büyük çoğunluğu ev arkadaşı arayışına girmek durumunda kalmıştır. Bununla beraber katılımcı öğrencilerin pandemi öncesine göre pandemi sonrasında aylık ortalama harcama meblağları da yaklaşık 3 kat artmış görünmektedir.

3.8.2. Kent Özellikleri Teması

Araştırma çerçevesinde üzerinde durulan temalardan ilki olan “Kent Özellikleri” temasıyla ilgili 12 farklı kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; hoşgörü, özgür yaşamak, rahat ulaşım, hareketlilik, büyüklük, çeşitlilik, saygı, keyifli olmak, dezavantajlı bireylere dost, modernlik, güvenlik ve kaostan uzaklıktır.

Şekil 2. Kent Özellikleri Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Kent Özellikleri temasında katılımcılar özgür yaşamakla alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentin yaşamlarının sorumluluklarını alabilecekleri yerler olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö7 ve Ö13 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Bana göre kent demek özgürlük ve rahatlık demek.” (Ö7)

“Bir kentte aradığım en önemli özellik o kentte kendim olabiliyor muyum? Rahatça yaşayıp rahatça davranabiliyor muyum?” (Ö13)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar hareketlilik ile ilgili ikinci sırada yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentin kalabalık ve canlı bir yaşantıya sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö3 ve Ö16 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Köyün, kasabanın sessizliğinden ve sıkıcılığından uzak hareketli, eğlenceli, sürekli koşturmaca içinde olunan büyük yerler” (Ö16)

“Kent deyince aklıma ilk gelen şeyler büyük ve kalabalık olması.” (Ö3)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar büyüklük ile ilgili üçüncü sırada yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentin büyük şehir özelliği taşıdığını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö8 ve Ö20 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kenti, çok sayıda ve her tür insanın bir arada yaşadığı büyük şehirler diye tanımlayabilirim.” (Ö8)

“Bana göre kent demek büyük olduğu kadar imkânları da fazla olan, farklı seçeneklerin olduğu bir yer demek.” (Ö20)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar çeşitlilikle alakalı dördüncü sırada yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentin aktivite yönünden çeşitlilik sağladığını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö15 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kent, nüfusun ve imkânların çeşitli ve fazla olduğu yerleşim yerleridir.” (Ö15)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar rahat ulaşım ile ilgili beşinci sırada yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentte insanların ihtiyaçlarına rahat erişim sağlayabilmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö1 ve Ö15 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kent denildiğinde, o kentte bir insan tüm ihtiyaçlarını kolayca karşılayabilmeli.” (Ö1)

“kent, nüfusun ve imkânların çeşitli ve fazla olduğu yerleşim yerleridir.” (Ö15)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar modernlik ile ilgili olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentlerin modern yaşam biçimine sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö18 ve Ö24 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Bana göre kent insanların özgürce, kimsenin kimseye müdahale etmediği, modern yerlerdir.” (Ö18)

“Bana göre kent ulaşım ve yaşam koşullarının modern olduğu yerlerdir.” (Ö24)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar saygı ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentlerde farklılıklara saygı duyulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö11 ve Ö12 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kent, herkesin herkese saygılı olduğu, kısıtlamaların olmadığı, sakin, keyifli bir yer benim tanımuma göre.” (Ö11)

“Kafamdaki kent tanımına gelirse olmazsa olmaz ilk şey saygı. İkincisi de güvenlik. Bir kentte insanlar güven içerisinde ve birbirine saygılı biçimde yaşamalıdır.” (Ö12)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar keyifli olmak ile ilgili görüşlerde de bulunmuştur. Katılımcılar kenti mutluluk ile eşleştirerek ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö4 ve Ö11 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kent demek rahatlık ve mutluluk demek bana göre.” (Ö4)

“Kent, herkesin herkese saygılı olduğu, kısıtlamaların olmadığı, sakin, keyifli bir yer benim tanımıma göre.” (Ö11)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar hoşgörü ile ilgili görüş de bildirmiştir. Katılımcılar kenti yaşantısı bakımından kapsayıcı ve hoşgörülü olarak nitelendirdiklerini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö17 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Bana göre kent insanların hoşgörülü olduğu, toplumsal baskının olmadığı özgür yaşanabilecek bir yer.” (Ö17)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar dezavantajlı bireylere dost olması ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar bir kentin dezavantajlı bireylere uygun koşullar sağlaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö14 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Bana göre kent kadınların, çocukların, yaşlıların, engellilerin rahatça yaşayabildikleri bir yer. Yani dezavantajlı kesimlerin sorun yaşamadan hayatlarını sürdürebildikleri yerler olmalı.” (Ö14)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar güvenlik ile ilgili olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar bir kentin güvenlik açısından korunaklı bir yer olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö12 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kafamdaki kent tanımına gelirsek olmazsa olmaz ilk şey saygı. İkincisi de güvenlik. Bir kentte insanlar güven içerisinde ve birbirine saygılı biçimde yaşamalıdır.” (Ö12)

Kent Özellikleri temasında katılımcılar kaostan uzaklık ile ilgili görüşler bildirmiştir. Katılımcılar kentlerin kaostan uzak yerler olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö9 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Bana göre kent kaostan ve karmaşadan uzak bir yer olmalı. Kentte yaşamak bunaltmamalı insanı” (Ö9)

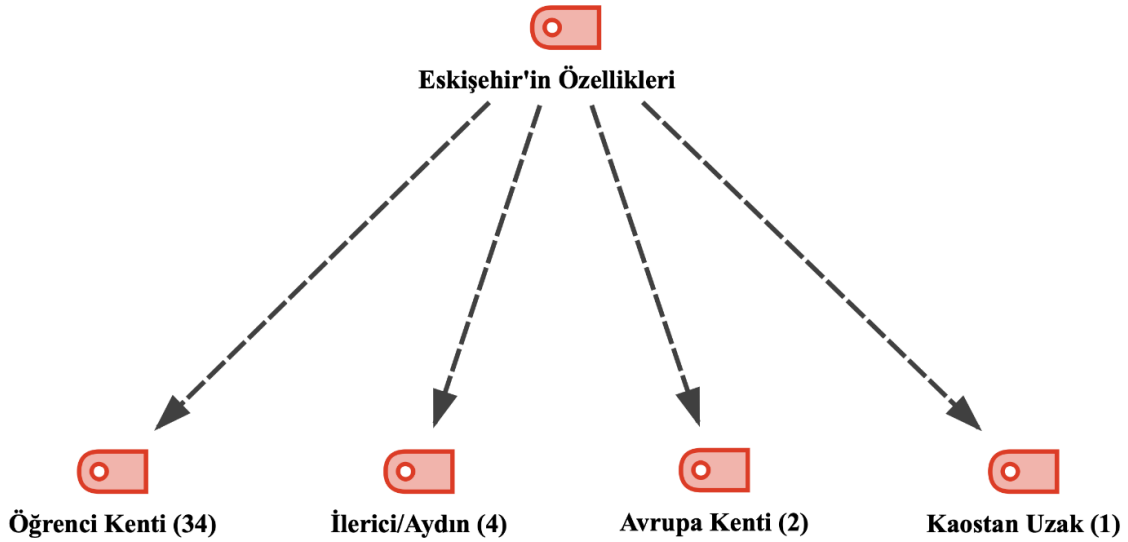
Öğrencilerin bir kenti tanımlama biçimleri özgürlük, hareketli yaşam, büyüklük ve çeşitlilik temelinde yoğunlaşmaktadır.

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
✓ Kent Özellikleri		
 Hoşgörü	1	
 Özgür Yaşamak	3	6
 Rahat Ulaşım		4
 Hareketlilik	2	3
 Büyüklük	2	3
 Çeşitlilik	3	2
 Saygı		2
 Keyifli Olmak		2
 Dezavantajlı Bireylere Dost		1
 Modernlik	3	1
 Güvenlik		1
 Kaostan Uzak		1

Tablo 3. Katılımcılara Göre Kent Özellikleri

3.8.3. Eskişehir’in Özellikleri Teması

Araştırma çerçevesinde üzerinde durulan temalardan birisi olan “Eskişehir’in Özellikleri” temasıyla ilgili 4 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; öğrenci kenti, ilerici/aydın, Avrupa kenti ve kaostan uzaklıktır.

Şekil 3. Eskişehir'in Özellikleri Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Eskişehir'in Özellikleri temasında katılımcılar öğrenci kentiyle alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar öğrencilere sunduğu imkânlar ve öğrenci nüfus yoğunluğu açısından Eskişehir'in öğrenci kenti olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö17 ve Ö25 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir de aslında küçük bir öğrenci metropolü gibi. Her yer öğrenci. Sokaklar, caddeler, dükkânlar, mekânlar hep öğrencilerle dolu” (Ö17)

“Eskişehir tam anlamıyla öğrenci kenti. Hem öğrenci nüfusu bakımından öğrenci sayısı fazla hem de öğrenciyle barışık bir şehir. 3 üniversite olması zaten bunun kantu.” (Ö25)

Eskişehir'in Özellikleri temasında katılımcılar ilerici/aydın olduğu yönünde de görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir'in çağdaş bir kent olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö14 ve Ö20 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Hem üniversite ve öğrenci kenti hem de sosyal demokrat bir kent. Eskişehir genel itibariyle genç nüfusun egemen olduğu bir yer.” (Ö14)

“Eskişehir kesinlikle büyük, çağdaş ve üniversite öğrencisi için avantajları çok olan bir kent. Bir genç için çok renkli ve eğlenceli diyebilirim. Sosyal yaşam koşulları İstanbul ve Ankara gibi kentlere göre çok daha iyi.” (Ö20)

Eskişehir’in Özellikleri temasında katılımcılar Eskişehir’in bir Avrupa kenti gibi olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in Avrupa kentine benzediğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö6 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Tam bir Avrupa kenti gibi. İnternette, filmlerde ve dizilerde gördüğümüz Avrupa kentlerine benziyor. Amsterdam ve Venedik’e benzetiyorum ben.” (Ö6)

Eskişehir’in Özellikleri temasında katılımcılar kaostan uzak olmasıyla ilgili görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in kaostan uzak bir kent olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö9 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

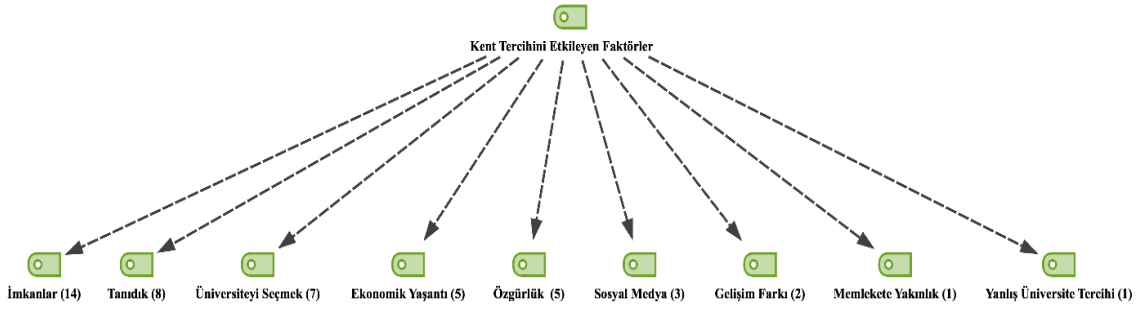
“Bana göre kent kaostan ve karmaşadan uzak bir yer olmalı. Kentte yaşamak bunalıtmamalı insanı” (Ö9)

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
▼ Eskişehir'in Özellikleri		
📍 Öğrenci Kenti	10	24
📍 İlerici/Aydın	2	2
📍 Avrupa Şehri	1	1
📍 Kaostan Uzak		1

Tablo 4. Katılımcılara Göre Eskişehir’in Özellikleri

3.8.4. Kent Tercihini Etkileyen Faktörler Teması

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan “Kent Tercihini Etkileyen Faktörler” temasına ait 9 farklı kod oluşturulmuştur. Bunlar; imkânlar, üniversiteyi seçmek, tanıdık, ekonomik yaşantı, özgürlük, gelişim farkı, sosyal medya, memlekete yakınlık ve yanlış üniversite tercihidir.

Şekil 4. Kent Tercihini Etkileyen Faktörler Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Kent Tercihini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar ilk sırada imkânlarla alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentin özgürlük ve erişim imkânları sebebiyle tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö3 ve Ö22 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Tercih ederken bilerek tercih ettim üniversiteyi. Ankara, İstanbul ve İzmir’e göre daha cazip öğrenci için. Hem ekonomik anlamda hem de ortam anlamında.” (Ö3)

“Eskişehir’de insanlar daha rahat, özgürlükçü ve kimse kimseye karışmıyor. Eskişehir’de istediğim gibi rahat yaşayabiliyorum. Bir kadın olarak Eskişehir benim için çok daha güvende hissettiğim bir kent. Bu sebeplerden dolayı Eskişehir’i bilerek ve isteyerek tercih ettim.” (Ö22)

Kent Tercihini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar tanıdıkların bulunması ve tanıdık tavsiyesiyle alakalı da görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’de yaşayan tanıdıkları sayesinde kentin olanaklarından haberdar olduklarını ve kent tercihlerinin bu şekilde belirlendiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö16 ve Ö20 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Akrabalarımızdan Eskişehir’de yaşayanlar var. Onlar sayesinde az çok bilgi vardı gelmeden önce. Hem akrabalarımın bulunması hem de öğrenci sayısının ve

öğrenciye yönelik imkânların çok olması ve üniversitenin kalitesi sebebiyle tercih ettim.”
(Ö16)

“Üniversiteyi ve kenti bilerek isteyerek seçtim. Önceden burada okuyan arkadaşlarım olduğu için onlardan olumlu yorumlar almıştım. Ayrıca birkaç kez geldim Eskişehir’e okula başlamadan önce gezme amaçlı.” (Ö20)

Kent Tercihini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar üniversiteyi seçmek ile ilgili olarak görüşler de bildirmiştir. Katılımcılar üniversitenin eğitim kalitesi nedeniyle Eskişehir’e geldiklerini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö15 ve Ö17 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Burayı tercih etme sebepim hem üniversitenin gelişmiş olması hem de kentin öğrenci kenti olmasıydı. Anadolu Üniversitesi çok köklü eski bir üniversite. Yerleşmiş bir yapısı ve düzeni var diye biliyordum.” (Ö15)

“Üniversitenin eğitim kalitesi, kentin öğrenciyle barışık olması, sosyal medyadan Eskişehir’le ilgili okuduklarım nedeniyle tercihlerimin arasında vardı. Anadolu Üniversitesi akademik anlamda çok gelişmiş bir üniversite.” (Ö17)

Kent Tercihini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar ekonomik yaşantı ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar büyük kentlere oranla yaşamın daha ucuz olmasından dolayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö3 ve Ö13 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Tercih ederken bilerek tercih ettim Anadolu Üniversitesini. Ankara, İstanbul ve İzmir’e göre daha cazip öğrenci için. Hem ekonomik anlamda hem de ortam anlamında. Abi ve ablalarımın duyuyordum büyük kentlerde okumanın ne kadar zor olduğunu.”
(Ö3)

“Dersler dışında ayrıca müzikle uğraşıyorum. Eskişehir bu açıdan da benim için ideal bir kent diye düşündüm. İstanbul’a maddi gücüm yetmezdi. Eskişehir hem ufak hem

de her şey elinin altında ve özgür olabildiğim bir yer. Başka bir dünya görmek, kendimi yetiştirmek ve fırsat bulursam sanatımı geliştirmek için geldim buraya.” (Ö13)

Kent Tercihini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar özgürlük ile ilgili olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in özgürlükçü bir kent olmasından dolayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö13 ve Ö22 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Üniversite hayatımı istediğim şekilde yaşayabileceğim bir kent olduğu için Eskişehir’i tercih ettim.” (Ö13)

“Eskişehir’de insanlar daha rahat, özgürlükçü ve kimse kimseye karışmıyor. Eskişehir’de istediğim gibi rahat yaşayabiliyorum. Bir kadın olarak Eskişehir benim için çok daha güvende hissettiğim bir kent. Bu sebeplerden dolayı Eskişehir’i bilerek ve isteyerek tercih ettim.” (Ö22)

Kent Tercihini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar sosyal medya ile ilgili olarak görüşler de bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in imkânlarından internet sayesinde bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö17 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Üniversitenin eğitim kalitesi, kentin öğrenciyle barışık olması, sosyal medyadan Eskişehir’le ilgili okuduklarım nedeniyle tercihlerimin arasında vardı. Son yıllarda instagram ve twitterda Eskişehir’le ilgili çok haber ve videoya rastlıyordum. Hepsinin içeriği çok olumlu şeylerdi” (Ö17)

Kent Tercihini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar gelişmişlik farkı ile ilgili olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in memleketlerinden daha gelişmiş olduğu için tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö9 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir’e gelmeden önce Kütahya’da yaşıyordum. Kütahya yerinde sayan bir kent. Büyük bir kasaba gibi. Ne bir adım ileri ne de geri gidiyor yıllardır. Aile ve mahalle baskısı bayağı fazla Kütahya’da. Yapabileceklerin çok sınırlı. Kendini geliştiremezsin kolay kolay bizim memlekette. İkisi kent arası 80 kilometre ama sanki farklı ülkeler gibi. Eskişehir’de insanlar daha özgürlükçü. Burada üniversite okumayı özellikle istedim.”
(Ö9)

Kent Tercihini Etkileyen Faktörler temasında bir katılımcı memlekete yakınlık ile ilgili görüş bildirmiştir. Katılımcı öğrenci, memleketine yakın olduğu için Eskişehir’i özellikle tercih ettiğini ifade etmiştir. Konu ile alakalı Ö1 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

“Aile bağları çok kuvvetli bir aileyiz. Özel günlerde, bayramlarda hep beraber olmaya gayret ederiz. Uzak kentlerden memlekete gidip gelmesi hem çok pahalı hem de yol çok uzun sürüyor. Memleketime yakın olması ve öğrenci kenti olması sebebiyle tercih ettim.” (Ö1)

Kent Tercihini Etkileyen Faktörler temasında bir katılımcı ise yanlış üniversite tercihi ile ilgili olarak görüş bildirmiştir. Katılımcı öğrenci, tercih aşamasında yanlış üniversite tercihi yaptığı için Eskişehir’e geldiğini ifade etmiştir. Konu ile alakalı Ö12 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

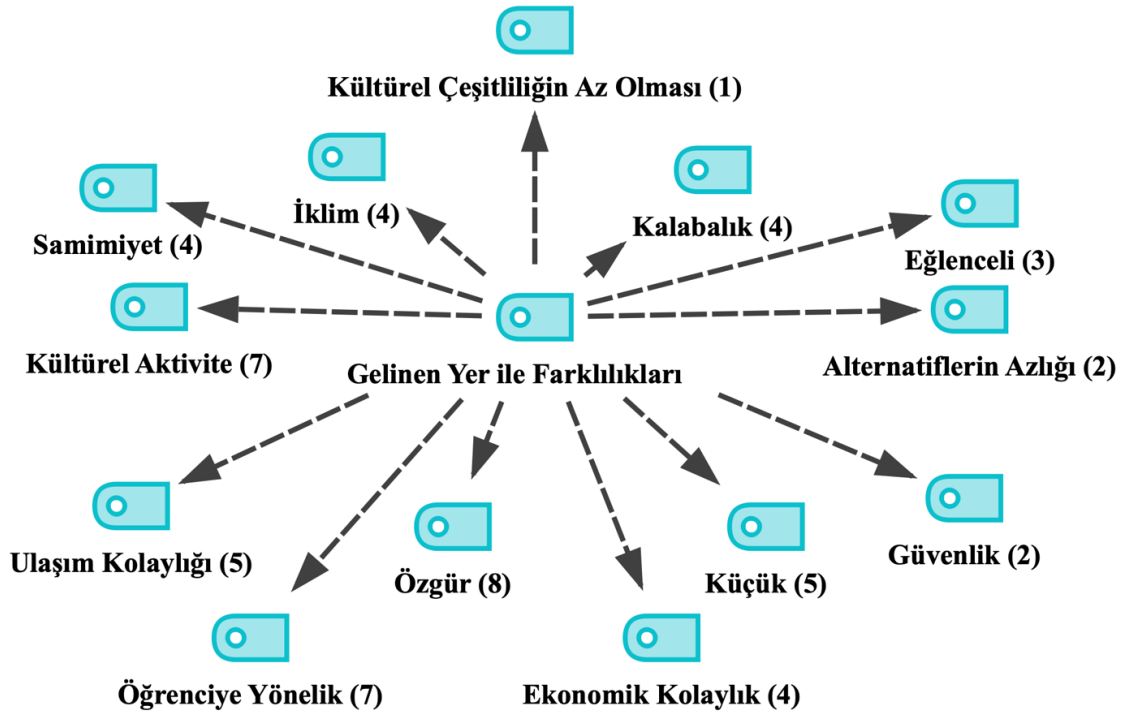
“İstanbul’u istiyordum üniversite için aslında fakat tercihleri yaparken hata yapmışım, kendimi Eskişehir’de buldum. Ama daha öncesinde gzmeye geldiğim ve sevdiğim bir yerdi. Pişman değilim.” (Ö12)

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
✓ Kent Tercihini Etkileyen Faktörler		
 İmkanlar	6	8
 Üniversiteyi Seçmek	2	5
 Tanıdık	4	4
 Ekonomik Yaşantı	2	3
 Özgürlük	2	3
 Gelişim Farkı		2
 Sosyal Medya	1	2
 Memlekete Yakınlık		1
 Yanlış Üniversite Tercihi		1

Tablo 5. Katılımcılara Göre Kent Tercihini Etkileyen Faktörler

3.8.5. Geline Yere ile Farklılıklar Teması

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan “Geline Yere ile Farklılıklar” temasına ait 13 farklı kod oluşturulmuştur. Bunlar; iklim, öğrenciye yönelik, küçük, güvenlik, kültürel aktivite, kalabalık, özgür, eğlenceli, alternatiflerin azlığı, kültürel çeşitliliğin az olması, ulaşım kolaylığı ve samimiyettir.

Şekil 5. Geline Yere ile Farklılıklar Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar ilk sırada özgürlükle alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar memleketleriyle kıyaslandığında Eskişehir'in daha özgürlükçü bir yer olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö14, Ö4 ve Ö17 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Konya genel itibariyle muhafazakâr ve kapalı toplum yapısına sahip bir kent. Dışarıdan gelen öğrencileri Eskişehir'deki gibi çok hoş karşılamıyorlar. Mesafeli ve tedirgin yaklaşıyorlar. Ekonomik ve nüfus olarak Eskişehir'den daha büyük Konya. Ama özgürlükler ve hayat kalitesi anlamında Eskişehir bence açık farkla birinci.” (Ö14)

“Niğde'den geldim. Eskişehir çok sosyal bir kent. Niğde öyle değil. Kapalı ve asosyal. İnsanlar baskın karakterli. Niğde'de hem halk hem de kentteki diğer aktörler genel olarak tutucu desem yanlış olmaz. Niğde'de Eskişehir'de olduğu gibi özgür hissedemiyorsunuz.” (Ö4)

“Eskişehir'e gelmeden önce Urfa'daydım. İklim olarak Eskişehir çok soğuk bizim memlekete kıyasla. Urfa Eskişehir'e göre daha tutucu ve kapalı bir şehir dışarıdan gelen öğrenciler için. Yani orada öğrenci olmak Eskişehir'e göre daha zor. Kültürel farklar da bayağı var. Eskişehir kolay uyum sağlanabilen, her şehirden insanın olduğu Avrupa kenti gibi.” (Ö17)

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar öğrenciye yöneliklikle alakalı ikinci sırada yoğun görüş bildirmiştir. Katılımcılar kıyaslama yaptıklarında Eskişehir'in öğrencilerin yaşamına çok daha uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö13 ve Ö25 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Ankara ile kıyaslandığında Eskişehir daha küçük ama burada öğrenciler çok daha göz önünde. Ankara'da da çok öğrenci var ama başkent özelliği ve klasik memur kenti imajı ön planda. Belli bir saatten sonra Ankara'da hayat bitiyor. Ama Eskişehir öyle değil. Gece-gündüz öğrenciden dolayı hayat devam ediyor.” (Ö13)

“Eskişehir’e gelmeden önce Bartın’da yaşıyordum. Eskişehir Bartın’a göre sosyal, ekonomik ve nüfus bakımından daha gelişmiş bir yer. Kültür ve eğitim seviyesi daha yüksek. Sosyal olanaklar ve imkânlar daha iyi. Eskişehir’in insanı öğrenciye karşı daha hoşgörülü ve yardımsever.” (Ö25)

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar kültürel aktivite ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in kültürel aktivitelerin çeşitliliği açısından daha zengin olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö16 ve Ö18 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir’e gelmeden önce Malatya’da yaşıyordum. Malatya’da üniversite öğrencisi için doğru düzgün hiçbir imkân yok diyebilirim. Abim Malatya’da okudu ve mezun oldu. Onun öğrencilik yaşamından bildiğim üzere bir öğrenci için hem üniversite içinde hem de kent içinde her şey kısıtlı diyebilirim. Büyükşehir olmasına rağmen hala sosyal ve kültürel açıdan Eskişehir’e kıyasla çok geride. Eskişehir’de imkânlar çok fazla ve uygun. Kendini geliştirme fırsatların daha çok bu kentte. Malatya özgür bir şehir değil bana göre.” (Ö18)

“Artvin’den geldim Eskişehir’e. Artvin’le kıyaslandığında çok güzel her açıdan. Eğlenceli. Hareketli. Dopdolu, sıkılmaya vakit bulamıyorum. Sosyal ve kültürel imkânlar çok fazla. Sinemalar, tiyatrolar, festivaller ve konserler hem çok fazla hem de öğrenci bütçesine uygun. Geçen yıl 10 liraya tiyatroya gitmiştik. Artvin küçük, sıkıcı ve sınırlı bir şehir. Eskişehir’e kıyasla tek artısı doğal güzellikleri.” (Ö16)

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar ulaşım kolaylığı ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar ulaşımın kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö8 ve Ö24 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“İstanbul’dan geldim. Eskişehir küçük İstanbul bence. Tek farkı deniz yok. İstanbul kadar büyük olmamasına rağmen insan çeşitliliği Eskişehir’de de var.

İstanbul’da yaşamak zor. Dershaneye gittiğim zamanlardan hatırlıyorum, sabah 6da uyanıp 7de metrobüse binerdim. Metrobüsten indikten sonra da 40 dakikaya yakın yürürdüm. Akşam yine aynı mesafe ve süreyi tekrarlardım. Çok yorucuydu benim için. Eskişehir’de yaşamak ve bir yerden bir yere gitmek daha kolay.” (Ö8)

“Eskişehir’e gelmeden önce İzmir’deydim. İzmir’e göre Eskişehir çok daha küçük. Ulaşım daha kolay. Toplu taşıma kullanmasak bile bisikletle bile üniversiteden evime ve çarşıya çok rahat gidebiliyorum. Gece trafiği de İzmir’e göre daha az.” (Ö24)

Gelenen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar Eskişehir’in küçük olmasıyla alakalı olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar gelenen yer ile büyüklük farklılıkları olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö13 ve Ö24 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir daha küçük ve kentte öğrenciler çok daha göz önünde. Ankara’da da çok öğrenci var ama başkent özelliği ve klasik memur kenti imajı ön planda.” (Ö13)

“Eskişehir’e gelmeden önce İzmir’deydim. İzmir’e göre Eskişehir çok daha küçük. Ulaşım daha kolay Eskişehir’de. Alışveriş, yeme içme ve eğlence daha ucuz diyebilirim. Fakat çeşitlilik az.” (Ö24)

Gelenen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar kalabalık olma durumuyla ilgili olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in kalabalık olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö3 ve Ö5 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Tokat’tan geldim. Tokatta doğdum büyüdüm, 60bin nüfuslu bir ilçesinde. Eskişehir’e geldiğimde ilk başta inanılmaz kalabalık geldi bana. Şaşkına döndüm. Bizim oralar kırsal, sade, sessiz yerlerdir. Sosyal yaşam da sınırlıdır. Tokat küçük olduğu için her zaman aynı insanlar, aynı sohbetler, aynı yerler. Eskişehir’de her şehirden her kültürden çeşit çeşit binlerce öğrenci var.” (Ö3)

“Ben Kayseri’den geldim. Kayseri’yle karşılaştırdığımda kent olarak bizim oralarda ulaşım çok rahat. Kent merkezi tek bir yerde toplanmamış halde. Ama Eskişehir’de kentin merkezi hep kalabalık, trafik çok yoğun. Özellikle sabah ve akşam trafiği çok yoğun oluyor. Hafta sonları da çarşı merkezinde yürümek bile imkânsız hale geliyor.” (Ö5)

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar iklim ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar iklim farklılığı olduğunu ve soğuk iklimin yaşamı güçleştirdiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö11 ve Ö19 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Mersin’e kıyasla daha soğuk bir iklimi var. Kışın kar yağdığında ve dona çektiğinde haftalarca buzlar erimiyor. Berbat bir durum bu. Mersin’de kışı sadece odun yakarak bile çıkarabilirken Eskişehir’de ısınmak büyük dert. Hem evlerin ısı yalıtımı sorunlu hem de yakıt masrafları çok yüksek.” (Ö11)

“İzmir’e kıyasla iklim farklılığı çok belirgin. Kışın Eskişehir’in ayazı çok zorluyor. İzmir’de kar yağdığında insanlar şaşırır ama Eskişehir’de o kadar alışlagelmiş ki geleneksel kartopu savaşları bile yapılıyor her kış. Doğalgaz gideri de oldukça yüksek kış aylarında.” (Ö19)

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar samimiyet ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’de insan ilişkilerinin daha sıcak ve samimi olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö1 ve Ö25 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Ankara ile kıyasladığımda Eskişehir insanı daha samimi, toplumsal ilişkiler daha sıcak bence. Öğrenciye alışmış bir kent halkı var. Bunun da etkisi var diye düşünüyorum.” (Ö1)

“Eskişehir’e gelmeden önce Bartın’da yaşıyordum. Eskişehir Bartın’a göre sosyal, ekonomik ve nüfus bakımından daha gelişmiş bir yer. Kültür ve eğitim seviyesi

daha yüksek. Sosyal olanaklar ve imkânlar daha iyi. Eskişehir insanı öğrenciye karşı daha hoşgörülü ve yardımsever. Hem halkın hem de öğrencilerin birbirine yaklaşımı daha samimi.” (Ö25)

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar ekonomik kolaylık ile ilgili olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’de yaşantının memleketlerine kıyasla daha ucuz olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö1 ve Ö5 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir’de barınma, yiyecek ve eğlence daha ucuz Ankara’ya göre.” (Ö1)

“Kayseri’ye göre kiralar daha uygun, yeme-içme imkânları çok daha çeşitli ve ucuz sayılır. Kültürel ve sanatsal etkinlikler çok oluyor ve ücretleri de gayet uygun.” (Ö5)

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar eğlenceli olması ile ilgili görüşler de bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in eğlence açısından daha fazla imkâna sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö4 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

“Niğde’den geldim. Eskişehir çok eğlenceli ve sosyal bir şehir. Niğde öyle değil. Kapalı, sıkıcı ve asosyal. İnsanlar baskın karakterli. Niğde’de hem halk hem de kentteki diğer aktörler genel olarak tutucu desem yanlış olmaz. Niğde’de Eskişehir’de olduğu gibi özgür hissedemiyorsunuz. Eskişehir’de eğlence hayatı daha çok ve daha ucuz.” (Ö4)

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında katılımcılar güvenlik ile ilgili olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in daha güvenli bir yer olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö22 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

“Sakarya ile Eskişehir arasında en temel fark insan yapısı ve dünya görüşü farklılığı. Eskişehir’de insanlar daha rahat, özgürlükçü ve kimse kimseye karışmıyor. Eskişehir’de istediğim gibi rahat yaşayabiliyorum. Sakarya’da toplum baskısını açıkça hissedebiliyorsunuz ve rahat hareket edemiyorsunuz. Özellikle bir kadın olarak Eskişehir benim için çok daha güvende hissettiğim bir şehir.” (Ö22)

Gelinen Yer ile Farklılıklar temasında kimi katılımcılar Eskişehir'in daha küçük olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Katılımcılar gelinen yer ile büyüklük farklılıkları olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö13 ve Ö24 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Ankara ile kıyaslandığında Eskişehir daha küçük ve kentte öğrenciler çok daha göz önünde. Ankara’da da çok öğrenci var ama başkent özelliği ve klasik memur kenti imajı ön planda.” (Ö13)

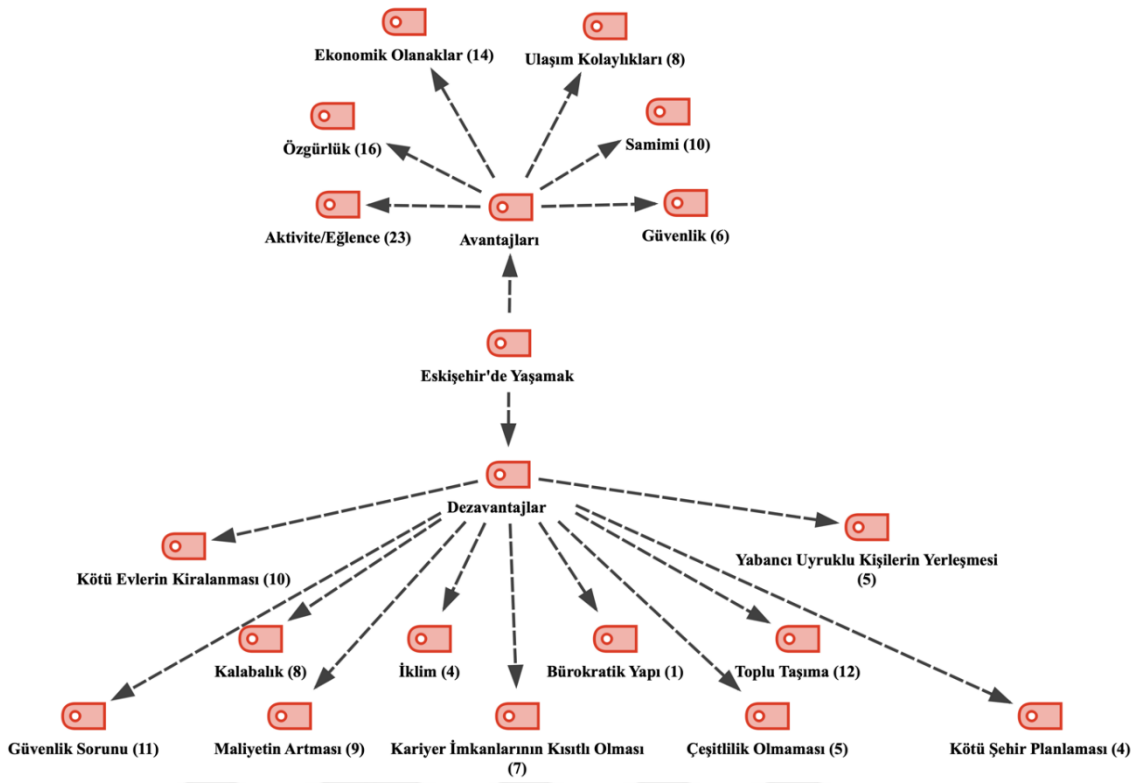
“Eskişehir’e gelmeden önce İzmir’deydim. İzmir’e göre Eskişehir çok daha küçük. Ulaşım daha kolay Eskişehir’de. Alışveriş, yeme içme ve eğlence daha ucuz diyebilirim. Fakat çeşitlilik az.” (Ö24)

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
▼ Gelinen Yer ile Farklılıkları		
 İklim	2	2
 Öğrenciye Yönelik	2	5
 Küçük	3	2
 Güvenlik	1	1
 Kültürel Aktivite	3	4
 Kalabalık		4
 Özgür	3	5
 Eğlenceli	1	2
 Alternatiflerin Azlığı	1	1
 Kültürel Çeşitliliğin Az Olması		1
 Ulaşım Kolaylığı	2	3
 Ekonomik Kolaylık	1	3
 Samimiyet	3	1

Tablo 6. Katılımcılara Göre Gelinen Yer ile Farklılıklar

3.8.6. Eskişehir’de Yaşamak Teması

Araştırma çerçevesinde üzerinde durulan temalardan bir diğeri olan “Eskişehir’de Yaşamak” temasıyla ilgili 2 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler; avantajlar ve dezavantajlardır.

Şekil 6. Eskişehir’de Yaşamak Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Avantajlar

Avantajlar kategorisi altında 6 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; ekonomik olanaklar, aktivite/eğlence, özgürlük, samimi, ulaşım kolaylıkları ve güvenlidir.

Avantajlar kategorisinde katılımcılar ilk sırada aktivite/eğlenceyle alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar sosyal aktivitelerin fazla olduğunu ve çeşitliliğinin olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö16 ve Ö20 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Artvin’le kıyaslandığında çok güzel. Eğlenceli. Hareketli. Dopdolu sıkılmaya vakit bulamıyorum desem yalan olmaz. Sosyal imkânlar çok fazla ve uygun fiyatlı.” (Ö16)

“Eskişehir bu açıdan hem fırsatların çok olduğu hem yaşanması kolay hem de büyük bir şehir bana göre. Şehir içi ulaşım olsun, yemek içme ve etkinlikler olsun her

anlamda alternatiflerin olduğu bir yer. Bu yüzden öğrenciler için cazip. O yüzden Eskişehir bence Türkiye’deki tek öğrenci kenti.” (Ö20)

Avantajlar kategorisinde katılımcılar ikinci sırada özgürlükle alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’in özgürce yaşanabilen bir kent olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö9 ve Ö18 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Özgürce yaşanabilen, kimsenin kimseye karışmadığı bir yer. Toplum baskısını hissetmiyorum bu kentte.” (Ö9)

“Eskişehir özgür bir kent. Eskişehir’e ilk geldiğimiz zamanlar bu özgürlüğü hissetmiştim. Kendini geliştirme fırsatların daha çok bu kentte.” (Ö18)

Avantajlar kategorisinde katılımcılar üçüncü sırada ekonomik olanaklar ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’de ekonomik yaşantının ucuz olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö1 ve Ö9 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Evet mutluyum. Eskişehir’de barınma, yiyecek ve eğlence daha ucuz Ankara’ya göre. Şehir içi ulaşım da kolay sayılır. Eskişehir benim için çok güvenli bir kent. Gece geç saatlere kadar dışarıda olabiliyorum.” (Ö1)

“Kesinlikle tam bir öğrenci kenti. Kiralar ve yaşam koşulları çok uygun. Kurtarılmış bölge gibi sanki Anadolu’da.” (Ö9)

Avantajlar kategorisinde katılımcılar samimiyet ile ilgili olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’de toplumsal alanda samimi ilişkiler kurulduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö1 ve Ö8 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Toplumsal ilişkiler sıcak ve samimi. Rencide edici yaklaşımlarla karşılaşmadım. Halkın büyük çoğunluğu öğrenciye karşı samimi ve içten davranıyor.” (Ö1)

“Öğrenciye karşı alışıık ve barışıık halkı ve esnafı. Diğer Anadolu kentlerinde okuyan arkadaşlarımdan duyduğum kadarıyla oralarda böyle samimi ortamlar yokmuş.”
(Ö8)

Avantajlar kategorisinde katılımcılar ulaşım kolaylıkları hakkında da görüş bildirmiştir. Katılımcılar kent içi ve kent dışı ulaşımın kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö11 ve Ö19 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir öğrenciliğın profiline çok uygun bir yer. Scooter ve bisikletle her yere ulaşım sağlayabiliyorum. Kentte ulaşım ve yaşam kolay.” (Ö11)

“Eskişehir ulaşım açısından hem kolay hem de modern bir kent. Bisikletle şehir içinde rahatça gezebiliyorum. Bisikleti olmayanlar için bisiklet kiralama imkânı da var belediye tarafından sağlanan bir hizmet. Saati 3 TL ve hala devam ediyor diye biliyorum.” (Ö19)

Avantajlar kategorisinde katılımcılar güvenlikle alakalı olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’de kendilerini güvende hissettiklerini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö12 ve Ö22 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir benim için saygı ve güvenlik şartlarını karşılıyor. Büyük kentlere kıyasla daha güvenli.” (Ö12)

“Eskişehir rahat ve özgür bir yer bana göre. Özellikle bir kadın olarak Eskişehir benim için çok daha güvende hissettiğim bir şehir.” (Ö22)

Dezavantajlar

Dezavantajlar kategorisi altında 11 kod oluşturulmuştur. Bunlar; yabancı uyruklu kişilerin yerleşmesi, maliyetin artması, toplu taşıma, kötü evlerin kiralanması, kariyer imkânlarının kısıtlı olması, kötü kent planlaması, kalabalık, çeşitlilik olmaması, iklim, bürokratik yapı ve güvenlik sorunudur.

Dezavantajlar kategorisinde katılımcılar ilk sırada toplu taşıma ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar toplu taşıma araçlarının kalabalık ve trafiğin sıkışık olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö5 ve Ö14 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir’de kent merkezinin tek bir yerde toplanması toplu taşımada sorunlar oluşturuyor. Herkes çarşı durağına gelmek istiyor tramvayla. Seferler sık olsa da kapasitesi az bana göre. Ayrıca Kayseri’yle kıyaslayınca yollar tek şerit ve dar burada. Toplu ulaşım da bu sebeple sorunlu bana göre. Özel araç kullanımı da çok yaygın. Ama iyi tarafı ben kendi açımdan her yere yürüyerek gidebiliyorum. Arabam var ama çoğu zaman kullanmıyorum bu nedenlerden.” (Ö5)

“Kentın dezavantajı olarak söyleyebileceğim tek şey toplu taşıtların çok kalabalık olması. Özellikle yaşlılar çok fazla kullanıyor günün her saati. Denk geldiğimizde yer vermek durumunda kalıyorum onlara. Öyle de olunca bazen 8 durak boyunca kalabalıkta ayakta gittiğim çok oluyor. Toplu taşıma fiyatları da biraz pahalı diğer kentlerdeki öğrenci biletiyle kıyaslandığında. ” (Ö14)

Dezavantajlar kategorisinde katılımcılar ikinci sırada güvenlik sorunuyla alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar güvenlik sorununun arttığını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö24 ve Ö25 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kentteki diğer kesimlerle herhangi ciddi bir sorun yaşamadım. Fakat akşamları dışarda bir kadın olarak eskisi kadar kendimi güvende hissetmiyorum. Bu sadece Eskişehir özelinde değil, İzmir’de de aynı şekilde. Son yıllarda artan taciz ve şiddet olayları yüzünden. Eskişehir sanki eskiden daha güvenli bir kentti.” (Ö24)

“Dezavantajı ise son aylarda kiralar ve barınma imkânı çok zorlaştı. Bir de yabancı uyruklu kişilerin sayısında artış olduğunu görüyorum Öğrencilerin yoğun yaşadığı mahallelere yerleşen yabancılar çok fazla. Kalabalık aileler genelde. Rahatsız

edici tavırları oluyor. O yüzden artık eskisi kadar güvenli değil bence. Taciz olaylarını çok sık duymaya başladık. Benim de rahatsız edildiğim zamanlar oldu.” (Ö25)

Dezavantajlar kategorisinde katılımcılar kötü evlerin kiralanması ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar evlerin mimarisinin ve kullanım şartlarının kötü olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö13 ve Ö20 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Dezavantajı kentin kentleşme biçimi ve evler. Bazı ev sahipleri kendilerinin asla oturmayacağı bir evi öğrenciye layık görüyorlar. Hem de çok yüksek kira istiyorlar. Bırakın barınmayı birkaç saat dahi evin içinde duramazsınız. Rutubetli, karanlık, dar ve kullanışsız evler bunlar. Nasılsa öğrenci mecbur gibi düşüncesi olanlar çok. Apartlar nispeten daha yeni fakat onlarda da ses ve ısıtma yalıtımında problemler mevcut. Bir daireyi ikiye bölüp kiralayan apart firmaları var. Banyoya mutfak tezgâhı koymuşlar bu durumda.” (Ö13)

“ Öğrenciler için yapılan apartlar çok kullanışsız. Hem küçük hem de pahalı. Bir kata ne kadar daire sığdırabiliriz diye uğraşmışlar. Balkon hatta penceresi bile olmayan apartlar var. Geçen seneye göre kiralar 3,4 kat arttı. Kalacak yer bulamayıp kayıt donduran arkadaşlarımız bile oldu.” (Ö20)

Dezavantajlar kategorisinde katılımcılar maliyetin artmasıyla alakalı olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’de öğrenci olma yaşam maliyetlerinin giderek arttığını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö18 ve Ö22 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“ Eskişehir’e ilk geldiğimiz zamanlar harcamalarımız daha azdı. Para da artırabiliyorduk. Sosyal aktiviteler yapacakken hesap kitap tutmuyorduk. Eskisi kadar rahat hareket edemiyoruz. Sabaha kadar dışarda olabiliyorduk eskiden. Ama şimdi pek mümkün değil pek. Pandemi sonrası birçok mekân kapandı zaten. Yeme-içme ve barınma

masrafları daha maliyetli olmaya başladı. Çünkü alternatifler azaldığı için fiyatlar da yükseldi.” (Ö18)

“Eskiden günün her saati sokaklar ve mekânlar öğrencilerle doluydu. Türkiye’nin neredeyse her şehrinden öğrenci var. Ayrıca 3 üniversite var. Fakat barınma, yemek, eğlence ve gündelik harcamalar için bütçe ayırmak, denkleştirmek zorlaşmaya başladı. Asgari ücretli bir ailenin çocuğunu şehir dışında okutması mümkün değil. Bazı arkadaşlarımız bu sene kayıt yenilemedi bu sebeplerden.” (Ö22)

Dezavantajlar kategorisinde katılımcılar kariyer imkânlarının kısıtlı olmasıyla alakalı olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar üniversite eğitimi sonrası Eskişehir’de iş imkânlarının kısıtlı olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö10 ve Ö24 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Okul bittiğinde bölümümden dolayı burada kalmak istemem, çünkü bölümümle ilgili iş alanları sınırlı Eskişehir’de. Başka bir bölüm okuyordum olsaydım burada kalmayı düşünürdüm.” (Ö10)

“Üniversite bittiğinde Eskişehir’de yaşamayı düşünmüyorum. Çünkü burası sadece öğrencilik için ideal bir şehir. Hayat neler getirir bilemeyiz ama mesleki olarak hayatıma İzmir ya da İstanbul’da devam etmeyi düşünüyorum.” (Ö24)

Dezavantajlar kategorisinde katılımcılar kalabalık olmayla alakalı da görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir’de kalabalık ve gürültü probleminin olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö1 ve Ö21 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Dezavantaj olarak mesela kent merkezi çok yoğun ve gürültü. Kalabalık caddeler ve sokaklar bazen can sıkabiliyor.” (Ö1)

“Eskişehir bana göre kalabalığının fazla ve trafik sorununun olduğu bir kent.” (Ö21)

Dezavantajlar kategorisinde katılımcılar yabancı uyruklu kişilerin yerleşmesi ile ilgili olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar yabancı kişilerin güvenliği tehdit ettiğini ve huzur ortamını bozduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö21 ve Ö22 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehirli olanlarla herhangi bir problem yaşamadım, ama dışardan gelenler problem çıkarabiliyor. Pandemi sonrası boşalan apartarlara yabancı uyruklu kişilerin yerleştiğini biliyorum. Öğrenci olmayan bu kesimlerle öğrenciler arasında problemler ve tartışmalar yaşandı. Muhtarlığa söyledik birkaç defa ama onlar da ellerinden bir şey gelmediğini sadece uyarabileceklerini söylediler.” (Ö21)

“Üç üniversite var Eskişehir’de. Hem Anadolu hem de Osmangazi üniversiteleri kentin gelişmesinde çok önemli rol oynamış. Öğrencilerin talepleri yüzünden birçok mekânlar yapılmış ve düzenlenmiş. Mesela çok güzel parklar ve eğlence mekânları var, burada öğrenciler en çok zaman geçiren kesim. Ama öğrenci fazlalığı içerisinde yabancı kesimler de girebiliyor. Bu biraz tedirgin edici.” (Ö22)

Dezavantajlar kategorisinde bazı katılımcılar kentte çeşitlilik olmamasıyla alakalı olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar öğrenciler için belli bir yerden sonra kentte yapılabilecek şeylerin sınırlandığını ve çeşitliliğin azaldığını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö2 ve Ö21 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“İstanbul ve diğer büyük kentlere göre Eskişehir’de çok fazla çeşitlilik yok. Alternatifler sınırlı. Alışveriş yerleri, boş zamanda yapılacak şeyler hep aynı sayılır.” (Ö2)

“Bu kentte olmaktan ilk zamanlar daha mutluydum, fakat zamanla yapabilecekleriniz sınırlanıyor, her yer aynı, çok fazla değişime uğramıyor. Dönüp dolaşıp aynı yerlere çıkıyoruz, aynı insanlarla karşılaşıyoruz. Keşfedecek yeni şeyler

kalmıyor. Pandemide ve sonrasında da sosyal hayat eskisi gibi değil kentte, çok fazla sınırlandık.” (Ö21)

Dezavantajlar kategorisinde katılımcılar iklim ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar iklimin soğuk olmasının yaşamı güçleştirdiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö11 ve Ö20 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Mersin’e kıyasla daha soğuk bir iklimi var. Alışmakta zorluk çektim. Hala da sevmiyorum iklimini. Mersin’de kış aylarında odun yakarak ısınmak mümkünken, Eskişehir’de doğalgazla bile ısınmak çok zor hem de maliyetli.” (Ö11)

“Dezavantajı bence sadece iklimi çok soğuk. Alışmak kolay olmuyor.” (Ö20)

Dezavantajlar kategorisinde bir katılımcı yereldeki bürokratik yapı ile ilgili görüş bildirmiştir. Katılımcı öğrenci, yerel yönetimlerin öğrencilerin talep ve şikâyetleri konusunda duyarsız kaldığını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö21 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

“Genel olarak mutluyum. Öğrenci için dezavantajları yok diyebilirim. Fakat yerel yönetimlerin öğrenciyle buluşmasında sıkıntılar var. Büyükşehir kentin gelişim ve değişiminde en önemli aktör. Ama ister istemez bürokratik yapılardan ve yöntemlerinden dolayı üniversite gençliğinin potansiyeli kente tam yansımıyor. Yerel yönetimde söz sahibi olmak istedik, fakat karşılık bulamadık. Yerel siyaset kademesinde dışardan gelene pek fazla önem verilmiyor diye düşünüyorum.” (Ö21)

Dezavantajlar kategorisinde katılımcılar kötü kent planlaması ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar kent planlamasının yaşantıyı olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö12 ve Ö13 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir’de mimari kötü. İç içe geçmiş binalar, yol düzenlemeleri kötü. Şehir çok ortaya toplanmış ve ses kirliliği var. Şehir merkezinde bu sorunlar çok fazla. Merkezde sessiz sakin kafa dinleyecek yerler bulmak imkânsız.” (Ö12)

“Dezavantajı kentin kentleşme biçimi ve evler. Bazı ev sahiplerinin kendilerinin asla oturmayacağı bir evi öğrenciye layık gördüklerinden bahsedebilirim. Üstelik fahiş kiralar söz konusu. Nasılsa öğrenci mecbur gibi düşüncesi olanlar var. Sağlıksız ve kullanışsız apartlar inşa edilmiş öğrencileri sığdırmak için.” (Ö13)

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
▼ Eskişehir'de Yaşamak		
▼ Dezavantajlar		
Yabancı Uyruklu Kişilerin Yerleşmesi	5	
Maliyetin Artması	9	
Toplu Taşıma	5	7
Kötü Evlerin Kiralanması	4	6
Kariyer İmkanlarının Kısıtlı Olması	2	5
Kötü Şehir Planlaması		4
Kalabalık	5	3
Çeşitlilik Olmaması	3	2
İklim	2	2
Bürokratik Yapı		1
Güvenlik Sorunu	8	3
▼ Avantajları		
Ekonomik Olanaklar	3	11
Aktivite/Eğlence	9	14
Özgürlük	7	9
Samimi	4	6
Ulaşım Kolaylıkları	3	5
Güvenlik	1	5

Tablo 7. Katılımcılara Göre Eskişehir’de Yaşamak

Fotoğraf 1: Eskişehir Bağlar Caddesi'nde Yoğun Bulunan Öğrenci Apart Evlerinden Dış Görüntüler, Yazarın kendi çektiği fotoğraflar. 24.04.2023

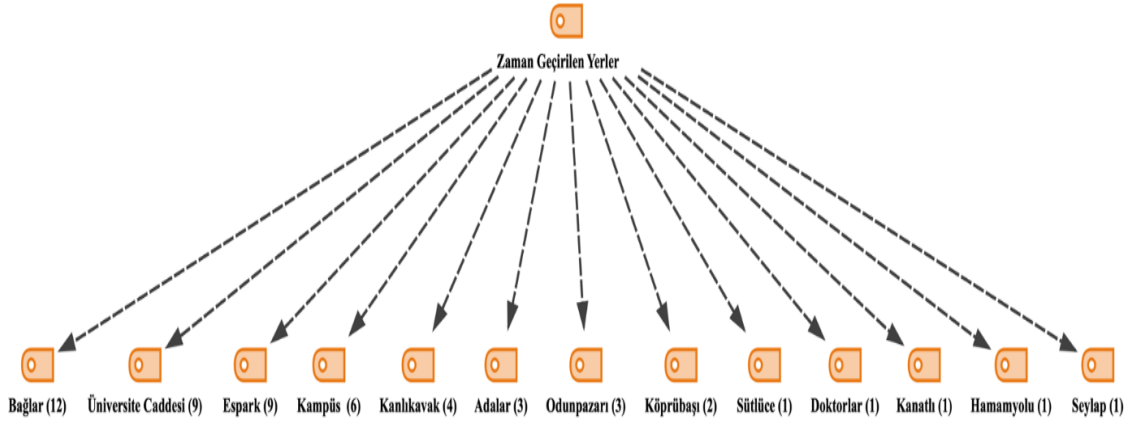

Fotoğraf 2: Eskişehir Öğrenci Apartlarından İç Mekân Fotoğrafları

Kaynak:<https://www.sahibinden.com/kiralikdaire/eskisehir?pagingOffset=20&a20=38473> 25.04.2023

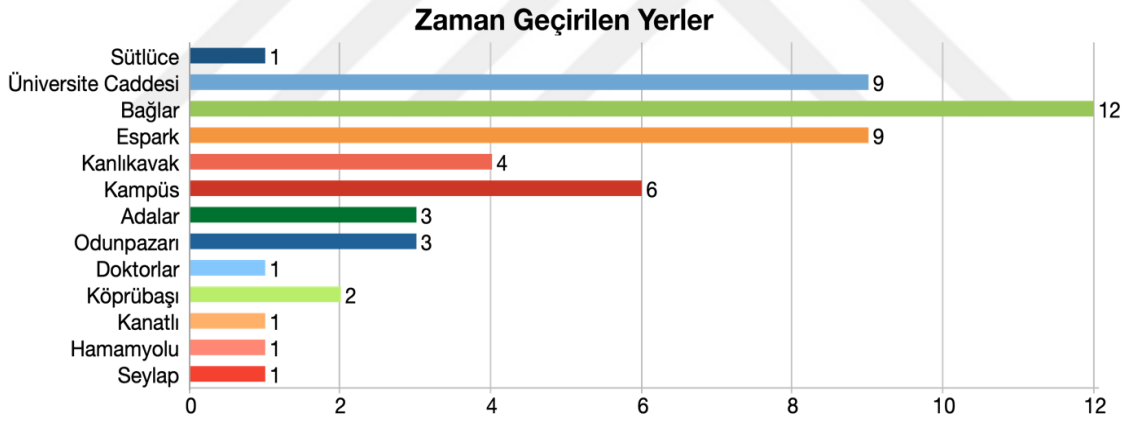
3.8.7. Zaman Geçirilen Yerler Teması

Araştırma çerçevesinde üzerinde durulan temalardan bir diğeri olan “Zaman Geçirilen Yerler” temasıyla ilgili 13 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; Söğütözü, üniversite caddesi, bağlar, Espark, Kanlıkavak, kampüs, Adalar, Odunpazarı, Doktorlar, Köprübaşı, Kanatlı, Hamamyolu, Seylaç.

Şekil 7. Zaman Geçirilen Yerler Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Zaman Geçirilen Yerler temasında katılımcılar zaman geçirdikleri mekânlarla alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar en çok Bağlar, Üniversite Caddesi, Espark ve kampüste zaman geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların yoğunlaştığı bölgeler Grafik 1’de gösterildiği gibidir.

Grafik 1. Kentte Zaman Geçirilen Yerler Göstergesi

Tablo 8. Katılımcılara Göre Kentte Zaman Geçirilen Yerler

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
▼ Zaman Geçirilen Yerler		
☑ Sötlüce	1	
☑ Üniversite Caddesi		9
☑ Bağlar	6	6
☑ Espark	4	5
☑ Kanlıkavak	1	3
☑ Kampüs	4	2
☑ Adalar	1	2
☑ Odunpazarı	1	2
☑ Doktorlar		1
☑ Köprübaşı	1	1
☑ Kanatlı		1
☑ Hamamyolu		1
☑ Seylap		1

Zaman geçirilen yerlerle ilgili verilen bilgiler, tablo ve grafik incelendiğinde, öğrencilerin yoğun bir şekilde Üniversite Caddesi, Bağlar Caddesi ve Espark bölgelerinde gündelik yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir. Bahsi geçen bu bölgeler tüketim mekânlarının (kafeler, fast food restoranları, eğlence merkezleri, barlar ve alışveriş merkezleri) yoğunlaştığı alanlardır. Pandemi döneminde ve sonrasında Üniversite Caddesinde yer alan işletmelerin birçoğu ekonomik sebeplerden dolayı kapanmıştır. Bu durum öğrencileri kampüs içinde ve kentin diğer yoğun bölgelerinde zaman geçirmeye yöneltmiştir. Öte yandan, katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu gündelik zamanlarını kentin doğusunda kalan kesimde geçirmekten ziyade, Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü – Espark alışveriş merkezi aksında bulunan yerlerde geçirmektedir. Bu durum gündelik yaşamda Eskişehir’de öğrenciler açısından kentsel mekânsal bir ayrışma olduğunun göstergesidir.

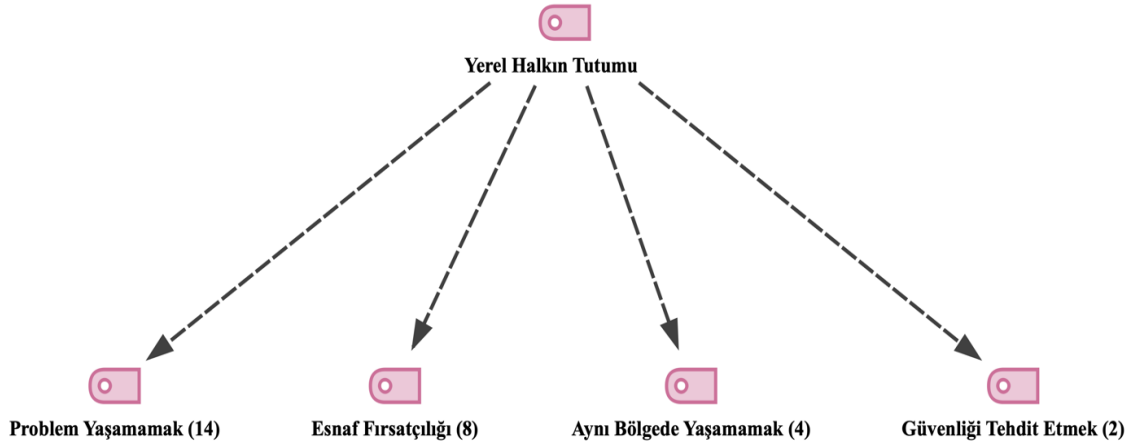

Fotoğraf 3: Üiversite Caddesi, Bağlar Caddesi ve Espark’tan Manzaralar

Kaynak: <https://depositphotos.com/tr/photos/eski%C5%9Fehir.html> 25.04.2023

3.8.8. Yerel Halkın Tutumu Teması

Araştırma çerçevesinde üzerinde durulan temalardan birisi olan “Yerel Halkın Tutumu” temasıyla ilgili 4 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; problem yaşamamak, güvenliği tehdit etmek, esnaf fırsatçılığı, aynı bölgede yaşamamaktır.

Şekil 8. Yerel Halkın Tutumu Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Yerel Halkın Tutumu temasında katılımcılar problem yaşamamak ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar yerel halkın üniversiteye ve öğrencilere alışık olduğunu ve aralarında sorun yaşanmadığını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö16 ve Ö17 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Çok kültürlü, kozmopolit bir şehir Eskişehir. Uzun zamandır da böyle olması sebebiyle dışardan gelen insanlara ve öğrencilere karşı herhangi olumsuz tepki verildiğine şahit olmadım. Fakat Artvin gibi küçük şehirlerde üniversite öğrencilerine karşı halkın bir mesafesi vardır hep. Tedirginlik derecesinde olmasa da kendini rahat ifade edememe ve çekinme durumları olabiliyor Artvin’de.” (Ö16)

“Kentte öğrenciye karşı ayırıştırma ya da olumsuz bir durum yaşamadım. Hatta çoğu zaman esnaf lar öğrenciye ekstra indirim yapar. Adres ararken yolda birisine bir şey sorduğumuzda hemen yardımcı oluyor herkes. Genel olarak kibar ve yardımsever insanlarla karşılaştım hep.” (Ö17)

Yerel Halkın Tutumu temasında kimi katılımcılar esnaf fırsatçılığı ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar öğrenci mecburiyeti üzerinden kar elde etmek isteyen emlakçıların ve esnafın varlığını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö19 ve Ö20 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eskişehir’de herhangi bir ayrıştırmaya maruz kalmadım. İnsanlar genelde samimi. Fakat bu sene ev sahiplerinden ve emlakçılardan şikâyetçiyim sadece. Fahış fiyatta kiralamaya başladır evleri. Benzer durum ikinci el spot eşya satanlarda da var. Bizden çok ucuza aldıkları eşyalarımızı arkadaşlara çok pahalıya, neredeyse sıfır eşya fiyatına satmaya çalışıyorlar. O yüzden biz de sosyal medya aracılığıyla alım satım yapıyoruz artık.” (Ö19)

“Kentte yaşayan diğer kesimlerin öğrenciye tutum ve davranışına gelecek olursak ev sahipleri ve emlakçılardan şikâyetçiyim. Öğrencinin mecburiyetinden faydalanıp kiralari çok yükselttiler. Bunlar haricinde eskiden takıldığımız mekânlarda fiyatlar çok yükseldi. Rekabet edecek yerlerin çoğu kapandı veya el değiştirdi. Bütçemizi zorluyor kafede bir kahve içmek artık. Onun dışında genel olarak ciddi manada sorun yaşamadım kentteki diğer kesimlerle.” (Ö20)

Yerel Halkın Tutumu temasında katılımcılar aynı bölgede yaşamamak ile ilgili olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar yerli halkla aynı bölgede yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö1 ve Ö9 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kentteki diğer kesimlerle ciddi anlamda problem yaşamadım. Yardımsever davranıldı bu zamana kadar. Eski kent merkezine çok fazla gitmiyorum. Bana hitap etmiyor o taraflar. Sadece misafirim gelirse onu gezdirmek için gidiyorum. Odunpazarı tarafları daha turistik ve yerli halkın yaşadığı bir ilçe.” (Ö1)

“Kentte yaşayan diğer kesimler içinde öğrenci mekânları, esnaflar ve ev sahipleriyle karşılaşıyoruz daha çok. Yerli halk genelde üniversite taraflarında oturmuyor çünkü. Bazı esnaflar kazıklamaya çalışıyor yalan değil. Ama genel anlamda herhangi bir sorun veya problem yok.” (Ö9)

Yerel Halkın Tutumu temasında katılımcılar güvenliği tehdit etmekle alakalı olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar marjinal gruplar ve öğrenci olmayan kesimlerin

üniversiteli ortamlarını tehdit ettiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö2 ve Ö11 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kaldığım mahallede suçla ilişkili yaşayan marjinal gruplar var. Defalarca bıçak çekildi. Kent merkezinde de böyle sorunlar oldu birkaç defa. Bence suç işleyen birisi burada kendini kolaylıkla kamufler edebilir, öğrencilerin içine karışabilir. Nitekim geçenlerde bizim mahallede operasyon yapıldı bir öğrenci apartına ve yakalanan kişiler Türk vatandaşı ve öğrenci olmayan kişilermiş. Öğrenciye yönelik kent düşüncesi değişmeli. Çünkü sadece öğrenciler yok kentte. İşçiler ve memurlar da var yoğun. Belli bir yaş grubunun dışında Tepebaşı ilçesinde üniversiteye yakın mahalleler hep öğrenci.” (Ö2)

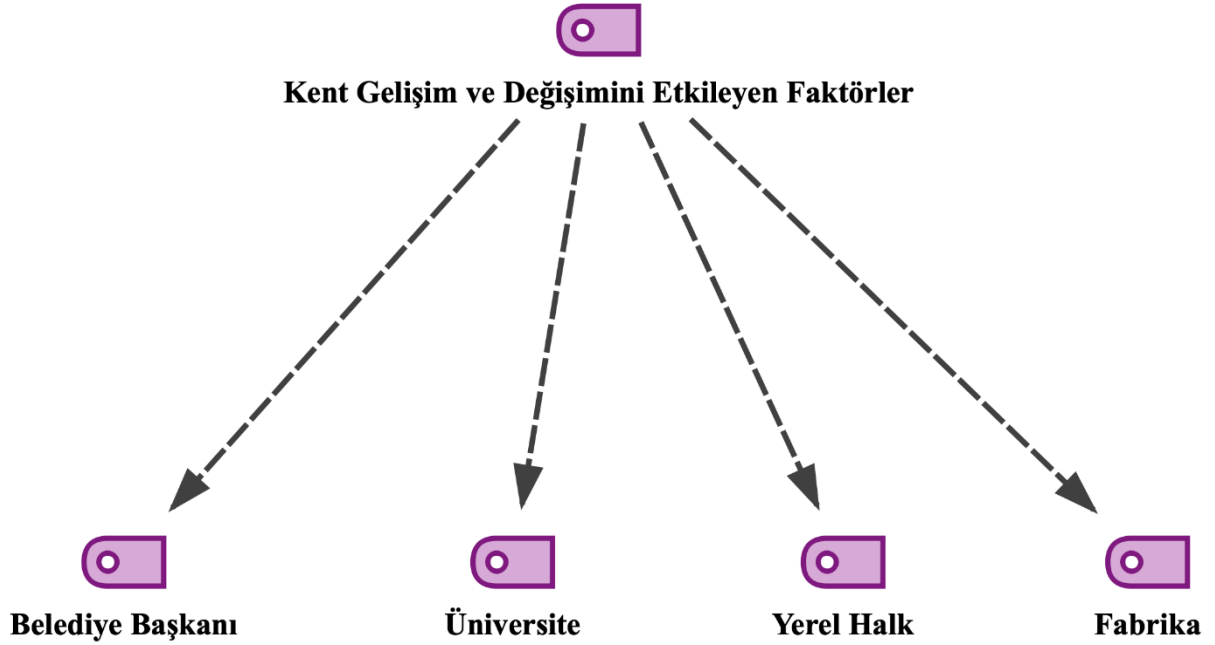
“Diğer kesimlerle şöyle bir sorun var: mesela üniversite okumayan kesimler bizim ortamlara katılmaya çalışıyor. Art niyetli davranışları olabiliyor. Yakındaki Afyon’dan, Kütahya’dan, Bilecik’ten buradaki öğrenci mekânlarına gezmeye gelenler var hafta sonları. Farklı bir düşünceyle geldiklerini biliyoruz. Kentte birbirine destek çıkıp kollayan genelde öğrenciler. Diğer kesimlerle ilgili çok fazla olumlu şey söyleyemem. Menfaat ve çıkar ilişkisi var öğrencilere karşı.” (Ö11)

Tablo 9. Katılımcılara Göre Yerel Halkın Tutumu

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
Yerel Halkın Tutumu		
Problem Yaşamamak	2	12
Güvenliği Tehdit Etmek		2
Esnaf Fırsatçılığı	5	3
Aynı Bölgede Yaşamamak	1	3

3.8.9. Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler Teması

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan bir diğeri olan “Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler” temasına ait 4 kod oluşturulmuştur. Bunlar; belediye başkanı, yerel halk, fabrika ve üniversitedir.

Şekil 9. Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar belediye başkanıyla alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentin gelişimini etkileyen en büyük faktörün belediye başkanı olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö11 ve Ö14 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kentin gelişmesinde üniversite ve belediye başkanları en önemli aktör bence. Aydın, ileri görüşlü insanlar olduğu için kendilerini ve kenti yenileyebiliyorlar. Eskişehir’in modern ve güzel bir kent olmasında her yerde Yılmaz Büyükerşen’in imzası var. Tepebaşı Belediye Başkanı Ahmet Ataç da Tepebaşı ilçesiyle ve üniversitelilerle çok ilgili. Öğrencinin halinden, ihtiyaçlarından ve taleplerinden anlayabiliyorlar. Belediyenin birçok hizmetinden yararlandım. Gençlik merkezlerinden ücretsiz kurslarından, yemek yardımlarından faydalandım. Zaten Yılmaz Hoca ve Ahmet Ataç Hoca çok cana yakın kişiler. Dışarda karşılaştığımızda bile rahatlıkla konuşup, isteklerimizi söyleyebiliyoruz.” (Ö11)

“Eskişehir’in kentsel değişimi ve gelişiminde en önemli aktör bence belediye başkanları. Çünkü uzun zamandır bu kentte yaşıyorum, gözlemlediğim kadarıyla büyükşehirde sosyal demokrat belediyecilik anlayışı var. Hatta devletin sunması gereken birçok hizmeti kentte belediyeler kendi kaynaklarıyla yapmaya çalışıyor. Uzun zamandır seçimlerin sonuçları da halkın memnun olduğunun kanıtı bence. Ayrıca hem büyükşehir hem de merkez ilçelerde belediyelerin üniversite öğrencileri için yurtları var. Yerel seçimde de burada oy kullandım.” (Ö14)

Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar üniversite ile alakalı da görüş bildirmiştir. Katılımcılar üniversitelerin Eskişehir’in kentsel gelişmesini olumlu olarak etkilediğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö17 ve Ö19 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Evet. Dışarısı gece gündüz hep öğrencilerle dolu bu yüzden kesinlikle öğrenci kenti diyebilirim. Kenti ayakta tutan, canlı tutan üniversite. Hem Anadolu hem Osmangazi hem de Teknik üniversitenin varlığı çok etkili. Bunlar sayesinde kent gelişmiş bence.” (Ö17)

“Kentın gelişiminde en önemli pay öğrencilerin bence. Çünkü geçmişte gördük, öğrenci olmadan Eskişehir ticareti ayakta durmakta zorlandı. Üniversiteler olmasaydı Eskişehir memur ve işçi kenti olurdu.” (Ö19)

Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler temasında bir katılımcı fabrika ile alakalı görüş bildirmiştir. Katılımcı öğrenci, fabrikanın kentin gelişimine olumlu etkide bulunduğunu ifade etmiştir. Konu ile alakalı Ö23 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

“Aslında hem üniversite ve öğrenci kenti hem de sanayi kenti. Yani sadece üniversiteler geliştirmiş diyemeyiz. Ankara yolunda organize sanayi bölgesi kendi başına kocaman bir kent gibi. Her sabah ve akşam trafikte onlarca işçi servisi görüyorum. Bursa

yönünde de çok sayıda sanayi kuruluşu var. Türkiye ve dünya çapında bir sürü önemli markası var Eskişehir'in." (Ö23)

Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler temasında katılımcılar yerel halk ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar yerel halkın kentin gelişimine katkı sunduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö3 ve Ö18 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

"Yerel yönetimler ve yerel halk. Eskişehir'in insanı kültürlü ve bilgili. Kentte olup bitenden haberdar. Duyarlı insanlar. Bu sayede kentin gelişiminde yol alınmış." (Ö3)

"Kent bu hale gelmesinde bana göre üniversitenin, halkın ve yerel yönetimlerin etkisi büyük. Ayrışmadan, kavga etmeden kentte bir bütünlük sağlanmış. Bu sayede kentsel gelişme başarmış diye düşünüyorum." (Ö18)

Tablo 10. Katılımcılara Göre Kentin Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
✓ Kent Gelişim ve Değişimini Etkileyen Faktörler		
 Belediye Başkanı	6	16
 Yerel Halk	3	1
 Fabrika	1	1
 Üniversite	9	4

Fotoğraf 4: Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Tarafından Sunulan Hizmet.

Kaynak: Tepebaşı Belediyesi İnternet Sayfası. <https://www.tepebasi.bel.tr/hd.asp?hid=12561> 27.09.2023

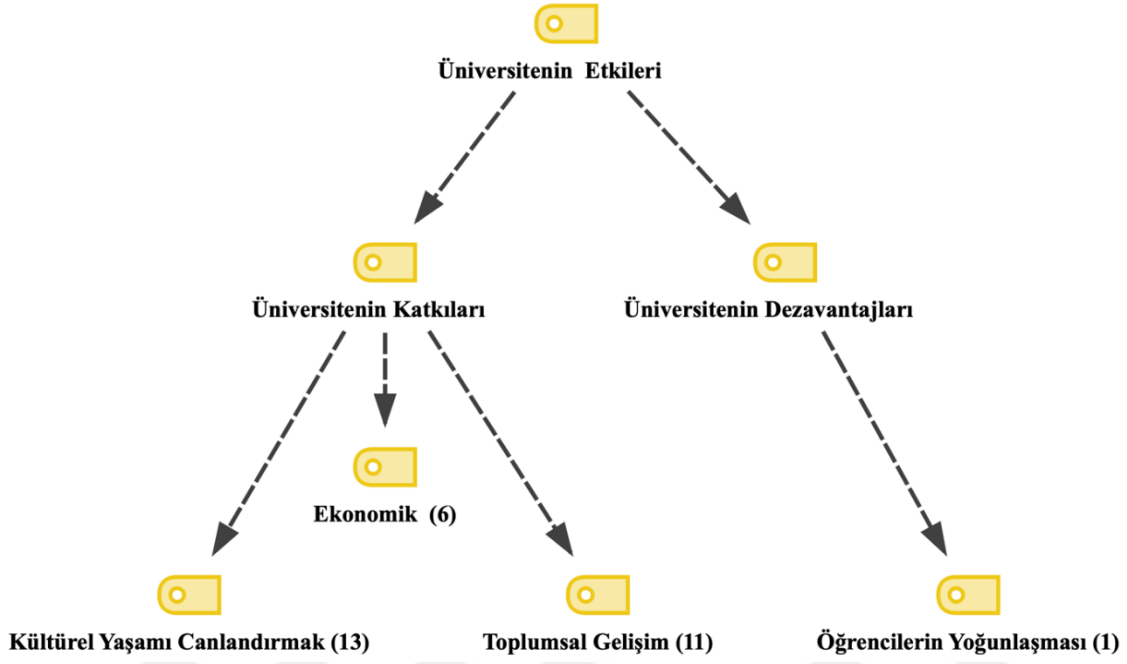

Fotoğraf 5: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nce Kente Yeni Gelen Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Etkinlik

Kaynak: https://www.eskisehir.bel.tr/icerik-detay.php?icerik_id=8131&cat_icerik=1&menu_id=24 24.10.2023

3.8.10. Üniversitenin Etkileri Teması

Araştırma çerçevesinde üzerinde durulan temalardan birisi olan “Üniversitenin Etkileri” temasıyla ilgili 2 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler; üniversitenin dezavantajları ve üniversitenin katkılarıdır.

Şekil 10. Üniversitenin Etkileri Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Üniversitenin Katkıları

Üniversitenin Katkıları kategorisi altında 3 kod oluşturulmuştur. Bunlar; toplumsal gelişim, kültürel yaşamı canlandırmak ve ekonomidir.

Üniversitenin Katkıları kategorisinde katılımcılar kültürel yaşamı canlandırmak ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar üniversitenin kentin kültürel yaşamına canlılık kattığını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö17 ve Ö19 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kenti ayakta tutan, canlı tutan üniversite. Hem Anadolu hem Osmangazi iki üniversitenin varlığı çok etkili. Ayrıca büyükşehir belediye başkanı da akademisyen olduğu için kentin gelişmesinde olumlu etkileri olmuş. Kentteki parklar, müzeler,

sinemalar, tiyatrolar hep üniversitenin etkileriyle gelişmiş. Üniversitenin kültürel ve sosyal etkinlikleri eskiden daha fazlaymış. Öğrenciler haricinde halk da bu etkinliklere katılabiliyormuş. Ama son yıllarda yasaklamalar nedeniyle çok fazla yapılamıyor.”
(Ö17)

“Eskişehir halkı genel olarak kültürel açıdan kendini geliştirmiş. Bu da uzun yıllardır iki üniversiteye birden sahip olmasından dolayı. Kent-üniversite etkileşimi sağlam kurulmuş.”(Ö19)

Üniversitenin Katkıları kategorisinde katılımcılar toplumsal gelişimle alakalı da yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar üniversitenin toplumsal gelişmeyi olumlu yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö5 ve Ö9 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Eski resimlerle kıyasladığımda çok ciddi değişim geçirmiş bir kent. Özellikle Tepebaşı ilçesinin gelişmesinde üniversite çok etkili olmuş. Eskişehir’in halkının yapısı çok farklı yerlerden gelmiş. Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk ve Kırım kökenli insanlar yerli halkı. Bu haliyle karmaşık olmasına rağmen gayet barış içinde bir görüntü çizmişler. Bu da eğitim seviyesinin ve üniversitenin sayesinde diye düşünüyorum” (Ö5)

“Üniversite olmasaydı bence Kütahya gibi olurdu Eskişehir. İkisi kent arası 80 kilometre ama sanki farklı ülkeler gibi. Toplumsal anlamda üniversitenin olumlu etkileri çok fazla olmuş.” (Ö9)

Üniversitenin Katkıları kategorisinde katılımcılar ekonomi ile ilgili olarak da görüş bildirmiştir. Katılımcılar öğrencilerin ekonomik yaşantıya katkı sunduklarını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö19 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Kentın gelişiminde en önemli pay üniversite ve öğrencilerin bence. Çünkü geçmişte gördük, öğrenci olmadan Eskişehir esnafı ekonomik açıdan ayakta durmakta çok zorlandı.” (Ö19)

Üniversitenin Dezavantajları

Üniversitenin Dezavantajları kategorisi altında 1 kod oluşturulmuştur. Bunlar; öğrencilerin yoğunlaşmasıdır.

Üniversitenin Dezavantajları kategorisinde bir katılımcı, öğrenci yoğunlaşması ile ilgili görüş bildirmiştir. Katılımcı, üniversite öğrencilerinin kentin sadece belirli bölgesinde yerleşmiş olmasının olumsuzluk olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö11 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

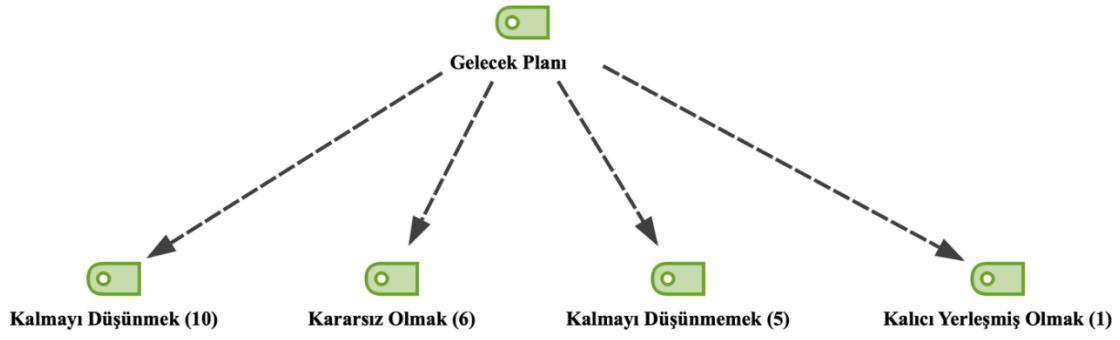
“Olumsuz etkileri sadece kentin bir bölümünde öğrencilerin yoğunlaşması diyebilirim. Onun dışında olumlu etkileri çok fazla.” (Ö11)

Tablo 11. Katılımcılara Göre Üniversitenin Etkileri

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
▼ Üniversitenin Etkileri		
▼ Üniversitenin Dezavantajları		
 Öğrencilerin Yoğunlaşması		1
▼ Üniversitenin Katkıları		
 Toplumsal Gelişim	3	8
 Kültürel Yaşamı Canlandırmak	10	3
 Ekonomik	4	2

3.8.11. Gelecek Planı Teması

Araştırma çerçevesinde üzerinde durulan temalardan birisi olan “Gelecek Planı” temasıyla ilgili 4 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; kalmayı düşünmemek, kalmayı düşünmek, kararsız olmak ve kalıcı yerleşmiş olmaktır.

Şekil 11. Gelecek Planı Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Gelecek Planı temasında katılımcılar kalmayı düşünmekle alakalı yoğun olarak görüş bildirmiştir. Katılımcılar kentte mutlu olduklarını ve gelecekte yerleşmek istediklerini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı K16 ve K17 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Öğrencilik sonrası gidişat neyi gösterir bilemem. Ama Eskişehir’den sonra Artvin’e dönmeyi çok istemiyorum. Sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan Eskişehir çok daha ileride. Bu kente alıştım ve seviyorum. Ayrıca Türkiye’nin her yerine ulaşım açısından da daha avantajlı. Burada bir düzen kurmayı çok isterim.” (K16)

“Okul bittikten sonra işim ve ekonomik özgürlüğüm olursa kesinlikle yaşamak isterim Eskişehir’de. Çünkü rahat, huzurlu ve özgür hissediyorum kendimi.” (K17)

Gelecek Planı temasında katılımcılar kararsız olmak ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar mezuniyet sonrasında fırsatları değerlendireceklerini ve bu fırsatlara göre karar alacaklarını ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö18 ve Ö20 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Okul bittikten sonra yurtdışına gitmeyi düşünüyorum ama yurt dışı olmazsa burada yaşamayı isterim. Ama öğrencilik sonrası neler olur bilemiyorum şimdiden” (Ö18)

“Okul bittikten sonra kalıp kalmama konusunda kararsızım, gidişata göre karar vereceğim. Ailemin fikirlerini de değerlendirerek karar verebilirim.” (Ö20)

Gelecek Planı temasında katılımcılar kalmayı düşünmemek ile ilgili de görüş bildirmiştir. Katılımcılar Eskişehir'in yetişkin hayatına uygun olmadığı gerekçesiyle kalıcı olarak yerleşmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö21 ve Ö25 kodlu katılımcılar şunları söylemiştir:

“Üniversite bittikten sonra kalmayı düşünmüyorum çünkü burada iş ve aile düzeni kurmak çok kolay değil. Belki ilerleyen yıllarda ya da emekli olduktan sonra yerleşebilirim. Öğrencilik için evet ideal bir kent ama öğrenci fazlalığı bir yerden sonra sıkıcı ve yorucu hale getiriyor yaşamı.” (Ö21)

“Okul bittiğinde Eskişehir’de kalmayı düşünmüyorum. Memleketime dönmeyi düşünüyorum. Çünkü ailem orada ve orada daha çok tanıdığım ve kurulu düzenim var.” (Ö25)

Gelecek Planı temasında bir katılımcı kalıcı yerleşmiş olduğuyla ilgili görüş bildirmiştir. Katılımcı, öğrencilik yaşantısında kalıcı olarak Eskişehir’e yerleştiğini ifade etmişlerdir. Konu ile alakalı Ö14 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

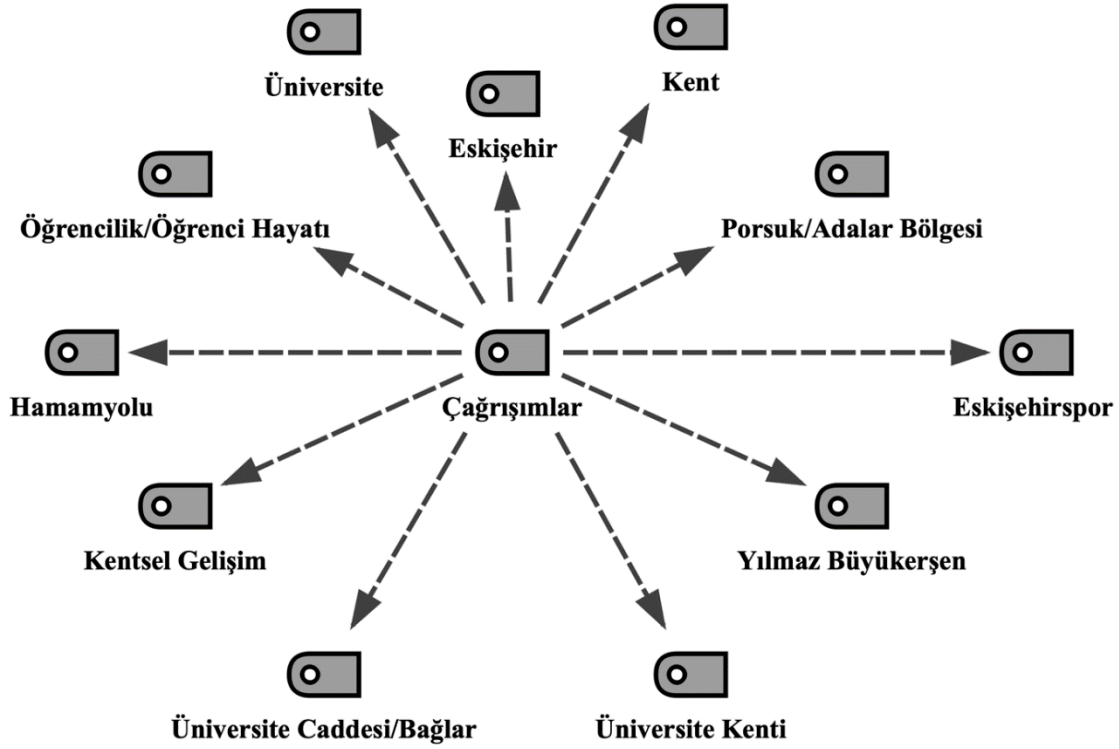
“Şu an zaten uzatmalı öğrenci olduğum ve çalışma hayatında da olduğum için bir anlamda kalıcı yerleştim diyebilirim. Uzun bir zamandır arkadaş çevrem, dostlarım ve severek yaptığım bir işim var. Kısacası Eskişehir’e yerleşmiş olmaktan mutluyum ve pişman da değilim.” (Ö14)

Tablo 12. Katılımcılara Göre Gelecek Planı

Kod Sistemi	Pandemi Sonrası	Pandemi Öncesi
Gelecek Planı		
Kalmayı Düşünmemek	4	1
Kalmayı Düşünmek	2	8
Kararsız Olmak	3	3
Kalıcı Yerleşmiş Olmak		1

3.8.12. Çağrışımlar Teması

Araştırma çerçevesinde üzerinde durulan temalardan birisi olan “Çağrışımlar” temasıyla ilgili 11 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler; Eskişehirspor, Hamamyolu, Üniversite Caddesi/Bağlar, Yılmaz Büyükerşen, üniversite kenti, öğrencilik/öğrenci hayatı, Porsuk/Adalar bölgesi, kentsel gelişim, Eskişehir, kent ve üniversitedir.

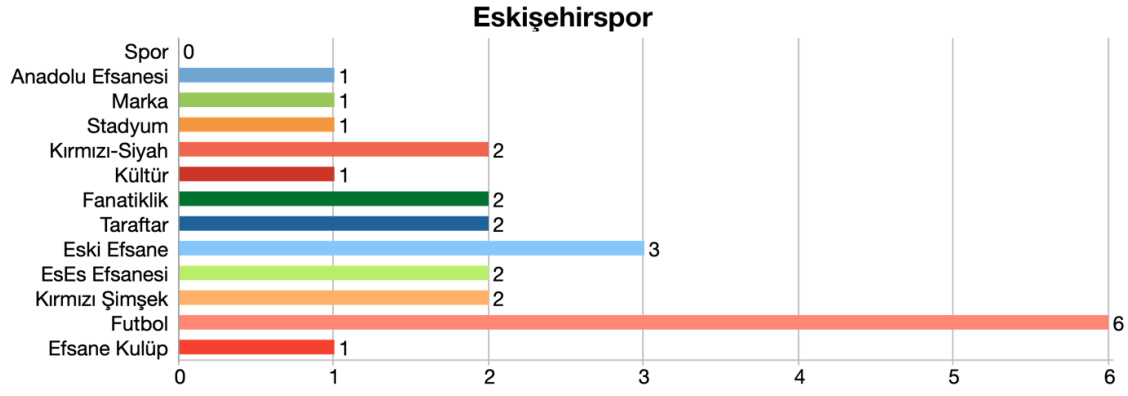

Şekil 12. Çağrışımlar Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Eskişehirspor

Eskişehirspor kategorisi altında 13 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; spor, Anadolu efsanesi, marka, stadyum, kırmızı-siyah, kültür, fanatıklık, taraftar, eski efsane, EsEs efsanesi, kırmızı şimşek, futbol, efsane kulüp

Eskişehirspor kategorisinde katılımcılar Eskişehirspor ile ilgili çağrışımlarını ifade etmişlerdir. Grafik 2’de görüldüğü üzere Eskişehirspor ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımlar; futbol ve eski efsanedir.

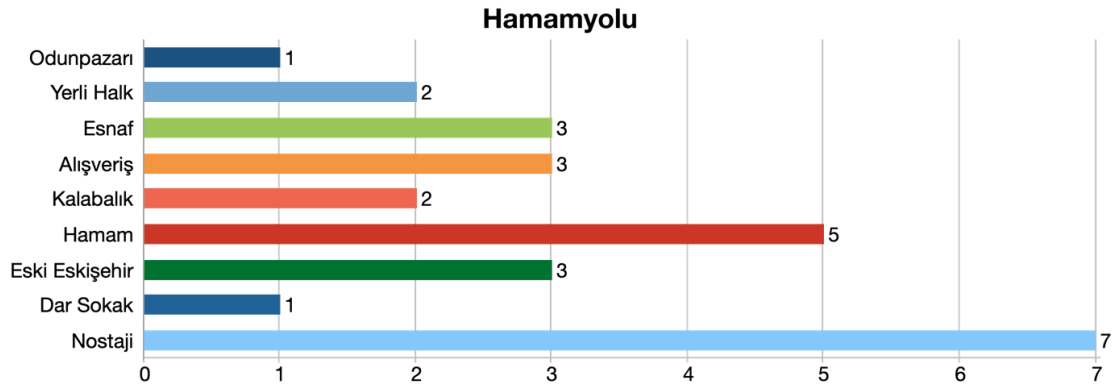

Grafik 2. Eskişehirspor Kodların İstatistiği

Hamamyolu

Hamamyolu kategorisi altında 9 kod oluşturulmuştur. Bunlar; Odunpazarı, yerli halk, alışveriş, kalabalık, hamam, eski Eskişehir, dar sokak ve nostaljidir.

Hamamyolu kategorisinde katılımcılar Hamamyolu ile ilgili çağrışımlarını ifade etmişlerdir. Grafik 3’de görüldüğü üzere Hamamyolu ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımlar; nostalji ve hamamdır.

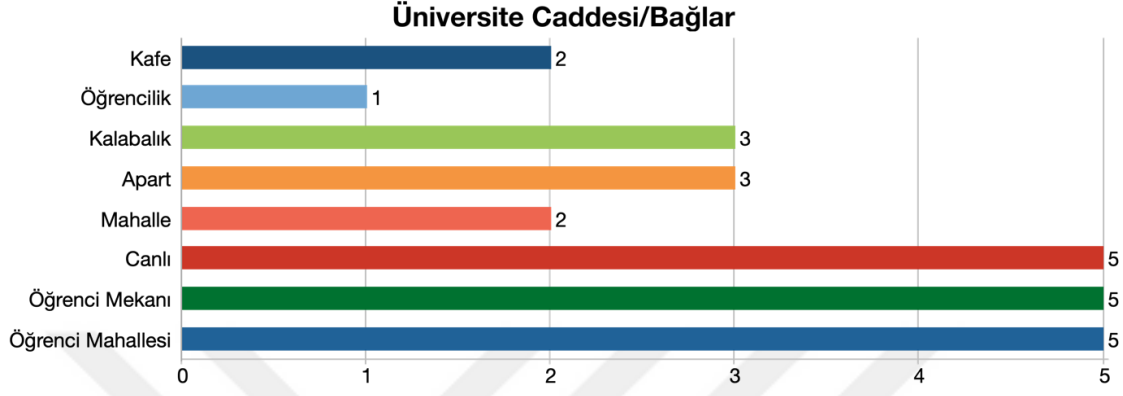

Grafik 3. Hamamyolu Kodların İstatistiği

Üniversite Caddesi/Bağlar

Üniversite Caddesi/Bağlar kategorisi altında 8 kod oluşturulmuştur. Bunlar; kafe, öğrencilik, kalabalık, apart, mahalle, canlı, öğrenci mekânı ve öğrenci mahallesidir.

Üniversite Caddesi/Bağlar kategorisinde katılımcılar Üniversite Caddesi/Bağlar ile ilgili çağrışımlarını ifade etmişlerdir. Grafik 4’de görüldüğü üzere Üniversite Caddesi/Bağlar ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımlar; öğrenci mahallesi, öğrenci mekânı ve canlıdır.

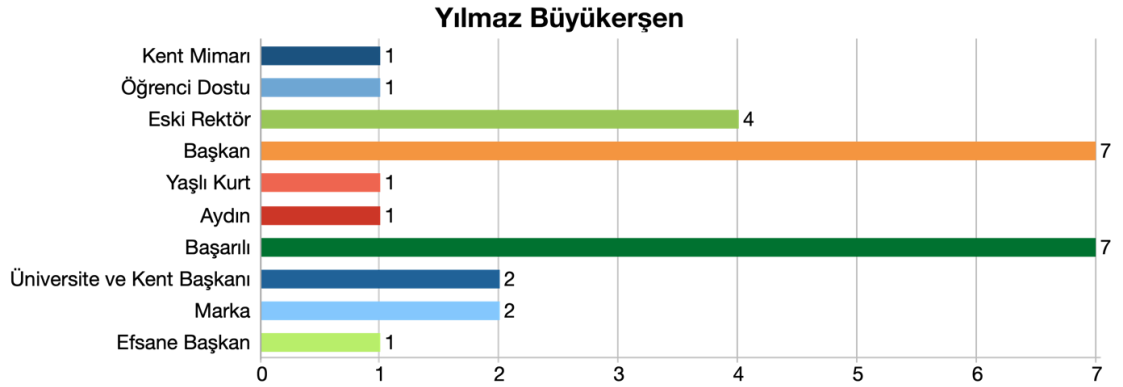

Grafik 4. Üniversite Caddesi/Bağlar Kodların İstatistiği

Yılmaz Büyükerşen

Yılmaz Büyükerşen kategorisi altında 10 kod oluşturulmuştur. Bunlar; kent mimarı, öğrenci dostu, eski rektör, başkan, yaşlı kurt, aydın, başarılı, üniversite ve kent başkanı, marka, efsane başkan,

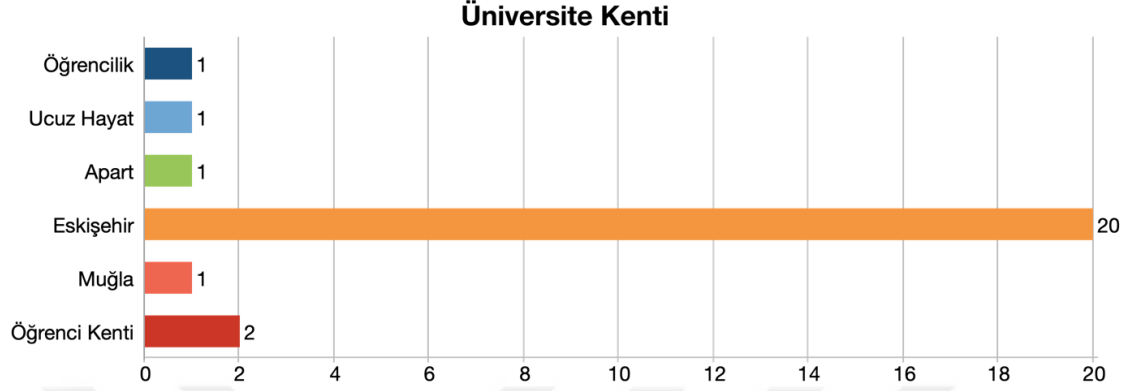
Yılmaz Büyükerşen kategorisinde katılımcılar Yılmaz Büyükerşen ile ilgili çağrışımlarını ifade etmişlerdir. Grafik 5’de görüldüğü üzere Yılmaz Büyükerşen ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımlar; başkan, başarılı ve eski rektördür.

Grafik 5. Yılmaz Büyükerşen Kodların İstatistiği

Üniversite Kenti

Üniversite Kenti kategorisi altında 6 kod oluşturulmuştur. Bunlar; öğrencilik, ucuz hayat, apart, Eskişehir, Muğla ve öğrenci kentidir.

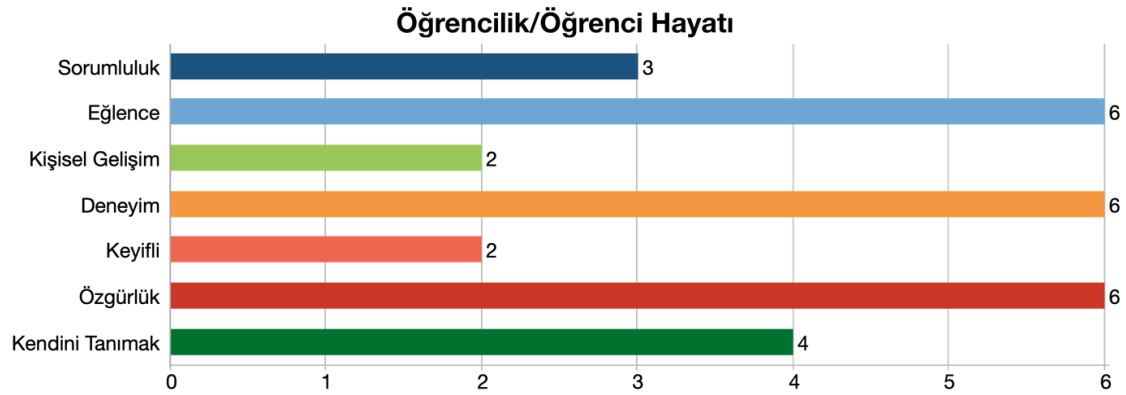

Grafik 6. Üniversite Kenti Kodların İstatistiği

Öğrencilik/Öğrenci Hayatı

Öğrencilik/Öğrenci Hayatı kategorisi altında 7 kod oluşturulmuştur. Bunlar; sorumluluk, eğlence, kişisel gelişim, deneyim, keyifli, özgürlük ve kendini tanımaktır.

Öğrencilik/Öğrenci Hayatı kategorisinde katılımcılar Öğrencilik/Öğrenci Hayatı ile ilgili çağrışımlarını ifade etmişlerdir. Grafik 7’de görüldüğü üzere Öğrencilik/Öğrenci Hayatı ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımlar; eğlence, deneyim ve özgürlüktür.

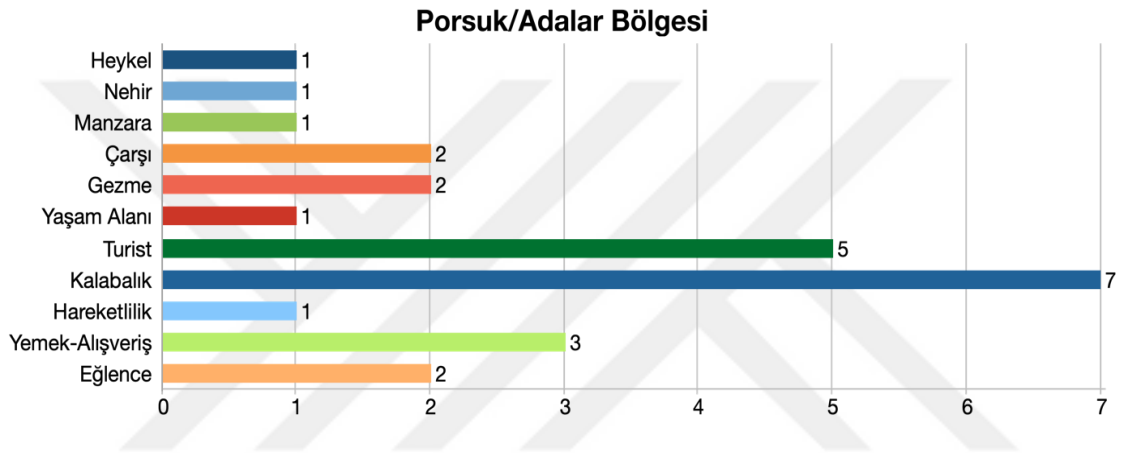

Grafik 7. Öğrencilik/Öğrenci Hayatı Kodların İstatistiği

Porsuk/Adalar Bölgesi

Porsuk/Adalar Bölgesi kategorisi altında 11 kod oluşturulmuştur. Bunlar; heykel, nehir, manzara, çarşı, gezme, yaşam alanı, turist, kalabalık, hareketlilik, yemek-alışveriş ve eğlencedir.

Porsuk/Adalar Bölgesi kategorisinde katılımcılar Porsuk/Adalar Bölgesi ile ilgili çağrışımlarını ifade etmişlerdir. Grafik 8’de görüldüğü üzere Porsuk/Adalar Bölgesi ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımlar; kalabalık, turist ve yemek-alışveriştir.

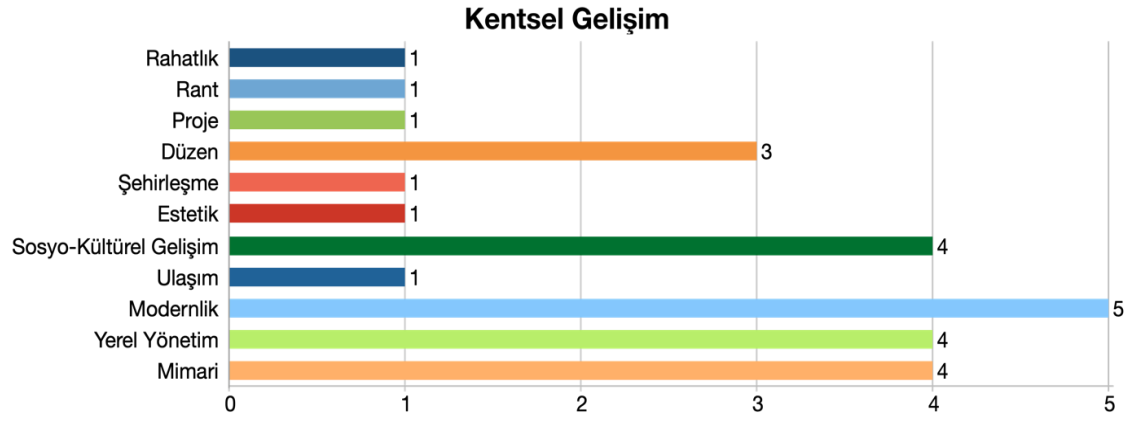

Grafik 8. Porsuk/Adalar Bölgesi Kodların İstatistiği

Kentsel Gelişim

Kentsel Gelişim kategorisi altında 11 kod oluşturulmuştur. Bunlar; rahatlık, rant, proje, düzen, kentleşme, estetik, sosyo-kültürel gelişim, ulaşım, modernlik, yerel yönetim ve mimaridir.

Kentsel Gelişim kategorisinde katılımcılar Kentsel Gelişim ile ilgili çağrışımlarını ifade etmişlerdir. Grafik 9’da görüldüğü üzere Kentsel Gelişim ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımlar; yerel yönetim, sosyo-kültürel gelişim, mimari ve modernliktir.

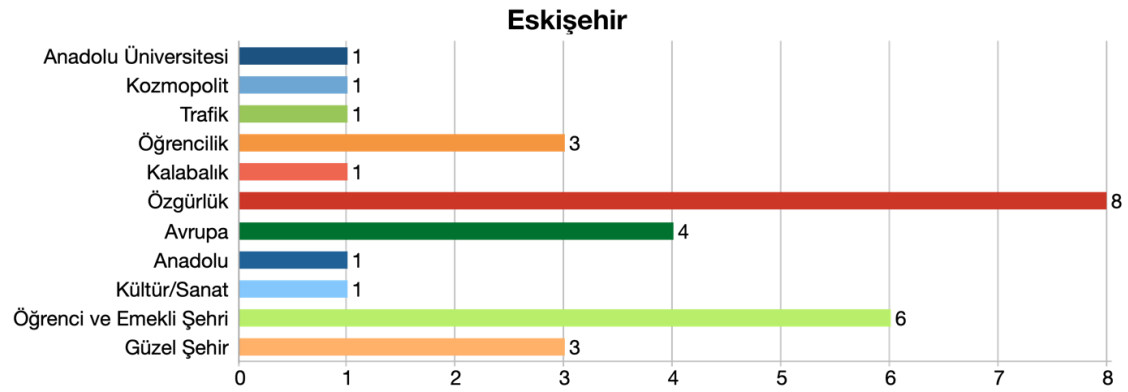

Grafik 9. Kentsel Gelişim Kodların İstatistiği

Eskişehir

Eskişehir kategorisi altında 11 kod oluşturulmuştur. Bunlar; Anadolu Üniversitesi, kozmopolit, trafik, öğrencilik, kalabalık, özgürlük, Avrupa, Anadolu, kültür/sanat, öğrenci ve emekli şehri, güzel şehirdir.

Eskişehir kategorisinde katılımcılar Eskişehir ile ilgili çağrışımlarını ifade etmişlerdir. Grafik 10'da görüldüğü üzere Eskişehir ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımlar; özgürlük, öğrenci ve emekli şehri, Avrupa'dır.

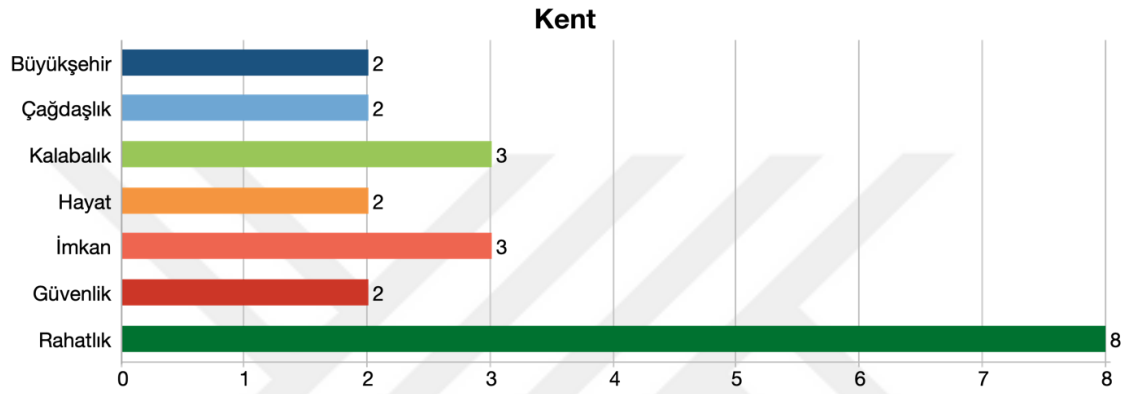

Grafik 10. Eskişehir Kodların İstatistiği

Kent

Kent kategorisi altında 7 kod oluşturulmuştur. Bunlar; büyükşehir, çağdaşlık, kalabalık, hayat, imkân, güvenlik ve rahatlaktır.

Kent kategorisinde katılımcılar Kent ile ilgili çağrışımalarını ifade etmişlerdir. Grafik 11’de görüldüğü üzere Kent ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımalar; rahatlık, imkân ve kalabalıktır.

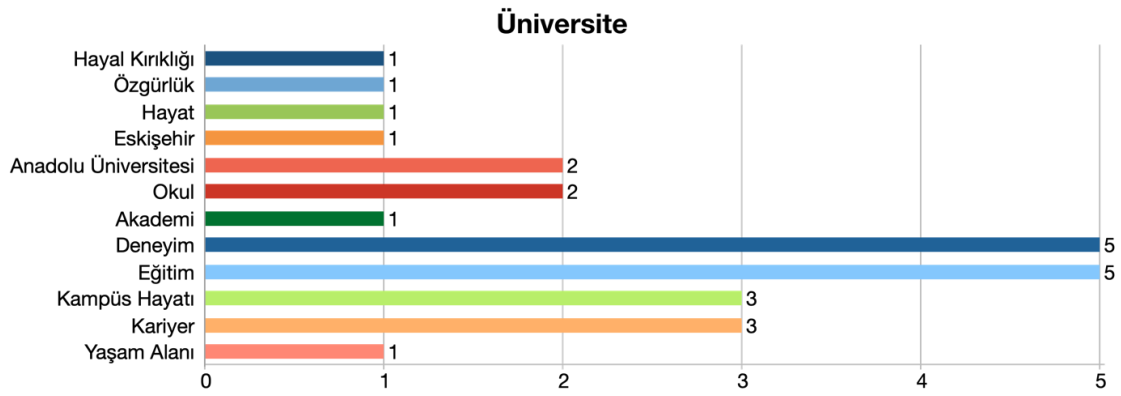

Grafik 11. Kent Kodların İstatistiği

Üniversite

Üniversite kategorisi altında 12 kod oluşturulmuştur. Bunlar; hayal kırıklığı, özgürlük, hayat, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, okul, akademi, deneyim, eğitim, kampüs hayatı, kariyer ve yaşam alanıdır.

Üniversite kategorisinde katılımcılar Üniversite ile ilgili çağrışımalarını ifade etmişlerdir. Grafik 12’de görüldüğü üzere Üniversite ile ilgili en çok bahsedilen çağrışımalar; denetim ve eğitimidir.

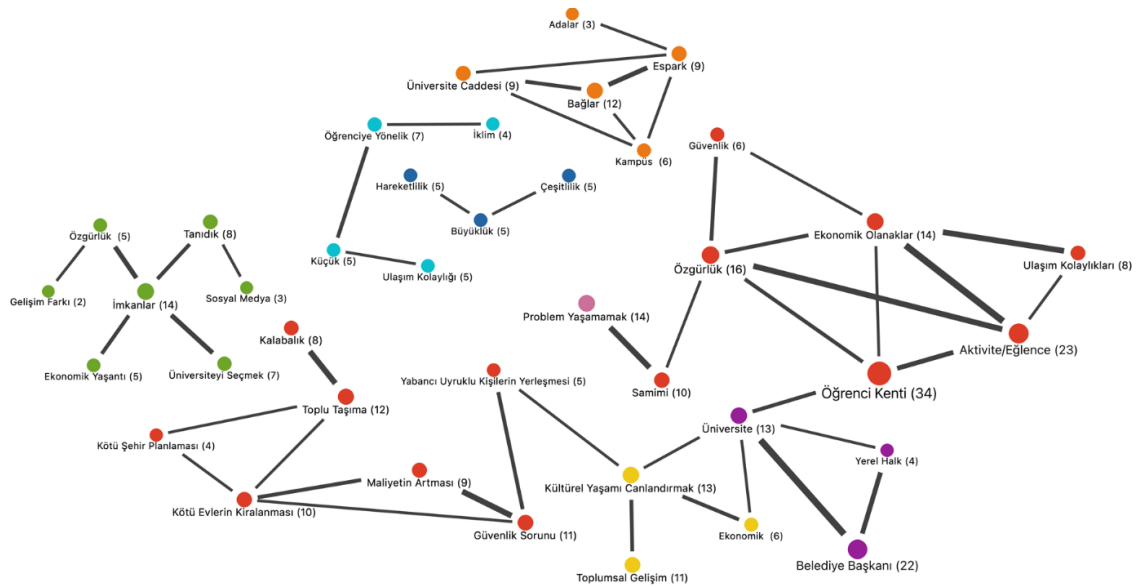

Grafik 12. Üniversite Kodların İstatistiği

Şekil 13. Kod Bulutu

Katılımcı ifadelerinin yoğunluk çerçevesinde dağılım Şekil 13’de verilmiştir. Daha büyük puntolu olan kodlar daha yoğun şekilde kullanılmış olan ifadelerken, daha küçük puntolu ifadeler, kodların daha az yoğun olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Şekil 14. Kod Haritası

Katılımcılarca sık sık sözü edilen kodlar Şekil 14’de verilmiştir. Harita, kodlar arasındaki ilişkilerle hangi kodların sıklıkla bir arada kullanıldığını ortaya koymaktadır. Çizgiler, bir arada sözü edilen daha sık kullanılan kodların ilişkisini yansıtmak üzere daha geniş gösterilmiştir. Bu çerçevede öğrenci kenti kodundan söz eden katılımcılar; aynı zamanda üniversite, aktivite/eğlence, özgürlük, ekonomik olanaklar, özgürlük kodlarından da bahsetmişlerdir.

SONUÇ

Üniversiteler tarih boyunca kuruldukları kasabaları ve zamanla da kentleri sosyal, ekonomik ve fiziksel olarak değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Kiliselerin himayesinde temel dini bilgilerin verildiği mütevazı sayılabilecek yapılardan, mesleki ve teknik bilgilerin de verildiği daha donanımlı kurumlar haline gelmesi yaklaşık üç yüz yıl sürecektir bir döneme tekabül etmektedir. Üniversite kurumu, hem bir kentsel yapı hem de mekânı etkileyen aktörler topluluğudur. Aktörler içerisinde niceliksel olarak başı çeken ise ağırlıklı olarak öğrencilerdir. Öğrenci sayısının artışı, buna bağlı olarak da gelişen doğal ve yapay talepler karşısında zamanla üniversitenin ve bulunduğu kentin buna yönelik yanıtlar üretmeye başlaması kaçınılmazdır. Bu yanıtlar kimi zaman olumsuz kimi zamanda olumlu yönde olmaktadır. Kentin üniversiteyle tanışması sonrası kentin mekânlarının kullanım amaçları, değerleri, atfedilen özellikler ve anlamlandırmalar, kısacası kentin tipolojisi değişebilmektedir. Kuşkusuz bu değişim üniversitenin kentteki konumuyla da yakından alakalıdır. Kent içinde veya zaman içinde yaşanan değişimlerle, kent içinde konumlanmış hale gelen üniversiteler bulundukları kenti sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziki olarak daha fazla etkilemektedir. Bahsedilen bu süreç içinde küreselleşme ve neoliberal politikalar hem kentlere hem de üniversitelere doğrudan etki etmiştir. Türkiye’de İstanbul, Ankara ve İzmir dışındaki kentlerde üniversiteler kurulmaya 1950’li yıllarda başlamıştır. Üniversite-kent ilişkisinin çok boyutlu ve dinamik bir süreç olduğu göz önüne alındığında, bu ilişki sürecinde kentlerin nüfus, ekonomik ve sosyal yapılarında değişimler yaşanmakta, kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Üniversitelerin kentler için bir fırsat veya bir tehdit olması, üniversitelerin kuruluş, işleyiş, yönetim, işbirliği gibi özelliklerine, kentlerin de nüfus, ekonomi, sosyal, fiziki, çevresel gibi özelliklerine ve buna bağlı olarak da kent yönetimlerinin ilgisine bağlıdır.

Türkiye’de on birinci ve on ikinci kalkınma planlarında üniversite, kent ve kentsel gelişme ilişkisi incelendiğinde ağırlıklı olarak kentsel ve bölgesel kalkınma vurgusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Girişimcilik, rekabet, piyasa ve marka kavramları da bu ilişki ağında dikkat çeken diğer öğelerdir. Bu kavramların neoliberal kentsel politikalarla ve son yıllardaki yükseköğretim anlayışıyla olan yakın ilişki de yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. On ikinci kalkınma planında bir öncekine göre üniversite öğrencilerinin potansiyel sorunları ve ihtiyaçlarına yönelik ifadelerin bulunuyor olması ise önem arz etmektedir. Eskişehir özelinde, Büyükşehir Belediyesi’nin, Odunpazarı Belediyesi’nin ve Tepebaşı Belediyesi’nin stratejik planlarında üniversite ve kentsel gelişme ilişkisine bakıldığında; planlarda kentteki üniversiteler paydaş aktörler olarak belirtilmesine rağmen, stratejik amaçlar, hedefler, faaliyet ve projeler içerisindeki rolleri sınırlı düzeyde ve belirsiz kalmaktadır. Her üç belediyenin stratejik planlarında üniversite öğrencilerine de yer verilmeyerek, kentteki üniversite öğrencilerine geçici misafir gözüyle bakıldığı düşünülmektedir. Bu tespit belediyelerin stratejik planlarında önemli bir eksiklik olmakla beraber, kentsel hizmet politikaları açısından değerlendirildiğinde büyükşehir belediyesinin ve Tepebaşı Belediyesi’nin üniversite öğrencilerine yönelik birçok hizmeti sağladığı da görülmektedir.

Eskişehir’deki üç üniversitenin (Anadolu Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi ve Eskişehir Teknik Üniversitesi) stratejik planlarında ise üniversite ve kentsel gelişme ilişkisine daha çok yer verildiği görülmektedir. Her ne kadar bu üç üniversitenin planlarında kullanılan ifadeler birbirinin benzeri gibi görünüyorsa da, özellikle planlarda yer verilen GZFT analizlerinde, bu üç üniversitenin Eskişehir kentinin gelişimindeki rolü ve etkisi, fırsatlar, avantajlar ve eksiklikler noktasında objektif ve somut örneklerle desteklendiği görülmektedir.

1950’li yıllara kadar tarım ve sanayi kenti kimliği ile öne çıkan Eskişehir’de 1958 yılında bir apartman dairesinde faaliyetlerine başlayan Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler

Akademisi, ilerleyen yıllarda Türk yükseköğretim tarihinde damga vuracak Anadolu Üniversitesi'nin ilk fidesini oluşturmuştur. Bugünkü üniversite özellikleri ve imkânlarıyla kıyaslanamayacak derecede olan bu mütevazı okulun kaderi, 1968 yılından itibaren o zaman askeri alan statüsünde bulunan bozkır bir araziye ilk temelin atılmasıyla değişmiştir. 1982 yılında resmi olarak kurulan Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü, gelecek yıllarda kentin kaderindeki dönüm noktalarından biri olmuştur. Kampüs ve kent merkezi arasındaki aksta kerpiçten yapılmış müstakil tek katlı işçi evleri ve mahalleri, kiremit, tuğla, kereste, bisküvi ve un fabrikaları bulunmaktadır. Üniversitenin kurulması ve genişlemesiyle beraber bu bölgenin ekonomik niteliği ve değeri artmış, bölgenin sosyal, ekonomik ve fiziki yapısı değişime uğramıştır. Tarım kentinden sanayi kentine evrilmenin yükselişte olduğu 1970'li yıllarda çalışan nüfusun büyük bölümünü işçiler oluşturmaktadır. Öte yandan bu durum üniversitenin kurulup gelişmesiyle yeni bir toplumsal grubu kente dahil etmiştir: Üniversite öğrencileri. İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlerde yükseköğrenim görme hedefine ulaşamayan Anadolu insanı için Eskişehir hem coğrafi olarak hem de sosyal ve kültürel açıdan cazip hale gelmiştir. Yıllar itibariyle akademik birimlerini ve öğrenci sayısını artıran Anadolu Üniversitesi sayesinde Eskişehir özellikle 2000 sonrası sanayi kenti kimliğinin yanında “öğrenci kenti” kimliğine de sahip olmuştur. Bu bağlamda öğrenci kenti, bir kentin nüfusunun önemli bir bölümünü öğrencilerin oluşturduğu, öğrenci kültürü ve yaşam tarzının kent kimliğine yansıdığı, öğrencilerin kentin sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziki gelişimine yön verdiği yeni bir kent türünü ifade etmektedir. Eskişehir kenti de, üniversite ve kentsel gelişme ilişkisinin ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal başta olmak üzere birçok yönden incelenmeyi hak eden Türkiye'nin önemli öğrenci kentlerinden birisidir.

Öğrenci kentine başka bir kentten/kasabadan/köyden adeta göç edercesine gelen bu kesimin yeni kentteki bireysel ve toplumsal varoluşları, günlük yaşam pratikleri, davranış ve düşünce şekilleri ve tercihleri de yeni geldikleri kentin toplumsal ve kentsel

şartlarından etkilenecek eskiye göre farklılaşmaktadır. Bu durum Eskişehir özelinde değerlendirildiğinde, tarihsel açıdan salt ekonomik ve siyasi kaygılardan öte, bilim üretme amacıyla kurulmuş bir üniversitenin ve öğrenci kentinin profilini çıkarmak gerekliliğini doğurmaktadır. Bu gereklilikten hareketle, kent, üniversite, kentsel gelişme ve üniversite öğrenciliği konularının birlikte ele alınarak, öğrenci kenti kimliği esasında nitel bir çalışma yapılması fikri oluşmuştur. Bu bağlamda, araştırma örneklemini kapsamında Eskişehir’de üniversite okumak için başka yerlerden gelen 25 öğrenciyle 3 farklı oturumda odak grup görüşmeleri yapılmış; yer yer katılımlı gözleme de başvurulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğrenciler için “kent” demek en başta özgürlük ve özgür olabilmek demektir. Hareketli ve büyük olması da diğer başat tanımlama şeklidir. Eskişehir kenti tanımlamaları istediğinde ise neredeyse öğrencilerin tamamı “öğrenci kenti” vurgusunda bulunmaktadır. Eskişehir’i tercih etme sebeplerinde ise ilk sırada kentin sosyal, ekonomik ve kültürel imkânlarının uygunluğu yer almaktadır. Gelmeden önce tanıdıklarının tavsiyeleri ikinci derecede tercih sebebi olarak görünmektedir. Eskişehir’e gelmeden önce yaşadıkları yerle arasındaki farklılıklarda ise yine özgürlük vurgusu ön plana çıkmaktadır. Öğrenciye yönelik sosyal ve kültürel imkânların fazlalığı da farklılıklarda diğer dikkati çeken unsurlardır. Kentin öğrenciler için avantajları sorulduğunda ise ağırlıklı öğrenciye yönelik aktivitelerin fazlalığı, eğlence hayatı ve özgür havası yanıtları verilmiştir. Dezavantajlar hususunda ilk sıralarda toplu taşımanın yetersizliği, kiralık evlerin kullanışsızlığı ve sağlıksız oluşu ve son yıllarda artan kentsel güvenlik kaygısı yer almaktadır. Ekonomik imkânların da geçmişe nazaran zorlaştığı diğer önemli bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle pandemi sonrası kentin, öğrenciye yönelik ekonomik uygunluğunun kalmadığı yönünde görüş birliği vardır. Öğrencilerin en çok zaman geçirdiği kentsel alanlar ise kampüs ve çarşı arasındaki aksta yer alan alışveriş merkezleri ve çevrelerindeki kafe, restoran ve eğlence merkezleridir. Burada dikkati

eken önemli bir nokta, kentin doğu yakası olarak nitelendirilebileceğimiz Odunpazarı ve Hamamyolu bölgesinde zaman geçirmeyi tercih eden ğrenci sayısının çok az olmasıdır. Bu da sosyalleşme bağlamında kentsel mekânsal bir ayrışma olduğunun göstergesidir. Pandemi ncesi kent halkına karşı tutum daha olumlu iken, pandemi sonrası emlak ve esnaf fırsatçılığından yoğun şekilde bahsedilmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan bir diğer önemli konu olan, kentin gelişim ve değişiminde rol oynayan aktörler konusunda ilk sırada 24 yıldır belediye başkanlığı görevini sürdüren Büyükşehir Belediye Başkanı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen gelmektedir. Üniversite, diğer ikinci önemli aktör konumundadır. Üniversitenin Eskişehir’e katkıları sorulduğunda ise öğrencilerin büyük çoğunluğu kentin toplumsal ve kültürel gelişimine katkı sağladığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilere eğitimleri sonrası öğrencilikleri sonra erdiğinde Eskişehir’de kalıp kalmamaya yönelik fikirleri sorulduğunda ise, pandemi öncesine göre kalmayı düşünenlerde ciddi bir düşüş olduğu görülmektedir. Bu durum kentin öğrenciler için eski cazibesini yitirdiğı fikriyle örtüşmektedir. Son olarak Eskişehir’e dair bazı önemli kavramların öğrencilerin zihninde nasıl çağrışım yaptığı sorulmuştur. Çağrışım teması, odak grup görüşmesinin son safhasında, görüşülen kişilerin konuyla ilgili zihinsel süreçlerini ve düşünce yapılarını anlamak için önemli ipuçları sağlamaktadır. Bir kelime, resim veya konu hakkında oluşan çağrışım, kişinin o konuyla ilgili duygusal, zihinsel ve deneyimsel bağlantılarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çağrışım kişinin kendini, başkalarını ve yaşadığı çevreyi daha iyi tanınmasına katkıda bulunur. Bu kapsamda görüşme gerçekleştirilen öğrencilere 11 farklı kavram sunulmuştur. Bunlar; Eskişehirspor, Hamamyolu, niversite Caddesi/Bağlar, Yılmaz Büyükerşen, niversite kenti, öğrencilik/ğrenci hayatı, Porsuk/Adalar bölgesi, kentsel gelişim, Eskişehir, kent ve niversitedir. Bu kavramların her birinin oluşturduğu çağrışım grafiklerle gösterilerek değerlendirilmiştir.

Altyapısı eksik ve kentle bütünleşememiş üniversitelerin aksine kent merkezinde yer alan, kentin salt ekonomisini kalkındırma hedefi dışında kentin sosyal ve kültürel gelişimine de katkıda bulunan bir üniversite olan Anadolu Üniversitesi ve öğrenci kenti olan Eskişehir, Türkiye’deki istisnai örneklerin başında gelmektedir. Bir öğrenci kentinde üniversite ve kent ilişkisinin başarılı biçimde kurulabilmesinde o kentin geçirdiği kentleşme deneyimi önemlidir. Tarımdan sanayiye sanayiden de hizmet ve eğitim sektörüne evrilen kentlerin beşeri yapısı kuşkusuz daha kozmopolit olacaktır. Eskişehir tarihsel süreçte geçirdiği kentleşme evrimi göz önüne alındığında yoğun göç alan bir kent konumunda olmuştur. Tarıma elverişli verimli topraklarıyla, Cumhuriyetin temel yapıtaşı olan sanayi kuruluşlarıyla ve sonrasında da üniversiteleriyle her daim yaşamak için ideal kent görüntüsü çizmiştir.

Sosyal demokrat belediyeciliğin ve akademisyen bir belediye başkanının varlığı kuşkusuz Eskişehir’in son 20 yılında öğrenci kenti imajına sahip olmasında çok etkilidir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular Eskişehir’in öğrenci kenti kimliğinin oluşmasında ve kentin gelişmesinde, yerel aktörler arasında Anadolu Üniversitesi’nin eski rektörü ve mevcut belediye başkanı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen’in etkisinin yüksek olduğunu göstermiştir. Gerek üniversiteye sunduğu akademik ve yönetsel katkıları, gerekse de kentin çehresini değiştiren hamleleri sayesinde Eskişehir adını Türkiye’de ve dünyada duyurur hale gelmiştir. Bu durum Eskişehir özelinde, öğrenci kenti kimliği kazanmasında yerel yönetimlerin, özellikle de Eskişehir Büyükşehir Belediyesi’nin etkisinin diğer kentsel aktörlere göre daha fazla olduğu hipotezini doğrulamaktadır.

Çalışmanın alan araştırması kısmından elde edilen bulgular sayesinde Eskişehir’de kent merkezinde bulunan Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü’nün Eskişehir’in kentsel gelişimine sosyal, ekonomik ve fiziksel katkıları bulunduğu hipotezi doğrulanmıştır. Bununla birlikte, Eskişehir kentinin tarihsel süreçte geçirmiş olduğu kentsel gelişim ve değişim süreci neticesinde öğrenci kenti kimliğini kazandığı da

aşikârdır. Tarım kentinden sanayi kentine evrilmesi ve sanayi kentinin ihtiyaç duyduğu eğitilmiş beşeri kaynak ihtiyacının sağlanmasına yönelik Anadolu Üniversitesi'nin kurulması, Eskişehir'in öğrenci kenti olmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Elde edilen bulgularla Eskişehir'in öğrenci kenti imajı ve algısı, Eskişehir kentinin özellikle 2000 yılı sonrası geçirdiği kentsel değişim ve dönüşümlerle yakından ilgili olduğu hipotezi de doğrulanmıştır.

Eskişehir, uzun yıllardır Türkiye'nin her kentinden, kasabasından ve köyünden öğrenci çekmektedir. Öte yandan, 2000'li yılların başından itibaren neoliberal kentsel politikaların kente ve mekâna yansımada önemli bir araç olarak sayabileceğimiz kentsel dönüşüm uygulamaları Eskişehir'de de kendini göstermiştir. Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü'nün bulunduğu mevkiden Bağlar Caddesine kadar uzanan aksta yer alan eski fabrikalar bölgesi, kentsel dönüşüm projeleri kapsamına alınarak rezidans, alışveriş merkezi, otel, eğlence merkezi ve uluslararası kahve zinciri dükkânlarının yapılmasının önü açılmıştır. Bu süreçte mevcut tarihsel dokunun ve mirasın kaybolmamasına özen gösterildiği de bir gerçek olmakla birlikte, bu bölge üniversitenin etkisiyle öğrenciler için vazgeçilmez tüketim mekânlarının muhiti haline gelmiştir. Bölgenin diğer yakasındaki sokaklarda yer alan eski ve çoğu tek katlı müstakil evlerin yerini ise öğrencilerin barınma ihtiyacına alternatif olması hedefiyle, 30 ile 60 metrekare arasında değişen, kullanışlılığı ve sağlıklı olması tartışmaya açık apart adı verilen yapılar almıştır. Devlete bağlı yurtların yaşam koşullarının zorlukları ve öğrencilere uygun toplu konut uygulamalarının eksikliği, üniversite öğrencilerini bu apart konutlara yoğun bir şekilde mecbur bırakmıştır. Tüm bu gelişmeler ekseninde değerlendirildiğinde, neoliberal kentsel politikalar özellikle 2000 sonrasında öğrenci kenti kimliği adı altında, Anadolu Üniversitesi çevresindeki alanlarda kentsel dönüşüm ve konut üretimine olumsuz etkilerde de bulunmuştur. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, neoliberal kentsel politikaların etkisinin bir öğrenci kenti olan Eskişehir'de

ekonomik, sosyal ve mekânsal alanlarda kendisini gösterdiği hipotezini doğrular niteliktedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, özellikle son 23 yılda Eskişehir’de doğu-batı ekseninde Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü’nün sebep olduğu mekânsal bir ayrışma olduğunu ortaya koymaktadır. Kentin doğu kısmı yerli halkın ve turistlerin mekânı haline gelirken, batı yakası ise günün 24 saati canlı ve hareketli, adeta büyük bir öğrenci gettosu haline gelmiştir. Bu durum, Eskişehir’in öğrenci kenti haline gelmesi sürecinde, kentin sosyal, fiziki ve ekonomik yapısı değişim geçirdiği ve buna bağlı olarak da kentte sosyal-mekânsal ayrışmalar ortaya çıktığı hipotezini doğrular niteliktedir.

Çalışmadan elde edilen bir diğer bulguya göre, üniversite öğrencilerinin Eskişehir’i tercih etme sebeplerinin en başında kamuoyunda ve özellikle de sosyal medyada Eskişehir’in bir öğrenci kenti olduğu vurgusunun ön plana çıktığıdır. Üniversite ve bölüm tercihten ziyade ilk sırada kentin tercih edildiği bulgusu, Eskişehir’in öğrenci kenti kimliğinin daha önemli bir etken olduğu hipotezini doğrulamaktadır.

Araştırma verilerine göre, pandeminin etkileri ve sonrasında yaşanan ekonomik krizler sonrası Eskişehir’in öğrenci kenti imajı eskiye nazaran azalmış görünmektedir. Öğrencilerin barınma, yemek, ulaşım ve eğlence harcamaları geçmişe kıyasla önemli miktarda yükselmiştir. Bu durum Eskişehir’in diğer kentlere kıyasla öğrenci açısından cazibesini sorgular hale getirmiştir. Öğrencilik sonrası Eskişehir’de yaşamaya devam etme düşüncesinde olan öğrenci sayısında pandemi öncesi ve sonrası arasında önemli fark vardır. Bu bulgular pandemi sonrasında ve pandeminin etkileriyle Eskişehir’deki üniversite öğrencilerinin gündelik yaşam pratiklerinin ve tercihlerinin olumsuz etkilendiği hipotezini doğrular niteliktedir.

208 üniversitenin ve yedi milyona yakın üniversite öğrencisinin bulunduğu Türkiye’de üniversiteler, kentsel gelişme ve üniversite öğrencileri ekseninde birçok sorun bulunmaktadır. Türkiye’de yükseköğretim sistemi artan öğrenci sayısı, istihdam azlığı,

kaynak yetersizliği gibi kalite sorunlarıyla karşı karşıyadır. Üniversite öğrencilerinin yoğun olarak bulunduğu kentlerde, konut sıkıntısı, ulaşım problemleri ve altyapı yetersizliği gibi kentsel gelişme sorunları mevcuttur. Dar gelirli öğrencilerin üniversiteye erişiminde fırsat eşitliği sağlanamamaktadır. Son birkaç yılda özellikle büyük kentlerde öğrenci barınma sorunu oldukça fazladır. Yurt kapasitelerinin yetersizliği ve konut kiralarında fahiş artışlar öğrencileri maddi ve manevi açıdan zorlamaktadır. Yukarıda sayılan sorun alanları, üniversite eğitimi için başka bir kente gitmeyi eskiye nazaran daha zorlaştırmıştır. Bu durum öğrenci kentlerinin geleceğinin sorgulanmasına da neden olmaktadır. Bahsedilen sorunların çözümünde merkezi idareler, yerel yönetimler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının rasyonel şekilde ortaklaşa çalışması zaruridir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A., (2004), **Kent Devletinden İmparatorluğa**, İstanbul: İmge Kitabevi, 4. Baskı.
- Akkoyunlu Ertan, K., (2014), **Kent ve Kentli Hakları**, Ankara: TODAİE Yayın, No:381, 1. Basım.
- Aksu, D., (2021), **Maxqda 2020 Analytics Pro Nitel Analiz Programı Bilgi Notu**, <https://www.researchgate.net/publication/348550751>. (Erişim Tarihi: 15.03.2023).
- Alkan, A. ve Duru, B., (2002), “20. Yüzyılda Kent ve Kentsel Düşünce”, **20. Yüzyıl Kenti**, (A. Alkan ve B. Duru, Der. ve Çev.), Ankara: İmge Yayınevi, ss.7-25.
- Aslanoğlu, R. A., (1998), **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Bursa: Asa Yayınları, 1. Baskı.
- Aslanoğlu, R., (1992), “Kent Sosyolojisinde Yöntem Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme”, **İktisat Dergisi**, S. 333, ss. 3-10.
- Barnett, R., (2008), **Hertürlü Aklın Ötesinde Üniversitede İdeoloji İle Yaşamak**. (S. Eren, Çev.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Begel, E. E., (1996), “Kentlerin Doğuşu”, (Ö. Arıkan, Çev.), **Cogito Kent ve Kültürü**, S. 8, ss. 7-16.
- Benevolo, L., (1995), **Avrupa Tarihinde Kentler**, (N. Nirven, Çev.), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Braudel, F., (1974), “Capitalism and Material Life 1400-1800”, Londra: Collins, **Maddi Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm XV-XIII Yüzyıllar**, (M. A. Kılıçbay, Çev.), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2004.
- Bookchin, M., (1999), **Kentsiz Kentleşme**, (B. Özyalçın, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Bott, A., (1993), **Merton College: A Short History of The Buildings**, Oxford: Merton College, ISBN 0-9522314-0-9
- Bourdieu P. and Passeron J. C., (1979), **The Inheritors: French Students And Their Relation To Culture**, University of Chicago Press.
- Bumin, K., (2010), **Demokrasi Arayışında Kent**, Konya: Çizgi Kitabevi, 4. Baskı.
- Carter, H., (1983), **An Introduction to Urban Historical Geography**, London: Edward Arnold Press.
- Childe, G., (1990), **Tarihte Neler Oldu**, (M. Tuncay ve A. Şenel, Çev.), İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Childe, G., (2006), **Kendini Yaratan İnsan**, (F. Ofluoğlu, Çev.), İstanbul: Varlık Yayınları, 8. Basım.
- Cobban, A.B., (2017), **The Medieval English Universities: Oxford and Cambridge To C. 1500**, Routledge, NY, USA.
- Crozier, M., (1964), **The Bureaucratic Phenomenon**, University of Chicago Press.
- Çevik, Ö., (2005), **Arkeolojik Kanıtlar Işığında Tarihte İlk Kentler Ve Kentleşme Süreci: Kuramsal Bir Değerlendirme**, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Dawson, C., (1950), **Religion And The Rise Of Western Culture**, London: Sheed & Ward.
- Dezzani, R.J. and Chase-Dunn, C., (2010), “The Geography of World Cities”, **The International Studies Encyclopedia**, (R. A. Denemark, Ed.), U.K.: Wiley-Blackwell Publishing Ltd., ss. 2969-2986.
- DPT, (2000), **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, (DPT: 2534-ÖİK: 550), Ankara.

Durant, W., (1944), **The Story of Civilization**, Vol. III: Caesar and Christ. Simon and Schuster, Inc.

Estermann, T., Nokkola, T. and Steinel, M., (2011), “University Autonomy In Europe II: The Scorecard”, Brussels: European University Association, ISBN: 9789078997306 <https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?id=448> (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

Eraydın, A., (1988), “Sermaye Birikim Sürecinde Kentler”, **Defter**, S. 5, ss. 133-153.

Erdoğan, E. ve Uyan Semerci, P., (2021), **Toplumsal Araştırma Yöntemleri İçin Bir Rehber: Gereklilikler, Sınırlılıklar ve İncelikler**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ergun, C., (2014), “Üniversite ve Kent İlişkisi Üzerine Görüşler: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 31, ss. 216-237.

Ertürk, H. ve Sam, N., (2016), **Kent Ekonomisi**, Bursa: Ekin Yayınevi.

Falay, N., (1985), “Kentlerin Kökenlerine Toplu Bir Bakış”, **İstanbul Üniversitesi İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, C. 6, S. 1-3, ss. 95-108.

Frankfort, H., (1989), **Uygarlığın Yakındoğu’da Doğuşu-Mezopotamya ve Mısır**, (A. Şenel, Çev.), Ankara: İmge Kitabevi.

Frijhoff, W., (1992), “Universities: 1500-1900,” **The Encyclopedia of Higher Education**, (Oxford: Pergamon Press, 1992), II, 1253.

Gates, C., (2011), **Ancient Cities, The archaeology of Urban Life in the Ancient Near East and Egypt, Greece, and Rome**, Routledge, 2nd Edition, NY.

Genç, S. Z. (2013), **Bilim Tarihi**, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Akademik Yayıncılık, (Ed: Remzi Y. Kıncal), Ankara.

- Gottdiener, M. and Hutchinson, R., (2006), **The New Urban Sociology**, CO: Westview Press, 3rd Edition.
- Goddard, J. (2011), “Connecting Universities to Regional Growth: A Practical Guide”, 3. Smart Specialisation Platform, September.
- Gumprecht, B., (2003), “The American College Town”, **Geographical Review**, 93(1), pp. 51-80, <http://www.jstor.org/stable/30033889> (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
- Gumprecht, B., (2008), “Fraternity Row, The Student Ghetto, and The Faculty Enclave”, In **The American College Town** (pp. 71-107), University of Massachusetts Press, <http://www.jstor.org/stable/j.ctt5vk1bf.6> (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
- Gölcan, C., (2021), “Nitel Bir Veri Toplama Aracı: Odak (Focus) Grup Tekniğinin Uygulanışı ve Geçerliliği Üzerine Bir Çalışma”, **Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergisi**, 4(2), ss. 94-109.
- Gürbüz, S. ve şahin F., (2017), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe Yöntem-Analiz**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı.
- Gürüz, K., (2002), **Yükseköğretimde Bilim ve Eğitim**, TÜBA Bilimsel ve Toplumsal Serisi: 2.
- Haldun, İ., (1996), **Mukaddime II**, şark-İslam Klasikleri, (Z. K. Ugan, Çev.), İstanbul: MEB Yayınları: 482.
- Hatt, P., K. and Reiss, Jr., A. J., (2002), “Kentsel Yerleşimlerin Tarihi”, **20. Yüzyıl Kenti**, (B. Duru, A. Alkan, Der. ve Çev.), Ankara: İmge Kitabevi, ss: 27-36.
- Hollander, J., (2004), “The Social Contexts of Focus Groups”, **Journal Of Contemporary Ethnography**, 33(5), pp. 602-637, <https://doi.org/10.1177/0891241604266988>, (Erişim Tarihi: 15.03.2022).

- Holton, R. J., (1999), **Kentler Kapitalizm ve Uygarlık**, (R. Keleş, Çev.), İstanbul: İmge Kitabevi, 1.Baskı.
- Huot J. L., J. P. Thalmann Ve D. Valbelle, (2000), **Kentlerin Doğuşu**, (A. B. Girgin, Çev.), Ankara: İmge Yayınları.
- Işıklı, A., (2002), “Neoliberal Bir Saldırı”, **Evrensel Kültür Dergisi**, S.123, ss. 74-75.
- İspir, E.G., (1991), **Şehirleşme ve Meseleleri**, Ankara: Gazi Büro Yayınları, 2.Baskı.
- Jonasson J. T., (2008), **Inventing Tomorrow’s University**, Italy: Bononia University Press.
- Karadağ, E. ve Yücel, C., (2023), **Öğrenci Dostu Üniversite Şehirleri Araştırması: 2023**, Üniar Yayınları.
- Kavili Arap, S., (2010), “Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye’de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 65, S. 1, ss. 1-29.
- Kayıkçı, M., (2007), “Düşünce-Mekân İlişkisi Bağlamında Eski Yunan’da Kent”, **Kent ve Politika-Antik Kentten Dünya Kentine**, (A. Mengi, Der.), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, ss. 147-158.
- Keleş R. ve Mengi A., (2017), **Kent Hukuku**, Ankara: İmge Kitabevi, 1.Baskı.
- Keleş, R., (1998), **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: İmge Kitabevi, 2. Baskı.
- Keleş, R., (2016), **Kentleşme Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi, 15. Baskı.
- Kıray, M. B., (1998), **Kentleşme Yazıları**, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kitzinger, J., (1995), “Qualitative Research: Introducing Focus Groups”, **BMJ**, V. 311, ss. 299-302.
- Kriwaczek, P., (2014), **Babylon: Mesopotamia And The Birth Of Civilization**, Great Britain: Atlantic Books Ltd.

- Kropf, K., (2017), **The Handbook of Urban Morphology**, John Wiley and Sons Ltd.
Print ISBN:9781118747698.
- Kuş, E., (2012), **Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Küçükaşcı, M. S., (2010), **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 38, Ankara.
- Le Goff, J., (2006), **Ortaçağda Entelektüeller**, (M. A. Kılıçbay, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Le Goff, J., (2008), **Avrupa'nın Doğuşu**, (N.T. Binder, Çev.), İstanbul: Literatür Yayınları.
- Lefebvre, H., (1969), **The Explosion: Marxism and the French Upheaval**, London and New York: Monthly Review Press Classics.
- Makdisi, G., (1981), **The Rise of Colleges: Institution of Learning in Islam and the West**, Edinburg University Press, Edinburg.
<https://ia801402.us.archive.org/28/items/TheRiseOfCollegesInstitutionsOfLearningInIslamAndTheWest/TheRiseOfColleges.pdf>
(Erişim Tarihi: 06.07.2021).
- Martindale, D., (2000), “Şehir Kuramı”, **Şehir ve Cemiyet**, (Çev: F. Oruç), İstanbul: İz Yayıncılık.
- Morris, I., (2010), **Why the West Rules-For Now: The Patterns of History, and What They Reveal About the Future**, Profile Books Ltd. London.
- Mumford, L., (2007), **Tarih Boyunca Kent, Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği**, (G. Koca ve T. Tosun, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1. Baskı.
- Neuman, W. L., (2014), **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**, I. Cilt, Yayınodası Yayınları.
- Okçabol, R. (2007), **Yükseköğretim Sistemimiz**, Ankara: Ütopya Yayınları.

- Oktaý, D., (2010), “Çağdaş Üniversite-Kent İlişkisi Nasıl Olmalı?: Michigan Üniversitesi-Ann Arbor Modelinin Öğrettikleri”, **Havadis Gazetesi eki Mekanperest**, S.15, ss.7-9.
- Onsekiz, D., (2018), “Üniversitelerin Anadolu Kentlerine Etkileri: Bir Literatür Taraması”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 11(55), ss. 400-406.
- Oregon State University, (2010), **Human Research Protection Program, Institutional Review Board**, Snowball Sampling, <https://research.oregonstate.edu/irb/policies-and-guidance-investigators/guidance/snowball-sampling> (Erişim Tarihi: 20.07.2022).
- Öktem, B., (2005), “Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekanı Dönüştürmedeki Rolü”, **İstanbul’da Kentsel Ayırışma**, (H. Kurtuluş, Yay. Haz.), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Perry, D.C. and Wiewel, W., (2005), **The University as Urban Developer: Case Studies and Analysis: Case Studies and Analysis**, (1st Ed.), Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315698854> (Erişim Tarihi: 11.07.2023).
- Pirenne, H., (2014), **Ortaçağ Kentleri**, (Şadan Karadeniz, Çev.), İstanbul: İletişim Yayınevi, 13. Baskı.
- QS, (2023), Best Student Cities (2023), <https://www.topuniversities.com/city-rankings/2023> (Erişim Tarihi: 14.06.2023).
- Rashdall, H. (1895), **Universities of Europe in the Middle Ages**, Oxford at the Clarendon Press, http://lollardsociety.org/pdfs/Rashdall_Universities_vol1.pdf, (Erişim Tarihi: 13.05.2021).
- Riché, P., (1978), "Education and Culture in the Barbarian West: From the Sixth through the Eighth Century", Columbia: University of South Carolina Press, ISBN 0-87249-376-8, pp. 126-7, 282-98.

- Russell, B., (2001), **Eğitim Üzerine**, (N. Bezel, Çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Sağır, A. ve Dikici, E., (2011), “Yeni Göçmenlik Mekânları Olarak Yeni Kurulan Üniversiteler: Ordu Üniversitesi Örneğinde Öğrencilerinin Bütünleşme Sorunları”, **ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, C. 2, S. 3, ss. 217-251.
- Sander, O., (1989), **Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e**, Ankara: İmge Kitabevi, 1. Baskı.
- Sjoberg, G., (2002), “Sanayi Öncesi Kenti”, (A. Alkan ve B. Duru, Der. ve Çev.), **20. Yüzyıl Kenti**, Ankara: İmge Yayınevi, s. 37-54.
- Smith, D.P., (2005), “Studentification”: The Gentrification factory? (R. Atkinson and G. Bridge, Ed.), **The New Urban Colonialism: Gentrification in a Global Context**, pp. 72-89, Routledge.
- Smith, M.E., (2010), “Ancient Cities”, **Encyclopedia of Urban Studies**, (R. Hutchison, Ed.), USA: Sage Publications Inc.
- Smith, M. E., (2010), “Childe, V. Gordon”, **Encyclopedia Of Urban Studies**, (R. Hutchison, Ed.), USA: Sage Publications Inc.
- Sürmeli, F., Taşçı, D., ve Gökarp, E., (2008), **Anadolu Üniversitesi'nin Eskişehir'e Etkileri ve Şehrin Üniversiteyi Algılayışı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1878.
- Şenel, A., (1982), **İlkel Topluluktan Uygur Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yapıların Etkileşimi**, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 504.
- Şenel, A., (2009), **Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi**, Ankara: İmge Kitabevi, 2.Baskı.
- Şengül, H. T., (2009), **Kentsel Çelişki ve Siyaset**, Ankara: İmge Kitabevi, 2.Baskı.

- Taşçı, H., (2014), **Şehir, Mekân, Meydan**, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Tekeli, İ., (2003), “Dünya’da ve Türkiye’de Üniversite Üzerinde Konuşmanın Değişik Yolları”, **Toplum ve Bilim Dergisi**, S. 97, ss.123-143.
- Tekeli, İ., (2011), **Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm**, İlhan Tekeli Toplu Eserleri-20, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Timur, T., (2000), **Toplumsal Değişme ve Üniversiteler**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Tuna K., (1987), **Şehirlerin Ortaya Çıkış ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme**, İstanbul: İ.Ü.E.F. Yayınları.
- Tuna, O. N., (1961), “Kelimeler Arasında: Şehir, Kent, Balçık, Bark, Bolu, İstanbul, Kışla, Köy, Hisar (Abat), Pazar, Kale, Kurgan, Höyük, Balıkesir, Kamu, Hep, Örnek, Amaç”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Haziran, C. 10, S. 117, ss. 642-644.
- Tuncel, M., (1980), "Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış", **İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, S. 23, ss. 123-160.
- Turner, B. S., (2014), **Klasik Sosyoloji**, (İ. Çetin, Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- TÜSİAD, (2003), **Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması: Temel İlkeler**, TÜSİAD Yayın No: T/2003-10-365, İstanbul.
- T.C. Anadolu Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, (2023), <https://oidb.anadolu.edu.tr> (Erişim Tarihi: 08.10.2023).
- T.C. Anadolu Üniversitesi, (2023), <https://sgdb.anadolu.edu.tr/planlar-ve-raporlar/stratejik-plan> (Erişim Tarihi: 11.11.2023).
- T.C. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, (2023), **2020-2024 Stratejik Plan**, https://www.eskisehir.bel.tr/dosyalar/stratejik_plan/2020G.pdf (Erişim Tarihi: 10.10.2023).

- T.C. Eskişehir Odunpazarı Belediyesi, (2023), **2020-2024 Stratejik Plan**,
[https://odunpazari.bel.tr/upload/files/2020-2024%20stratejik%20plan\(1\).pdf](https://odunpazari.bel.tr/upload/files/2020-2024%20stratejik%20plan(1).pdf)
(Erişim Tarihi: 10.10.2023).
- T.C. Eskişehir Teknik Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, (2023),
<https://oidb.eskisehir.edu.tr> (Erişim Tarihi: 08.10.2023).
- T.C. Eskişehir Teknik Üniversitesi, (2023),
<https://www.eskisehir.edu.tr/tr/Icerik/Detay/estu-stratejik-plani> (Erişim Tarihi: 11.11.2023).
- T.C. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi, (2023), **2020-2024 Stratejik Plan**,
<https://www.tepebasi.bel.tr/stratejikplan/Stratejik%20Plan%202020-2024.pdf>
(Erişim Tarihi: 10.10.2023).
- T.C. Osmangazi Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, (2023),
<https://oidb.ogu.edu.tr> (Erişim Tarihi: 08.10.2023).
- T.C. Osmangazi Üniversitesi, (2023),
<https://strateji.ogu.edu.tr/Sayfa/Index/446/stratejik-planlar> (Erişim Tarihi: 11.11.2023).
- T.C. Bayındırlık Bakanlığı, (2007), **Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi, Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı ile Türkiye’de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler**, Kentleşme Tematik Grubu 1.Raporu, Bayındırlık Bakanlığı, Ankara.
- T.C. Tepebaşı Belediyesi, (2023), <https://tepebasi.bel.tr> (Erişim Tarihi: 27.09.2023).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2022), **On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)**,
https://onikinciplan.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/11/On_Birinci_Kalkinma_Planı-2019-2023.pdf (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2023), **On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)**, https://onikinciplan.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2023).

UNESCO, (1998), “The Feasibility and Desirability of an International Instrumentation”, (J. Thorens, Ed.), **Academic Freedom and University Autonomy**, http://www.unesco.org/iau/tfaf_feasibility.html, (Erişim Tarihi: 14.05.2021).

Urry, J., (1999), Mekanları Tüketmek, (R. Ögdül, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ülgen, P., (2010), “Geç Ortaçağ’da Avrupa’daki Üniversiteler ve Eğitim”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.7, S.14, ss. 347-372.

Vural Yılmaz, D. ve Yılmaz, C., (2013), “Kent-Cübbe İlişkisi: Üniversiteler ve Anadolu Kentlerinin Öğrencileşmesi”, **Kent Üzerine Özgür Yazılar**, (C. Ergun, M. Güneş ve A. Dericioğulları Ergun, Yay. Haz.), İstanbul: Bağlam Yayınları, ss. 204-215.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2018), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Weber, M., (2003), **Şehir/Modern Kentin Oluşumu**, (M. Ceylan, Çev.), İstanbul: Bakış Yayınları.

Wirth, L., (2002), “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme”, (A. Alkan ve B. Duru, Der. ve Çev.), **20. Yüzyıl Kenti**, Ankara: İmge Yayınevi, ss. 77-106.

Wissema, J.G., (2009), **Üçüncü Kuşak Üniversitelere Doğru; Geçiş Döneminde Üniversiteleri Yönetmek**, İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayını.

Yahyagil, M. Y., (1998), “Kentlerin Kültürün Gelişmesindeki Etkileri”, **Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını**, 25. Kitap, ss.105-120.

- Yakut ayır, M. ve Sarıtaş, M.T., (2017), “Nitel Veri Analizinde Bilgisayar Kullanımı: Bir Betimsel İçerik Analizi (2011-2016)”, **Necatibey Eğitim Fakóltesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi**, 11(2), ss. 518-544.
- Yavuzçehre, S. P., (2016), “Üniversitelerin Kentlerine Etkileri: Denizli Pamukkale Üniversitesi Örneği”. **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi**, C.21, S.1., ss. 235-250.
- Yörükan, A., (2006), **şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri**, (T. Yörükan, Der.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım No:792, 1. Basım.
- Yükseköğretim Kurulu, (2023), <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 06.02.2023).
- Zülfikar, H., (2003), “Doğru Yazalım Doğru Konuşalım (Neden, Sebep, Uun, Mahfuzen, şehir, Kent, Ana Kent Üzerine)”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Kasım, C: LXXXVI, S. 623, ss. 690-697.
- <https://britisheducation.com.tr/> (Erişim Tarihi: 13.06.2023).
- <https://univerlist.com/> (Erişim Tarihi: 13.06.2023).
- <https://www.che.de/en/ranking-germany/> (Erişim Tarihi: 13.06.2023).
- <https://www.study.eu/> (Erişim Tarihi: 14.06.2023).
- <https://www.studymelbourne.vic.gov.au/> (Erişim Tarihi: 14.06.2023).
- <https://britisheducation.com.tr/londranin-en-iyi-universiteleri> (Erişim Tarihi: 12.10.2023)
- <https://sahibinden.com> (Erişim Tarihi: 25.04.2023).

EKLER

EK1. Katılımcılara Yöneltilen Sorular

S1: Öğrencilerin kişisel özellikleri (cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm, memleket, aylık harcamaları ve ikamet ettikleri konut türü) hakkında bilgiler nelerdir?

S2: Homojen bir kentsel grup olan üniversite öğrencilerine göre “kent” nedir?

S3: Öğrencilerin Eskişehir’i tanımlama biçimleri nasıldır?

S4: Başka kentlerden gelen öğrencilerin Eskişehir’i tercih sebepleri nelerdir?

S5. Öğrenciler memleketleriyle Eskişehir’i kıyasladıklarında ne gibi farklar vardır?

S6: Bir üniversite öğrencisi için Eskişehir’in avantajları ve dezavantajları nelerdir?

S7: Üniversite öğrencileri kentteki diğer toplumsal kesimlerle veya kent içinde herhangi bir sorunla (ötekileştirme, ayrıştırma, baskı, menfaatler dolayısıyla kötüye kullanma, sosyal-mekânsal ayrılmaya maruz kalma vb.) karşılaşıyorlar mı?

S8: Öğrencilerin gündelik yaşam pratikleri ve zaman geçirdikleri yerlerin tercihleri nasıl ve hangi koşullar altında şekillenmektedir?

S9: Eskişehir’in kentsel gelişiminde en önemli aktörler kimlerdir?

S10: Öğrencilere göre Eskişehir sadece bir öğrenci kenti olmanın ötesinde yaşanabilir bir kent midir? Yoksa geçici bir misafirliğin mekânı mıdır? Öğrencilik süresi bittiğinde Eskişehir’de yaşamaya devam etmek isterler mi?

S11: Eskişehir ve kentle ilgili bazı önemli kavramlar, öğrencilere neler çağrıştırmaktadır? (Üniversite, kent, Eskişehir, kentsel gelişim, öğrencilik/öğrenci hayatı, üniversite kenti, Yılmaz Büyükerşen, Porsuk/Adalar Bölgesi, Üniversite Caddesi/Bağlar Caddesi, Hamamyolu Caddesi, Eskişehirspor)

ÖZET

Temel misyonları eğitim, öğretim ve araştırma olan üniversiteler, bulundukları kentin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını da etkilemektedir. Bu etkileşim karşılıklı olmakla birlikte bu sürecin en önemli aktörlerinden birisi de üniversite öğrencileridir.

Öğrenci kenti ise, bir kentin nüfusunun önemli bir bölümünü öğrencilerin oluşturduğu, öğrenci kültürü ve yaşam tarzının kent kimliğine yansıdığı, öğrencilerin kentteki sosyal, ekonomik ve siyasi etkinliklere katıldığı ve kentin gelişimine katkıda bulunduğu yeni bir kent türünü ifade etmektedir.

İstanbul ve Ankara'dan sonra Anadolu'da temelleri atılan ilk üniversitelerden birisi olan Anadolu Üniversitesi, tarım kentinden sanayi kentine, sanayi kentinden de üniversite ve öğrenci kentine evrilen Eskişehir kenti için ayrı bir öneme ve istisnai bir örnek özelliğe sahiptir. Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören ve başka kentlerden öğrenci kenti Eskişehir'e gelmiş öğrencilerin, yaşadıkları kenti deneyimlemelerine yönelik bu çalışmanın amacı, öğrencilerin üniversite ve kent seçimindeki belirleyicileri ortaya çıkartarak, bir kentin öğrenci kenti olma niteliklerini öğrencilerin görüşleri, kıyaslamaları, yaşam pratikleri ve deneyimleri üzerinden tartışmaktır.

Öte yandan Türkiye'de gündemden düşmeyen neoliberal kentsel politikalar ve ekonomik krizler öğrenci kentlerinin bugünü ve geleceğinde ayrı bir sorgulamaya yol açmaktadır. Artan trafik ve insan yoğunluğu, yaşam maliyetlerinin yükselmesi, konut kiralardaki fahiş artışlar, kentsel güvenlik endişesi, öğrenci işgücünün istismarı, merkezi ve yerel yönetimlerin ilgisizliği gibi önemli etkenler, gençliğin ve özgürlüğün simgesi sayılabilecek öğrenci kentlerinin cazibesini yitirmesine neden olmakla kalmayarak yeni bir tür kentsel krizin de doğuşuna zemin hazırlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Kentsel Gelişme, Eskişehir

ABSTRACT

Universities, whose main missions are education, training and research, also affect the social, economic and cultural structure of the city in which they are located. Although this interaction is mutual, one of the most important actors in this process is university students.

A student city, on the other hand, refers to a new type of city where students constitute a significant portion of a city's population, where student culture and lifestyle are reflected in the city identity, where students participate in social, economic and political activities in the city and contribute to the development of the city.

Anadolu University, one of the first universities founded in Anatolia after Istanbul and Ankara, has a special importance and an exceptional example for Eskişehir, which has evolved from an agricultural city to an industrial city and from an industrial city to a university and student city. The aim of this study, which focuses on the experiences of students studying at Anadolu University and students who have come to Eskişehir from other cities, is to reveal the determinants of students' choice of university and city, and to discuss the qualities of a city as a student city through the opinions, comparisons, life practices and experiences of students.

On the other hand, the neoliberal urban policies and economic crises that have been on the agenda in Turkey have led to another questioning of the present and future of student cities. Increasing traffic and human density, rising costs of living, exorbitant increases in housing rents, concerns about urban security, exploitation of the student workforce, and the indifference of central and local governments will not only cause

student cities, which can be considered symbols of youth and freedom, to lose their appeal, but will also pave the way for the emergence of a new type of urban crisis.

Keywords: University, Urban Development, Eskişehir

